

Gemeente
Leidschendam-Voorburg

Begroting 2020-2023

Gemeente Leidschendam-Voorburg

Inhoudsopgave	
Algemeen.....	4
Bestuurlijke samenvatting.....	4
Begroting in 1 oogopslag.....	13
Leeswijzer.....	14
Programma's.....	15
Programma 0. Bestuur en Ondersteuning.....	16
Programma 1. Veiligheid.....	22
Programma 2. Verkeer en Vervoer.....	25
Programma 3. Economie.....	32
Programma 4. Onderwijs.....	38
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie.....	43
Programma 6. Sociaal domein.....	52
Programma 7. Volksgezondheid en milieu.....	68
Programma 8. Bouwen en wonen (VHROSV).....	77
Programma Algemene dekkingsmiddelen en Onvoorzien.....	83
Programma Overhead.....	90
Programma Vennootschapsbelasting.....	93
Paragrafen.....	94
Lokale Heffingen.....	95
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	102
Onderhoud Kapitaalgoederen.....	112
Financiering.....	117
Bedrijfsvoering.....	123
Verbonden Partijen.....	126
Grondbeleid.....	138
Financiële Begroting.....	143
Financieel perspectief 2020 - 2023.....	144
Begrotingsuitkomsten.....	144
Toelichting begrotingsmutaties.....	145
Uitgangspunten financieel beleid.....	147
Lasten en baten.....	149
Investeringsplan 2020 - 2023.....	152
Gemeentefonds.....	153
Eigen en vreemd vermogen.....	155
Reserves.....	159
Voorzieningen.....	161
Bijlagen.....	163

Incidentele baten en lasten	164
Meerjareninvesteringsplan 2020-2023 (details)	167
Begroting naar taakvelden	172
Verdeling personeelskosten over taakvelden	174
Verplichte indicatoren	176

Algemeen

Bestuurlijke samenvatting

Voorwoord

Voor u ligt de programmabegroting 2020 – 2023. In deze begroting leest u de plannen die het college heeft voor komend jaar.

In de eerste anderhalf jaar realiseerden we heel wat dingen waar we trots op zijn. Denk aan betere voorzieningen voor mantelzorgers, de oplevering van multifunctionele ontmoetingsplek Kulturhus, we hebben grote stappen gezet bij het bouwen van integrale kindcentra, en steeds minder mensen maken gebruik van bijstand, waardoor het tekort op BUIG-budgetten terugloopt. Helaas staan we, net als in het begin, nog steeds aan de lat om financiële tekorten aan te pakken. Het is fijn om te zien dat het de goede kant opgaat en de tekorten dalen.

We zorgen ervoor dat de gemeente financieel gezond is en blijft. In de kadernota 2020-2023 is een bedrag van € 2,8 miljoen aan bezuinigingen verwerkt. Bij de behandeling van de kadernota is aangekondigd dat een extra bezuinigingsopgave van € 1 miljoen werd voorzien. Dit is een gevolg van de lagere uitkering van het Rijk uit het gemeentefonds in de meicirculaire. Inmiddels zijn ook de effecten van de septembercirculaire bekend. De gevolgen van de mei- en septembercirculaire heffen elkaar deels op en zijn gezamenlijk verwerkt in de Nota van Wijziging. De gekozen maatregelen leiden ertoe dat er vanaf 2022 niet alleen sprake is van het noodzakelijke financieel evenwicht, maar zelfs sprake is van een begroting met structureel voordeel.

Het college blijft daarbij staan voor het voeren van een verantwoord financieel beleid. We blijven kijken naar wat we met bestaand beleid beter kunnen doen; hoe we met dezelfde middelen en betere samenwerking, meer kunnen doen met hetzelfde of minder geld. Daarnaast doen we noodzakelijke investeringen voor nieuw beleid. We lopen voorop als met ontwikkelingen rondom de Omgevingswet. We werken vraaggericht als het gaat om de openingstijden van het Servicecentrum, zodat we in 2020 onze producten aanbieden op momenten die passen bij de behoeften van inwoners. Tegelijk blijven we van mening dat het Rijk tekortschiet als het gaat om de financiële tegemoetkoming voor jeugdhulp. Daarom spanden wij ons afgelopen juni in om de VNG aan te sporen verder te gaan met onderhandelingen met het Rijk. Wij werken aan het realiseren van lagere kosten voor jeugdhulp van de gemeente.

We zetten ons op alle gebieden in voor onze inwoners. We willen dat mensen de zorg krijgen die ze nodig hebben en dat inwoners oog hebben voor elkaar. Daar zijn verenigingen en organisaties die zich inzetten voor inwoners, hard bij nodig. Daarnaast blijven we de dienstverlening verbeteren en ruimte geven aan burgerparticipatie. We blijven investeren in de samenleving, zodat het prettig is om te wonen, te werken en te recreëren in Leidschendam-Voorburg, nu en in de toekomst. Daarom investeren we in de jeugd, zetten we ons in voor een goed bereikbare gemeente, met doorstromend verkeer en stimuleren we het sterke culturele klimaat. We nemen onze verantwoordelijkheid en bereiden ons samen met inwoners voor op de energietransitie en het veranderende klimaat. Ook stimuleren we inwoners en ondernemers om duurzaamheidsmaatregelen te nemen.

Kortom, we zijn samen met de inwoners, ondernemers, organisaties, instellingen, verenigingen en raad aan zet om te zorgen voor een mooie, levendige en duurzame gemeente!

Met vriendelijke groet,
Het college van burgemeester en wethouders

Klaas Tigelaar
Astrid van Eekelen
Juliette Bouw
Nadine Stemerding
Jan-Willem Rouwendal

Samenvatting: Wat gaan we doen in 2020?

De programmabegroting bevat alle plannen voor het komende jaar en de financiering die daarbij hoort. Met deze samenvatting willen we de plannen en cijfers een gezicht geven, zodat iedereen zich een algemeen beeld kan vormen van 2020 en de jaren daarna, over het wat, hoe, waarom en hoeveel. Ook vindt u een samenvatting van onze financiële uitgangspunten, ons huishoudboekje.

Samen aan zet

Om doelen te bereiken, hebben we elkaar nodig. We werken dan ook samen met inwoners, maatschappelijke partners, ondernemers en andere overheden. Als de gemeente plannen maakt, betrekken we belanghebbenden daar zo vroeg mogelijk bij. Burgerinitiatieven en participatie verwelkomen we.

Iedereen doet mee!

Inwoners weten zelf het beste wat past en nodig is in hun eigen buurt en wijk. Daar willen we naar luisteren. De gemeente biedt ruimte aan initiatieven van inwoners, instellingen en bedrijven én laat hen meedenken. Hiervoor komt de gemeente in 2020 met een heldere visie en aanpak met overzichtelijke spelregels voor de inwoners, gemeente en bestuur. Ook in 2020 is via Vlietwensen budget beschikbaar voor ideeën en initiatieven in de wijk.

Maatschappelijke organisaties staan dichtbij onze inwoners. We willen hen uitdagen om samen te werken, om nog beter te kijken naar de wensen en behoeften van inwoners. Met de nieuwe subsidiesystematiek doen de partners gezamenlijk een op elkaar afgestemd aanbod aan zogenoemde subsidietafels. Doel is om tot nieuwe en verbeterde subsidieafspraken te komen. Het afgelopen jaar ging het nieuwe systeem in voor bestaande partners. In 2020 geven de maatschappelijke partners voor het eerst uitvoering aan de afspraken en vanaf 1 januari 2020 kunnen nieuwe partners zich aansluiten voor subsidiejaar 2021.

Vraaggerichte Dienstverlening

Iedere dag bieden wij de best mogelijke dienstverlening aan onze inwoners. We willen dat die past bij de huidige samenleving. We werken er hard aan, maar er is altijd ruimte voor verbetering: elke dag een beetje beter. In 2020 kijken we hoe we dit kunnen doen met behulp van nieuwe functionaliteiten op de website, zodat inwoners gemakkelijker met de gemeente kunnen communiceren. Denk hierbij aan een doventolk, chat(bot) en WhatsApp. We nemen maatregelen om de telefonische bereikbaarheid van de organisatie en de postverwerking te verbeteren. Het Servicecentrum opent haar deuren komend jaar op momenten die aansluiten bij de behoeften van inwoners.

We vinden dat leges kostendekkend moeten zijn. We ronden het onderzoek naar tarieven van onze producten af. Uitgangspunt is dat inwoners een eerlijke prijs betalen voor de producten en we kritisch kijken of we als organisatie efficiënter kunnen werken. Hierna volgt een voorstel voor het aanpassen van de leges. De effecten worden in de begroting van 2021 verwerkt.

Ruimte om te ondernemen

Ondernemers dragen bij aan de levendigheid van Leidschendam-Voorburg en zorgen voor een vitale economie. De gemeente schept daarom graag een klimaat waarin ruimte is voor goed ondernemerschap, door ondernemers te stimuleren en te faciliteren waar mogelijk.

Economische agenda

De Economische agenda geeft richting aan ontwikkelingen die bijdragen aan het versterken van de economie én van Leidschendam-Voorburg als geheel. Daarbij hoort ook het stimuleren van innovaties en toekomstige vaardigheden van ondernemers in de retailsector. Dat doen we door samenwerking van het onderwijs en het bedrijfsleven te stimuleren. Bij Winkelcentrum Julianabaan start het project Future Proof Retail, waarbij studenten onderzoek doen naar de verbeterpunten van retail-ondernemers. Onderzoekers kijken tegelijkertijd welke nieuwe skills winkeliers nodig hebben en hoe ze deze in de toekomst kunnen ontwikkelen. Samen met vastgoedeigenaren van winkelcentrum Julianabaan zorgen we dat de kwaliteit en uitstraling van de gevels en het gehele winkelgebied versterkt wordt. Het aantrekkelijk maken en houden van Leidschendam Centrum heeft ook een plek in de detailhandels- en horecavisie die in 2019 door de raad is vastgesteld.

Ook blijven we het Huygenskwartier Voorburg bekender en aantrekkelijker maken voor de bezoekers. Daarbij kijken we naar inwoners van naastgelegen gebieden en we zoeken komend jaar aansluiting bij ontwikkelingen in de Binckhorst. In 2020 opent Mall of the Netherlands haar deuren. Een uniek en volledig overdekt winkelcentrum waar bezoekers een dag lang kunnen verblijven. The Mall haalt leegstaande kantoren uit de markt en zorgt voor nieuwe banen in onze gemeente.

We verbinden marktpartijen aan elkaar om samen te kijken naar waar ruimte is voor kleinschalige bedrijvigheid. Zo worden passende werkplekken ontwikkeld voor lokale zzp'ers, kleinschalige bedrijven en mkb-ondernemers, zoals op bedrijventerrein Overgoo.

Prettig wonen voor iedereen

We willen dat iedereen in onze gemeente naar zijn zin woont. Daar hoort een schone, hele en veilige omgeving bij. We zorgen dat de fysieke ruimte waarin inwoners zich bewegen, goed is ingericht. Samen met andere partijen realiseren we een veilige leefomgeving. In 2020 stellen we met hen het veiligheidsbeleid verder vast.

Makkelijk en snel van A naar B

Bereikbaarheid en doorstroming van verkeer blijven belangrijke aandachtspunten. Dat geldt voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets. Daar werken we in 2020 dan ook aan op verschillende plekken in de gemeente.

De bereikbaarheid van Stompwijk wordt steeds beter. Naast de Stompwijkseweg leggen we in 2020 de Veenpoldersweg aan en vinden voorbereidingen plaats voor de herinrichting van de Dr. Van Noortstraat. Daardoor verbeteren ook de recreatieve mogelijkheden, economische kansen en leefbaarheid in de dorpskern.

Er worden maatregelen getroffen om het verkeer rond de Mall of The Netherlands goed te laten doorstromen. Er komen nieuwe, slimme verkeerslichten en een duidelijk verwijssysteem. Rijkswaterstaat werkt samen met inwoners aan het ontwerp tracébesluit voor de ondertunneling van de kruisingen met de N14.

We hebben goed openbaar vervoer in onze gemeente. In 2020 verbeteren we dit nog verder. In 2019 is EBS gestart met nieuw vervoer in de regio. De eerste EBS-bussen rijden inmiddels. De gemeente wil samen met EBS de lijnen verder optimaliseren, zodat nog meer mensen snel en makkelijk gebruikmaken van het ov. We lobbyen voor een tramhalte aan de Overgoo, zodat Leidschendam-Zuid beter bereikbaar is. We investeren in

de ontwikkeling van toekomstig openbaar vervoer in stationsgebied Voorburg, zoals de Binckhorst, zodat onze inwoners comfortabeler, sneller en eenvoudiger kunnen reizen.

In Leidschendam-Centrum is het goed wonen, winkelen en recreëren. Voorwaarden zijn wel een goede bereikbaarheid en voldoende parkeermogelijkheden. In 2019 zijn met bewoners en ondernemers maatregelen onderzocht. Inmiddels is er een blauwe zone in parkeergarage Damplein en zijn er extra parkeerplaatsen gecreëerd op straat. Het komend jaar gaan we in overleg met inwoners en ondernemers over verdere maatregelen. Ook gaan we over tot vaststellen en uitvoeren van een nieuw parkeerbeleid voor de hele gemeente.

We werken aan het verbeteren van doorgaande fietsroutes. Denk aan de snelfietsroute Velostrada tussen Leiden en Den Haag en het Trekvliettracé tussen Pijnacker en Den Haag.

Tot slot hebben we te maken met toekomstige ontwikkelingen waarover nog keuzes gemaakt moeten worden. Om deze reden zijn hiervoor nog geen kosten opgenomen in de begroting 2020. Denk aan de bereikbaarheid van Damcentrum en de huisvesting van Stadsbeheer.

Duurzaamheid

Om in 2050 een gezonde, duurzame, klimaatbestendige en CO₂-neutrale gemeente te zijn, zetten we in op ander grondstoffengebruik, duurzame energie en klimaatadaptatie. Het is een uitdaging om woningen in de toekomst van het gas af te krijgen. Om tot deze warmtetransitie te komen wordt de lokale energiestrategie opgesteld. We starten in 2020 met het maken van een aanpak per wijk.

De gemeente streeft naar duurzame mobiliteit en bevordert emissieloze mobiliteit door niet-noodzakelijk autogebruik te beperken en langzaam verkeer en openbaarvervoergebruik te bevorderen. Denk hierbij aan inzet van deelfietsen, groene bussen en extra laadpalen.

Het is prettig om in een groene omgeving te wonen. Maar beplanting helpt ook om wateroverlast en hittestress te voorkomen. De gemeente stimuleert inwoners daarom om hun tuinen zo groen mogelijk in te richten met behulp van de landelijke campagne Operatie Steenbreek. We zetten in op isoleren en groene daken en we omarmen duurzaamheidsinitiatieven, zoals Zon op LV. De gemeente zorgt voor goede groenbeheerplannen, zodat de buitenruimte groen blijft. In 2020 krijgen Stompwijk en Essesteijn actuele groenbeheerplannen. Inwoners spelen een belangrijke rol bij de totstandkoming hiervan. We zorgen dat de gemeente De Bui van de Eeuw steeds beter aan kan. In 2020 pakken we knelpunten met regenwateroverlast aan, aan de Bernardlaan, Spinozalaan en in het Huygenskwartier. Daarnaast voorzien we een aantal straten van een gescheiden rioolstelsel. Dit stelsel voert regenwater af naar de sloot in plaats van naar het riool.

Afvalinzameling

Het doel van het afvalbeleid is te komen tot een vermindering van het restafval, een goede dienstverlening aan de inwoners tegen zo laag mogelijke kosten. De gemeente werkt hard samen met Avalex en de inwoners om de rijksdoelstelling van 100 kg. restafval per inwoner per jaar dichterbij te brengen. In Voorburg-Midden komen de inwoners, na een pilot van Het Nieuwe Inzamelen, met 115 kg restafval per persoon dichtbij de landelijke doelstelling. De gemeente organiseert per wijk bewonersavonden om samen met de inwoners te komen tot een breed gedragen afvalbeleid dat zorg draagt voor een hoger scheidingspercentage van afval. Na besluitvorming worden de maatregelen per wijk geïmplementeerd. Op deze manier wordt het wekelijks inzamelen van restafval weer afgebouwd en uiteindelijk beëindigd eind 2020.

Bouwen en Wonen

We vinden een divers woningaanbod belangrijk. We zetten in op sociale woningbouw en geven ruimte aan ontwikkelaars om woningen te bouwen. Bij nieuwe initiatieven is het uitgangspunt om 30% sociale huurwoningen te realiseren. We willen dat de wachttijden voor betaalbare woningen voor mensen die daarvan afhankelijk zijn korter worden. Daarom gaan we door met de Taskforce Sociale woningbouw. Deze heeft geïnventariseerd op welke locaties we het aantal sociale huurwoningen in de gemeente kunnen uitbreiden. In 2020 worden 48 sociale huurwoningen gebouwd aan de Rijnlandlaan. Afhankelijk van het raadsbesluit eind 2019 wordt in 2020 voorbereid op de bouw van 170 sociale huurwoningen aan De Star. Ook gaat de voorbereiding voor ontwikkeling van Overgoo door.

Er zijn veel ruimtelijke initiatieven in onze gemeente. Daarnaast hebben we te maken met een stijgende woningvraag en bieden we ondernemers ruimte om zich te vestigen. Ook voor de maatregelen van de energietransitie is naar verwachting ruimte nodig. Tegelijk willen we een groene woongemeente blijven. Het is een uitdaging om alles een plek te geven in de beperkte ruimte die daarvoor is. Deze vraagstukken krijgen een plek in de Omgevingsvisie.

Omgevingswet

De Omgevingswet is vanaf 2021 van kracht. Met de nieuwe wet verandert veel. Het is een stelselwijziging, die ook vraagt om een cultuurverandering: minder regels en meer ruimte voor initiatieven. De gemeente is volop bezig met voorbereidingen. Dit doen we samen met inwoners, ondernemers en partners. De focus ligt op de onderwerpen: omgevingsvisie, omgevingsplan, digitalisering, vergunningen (één-loket-gedachte en deregulering) en pilots. Het Kompas voor de Leefomgeving wordt stapsgewijs verder uitgewerkt in de Omgevingsvisie. Vaststelling daarvan staat gepland in 2020.

Cultuur

Inwoners kunnen genieten van een levendige cultuursector in de gemeente, met theaters, musea, bibliotheken, vele kleine culturele initiatieven en een rijke historie. Om ervoor te zorgen dat ook in de toekomst een breed cultureel aanbod beschikbaar is, kijken we samen met de cultuursector hoe we dat voortgaand realiseren.

De bibliotheekfunctie voegt culturele en educatieve waarde toe voor onze inwoners. We werken aan een moderne maatschappelijke bibliotheek, die zichtbaar is in de hele gemeente.

We zijn trots op de historie die in de gemeente ligt. Daarom is de Limes aangedragen als nominatie voor de UNESCO Werelderfgoedlijst. Allereerst worden in 2020 terreinen aangesteld als Rijksmonument. Het jaar erop besluit UNESCO welke terreinen op de Werelderfgoedlijst komen. We geven meer bekendheid aan het Kanaal van Corbulo en maken het Romeinse verleden beter zichtbaar, door middel van een tentoonstelling en inrichting van de openbare ruimte.

Een sociaal en gezond LV

Wij vinden het belangrijk om in onze samenleving oog voor elkaar te hebben. Iedereen zou het gevoel moeten hebben dat hij of zij ergens bij hoort en dat er iemand voor hem of haar is. Daarnaast moet iedereen volwaardig kunnen meedoen in de maatschappij. De gemeente biedt passende ondersteuning aan inwoners die dit nodig hebben. We willen de sociale basis van de samenleving versterken. We willen zorgen dat mensen zelfredzaam zijn of worden. En inzetten op het voorkomen dat mensen hulp nodig hebben, door op tijd te signaleren.

Gezond en veilig opgroeien

Ons streven is dat kinderen in Leidschendam-Voorburg gezond en veilig opgroeien en zich maximaal kunnen ontwikkelen. We zorgen ervoor dat ieder kind de zorg krijgt die het nodig heeft. Een belangrijke doelstelling van de nieuwe Jeugdwet is effectieve preventie en laagdrempelige hulp, zodat minder vaak en minder lang specialistische jeugdhulp nodig is. Landelijk wordt deze doelstelling (nog) niet gehaald. Leidschendam-Voorburg is daarop geen uitzondering. We geven sinds 2015 elk jaar meer uit aan de jeugdhulp en het budget dat we hiervoor van het Rijk ontvangen is niet toereikend.

De gemeenten in de regio, lokale teams en jeugdhulpaanbieders willen het maatschappelijk resultaat centraal stellen. In de regionale inkoopstrategie jeugdhulp 2020-2024 is vastgelegd hoe de inkoop van jeugdhulp kan bijdragen aan de inhoudelijke doelen van de Jeugdwet. Er is gekozen voor een systeem dat vraaggericht is, meer ruimte biedt voor innovatie en stuurt op resultaat en tevens meer grip op de kosten geeft. Dit betekent dat per 1 januari 2020 de specialistisch jeugdhulp toegekend wordt op basis van 11 profielen, die elk 3 intensiteiten (veel, gemiddeld of weinig inzet) hebben. We monitoren wat dit betekent voor onze inwoners, aanbieders en uitgaven, en sturen bij waar nodig.

Daarnaast breiden we de laagdrempelige (psychische) hulp voor de jeugd uit. Dat doen we door meer huisartsenpraktijken te voorzien van Praktijk Ondersteuners Huisartsenzorg voor de jeugd (POH-jeugd). De verwachting is dat dit leidt tot minder doorverwijzingen naar dure specialistische hulp.

Re-integratie en participatiebeleid

Ons doel is dat zoveel mogelijk mensen participeren aan de maatschappij en betaald werk hebben, het liefst bij een reguliere werkgever. Momenteel (peildatum 27-08-2019) zijn er circa 1.800 inwoners die bijstand ontvangen, het laagste aantal sinds jaren. Om ervoor te zorgen dat het aantal uitkeringsgerechtigden verder afneemt, voeren we sinds 2019 een nieuwe re-integratie- en participatiebeleid uit. Hierbij zet de gemeente in op intensief en persoonlijk contact. Op deze manier kennen we onze inwoners nog beter en kunnen we beter inspelen op persoonlijke situaties. De gemeente zet verschillende trajecten in voor verschillende doelgroepen. Naast het al bestaande traject 'Jongeren in de lift' komen er trajecten voor statushouders en 50-plussers. Lukt een betaalde baan niet, dan kijken we naar alternatieven als vrijwilligerswerk of mantelzorg. Door deze inzet neemt het aantal inwoners met een bijstandsuitkering in 2020 met 30 tot 50 stuks af.

Financiële zelfredzaamheid

Financiële stress vergroot de kans op eenzaamheid, psychische klachten en een ongezonde leefstijl. Om ervoor te zorgen dat inwoners zich financieel goed kunnen redden, zet de gemeente in op snellere hulp voor inwoners met betalingsachterstanden. Dit wordt mogelijk gemaakt door de aanpassing van de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening. De gemeente ontwikkelt een nieuw schuldhelpverleningsbeleid dat op 1 januari 2021 in gaat. Daarnaast zetten we in op budgettrainingen en we maken nieuwe afspraken met woningcorporaties, zorgverzekeraars, energie- en waterbedrijven, om inwoners met betalingsachterstanden op tijd te kunnen helpen.

Rondkomen met een laag inkomen

Elk kind dat opgroeit in armoede is er één te veel. Met het minimebeleid wil de gemeente het aantal kinderen dat in armoede opgroeit terugbrengen. Daarom is het bedrag van de school-, sport- en cultuurkostenregeling voor kinderen op het voortgezet onderwijs verhoogd, net als het bedrag van de schoolspullenpas voor het

voortgezet onderwijs. Ook voor ouderen met een laag inkomen is het soms lastig rond te komen. Daarom kunnen zij straks gratis reizen met het openbaar vervoer. In 2019 was dit bedrag € 50 euro. In 2020 kunnen zij € 200 laten bijschrijven op hun persoonlijke OV-chipkaart.

Sport en bewegen

Voldoende bewegen is belangrijk voor een goede gezondheid, zowel fysiek als mentaal. In 2019 is het Lokaal Sportakkoord opgesteld. Vanaf 2020 geven we hier samen met partners uitvoering aan. Prominent thema hierbij is inclusief sporten en bewegen, waarbij sporten voor iedereen toegankelijk is. Niemand staat in de sport aan de kant. In 2020 kan men gebruik maken van een regionale mountainbikeroute, die vanuit programma Duin, Horst en Weide wordt aangelegd. We zoeken naar een permanente locatie voor de Voorburgse Rugbyclub.

Laagdrempelige dagbesteding voor kwetsbare inwoners

Dagbesteding draagt bij aan het zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen van kwetsbare inwoners. We werken verder aan de uitbreiding van ontmoetingscentra dementie: laagdrempelige dagbesteding voor dementerende ouderen. Om dit te bevorderen, stimuleren we de samenwerking tussen betrokken maatschappelijke partners in het voorliggend veld.

Onderwijshuisvesting en Integrale Kind Centra (IKC)

We willen elk kind goed onderwijs geven, op een plek die bij hen past. Zodat zij hun talenten optimaal kunnen ontwikkelen. Als gemeente dragen we zorg voor schoolgebouwen die passen bij de eisen van deze tijd: schoon, veilig, en duurzaam, maar ook flexibel in gebruik. Daarom zet de gemeente de uitvoering van haar integrale huisvestingsplannen voor het primair en voortgezet onderwijs voort. In 2020 levert de gemeente IKC De Tol, IKC De Trampoline en de gymzalen Novum-Maartens op. De bouw van IKC Heeswijk start in 2020. In een IKC werken kinderopvang en primair onderwijs nauw samen, onder één dak. Kinderen van 0 tot 12 jaar krijgen hier een dagprogramma aangeboden gericht op brede ontwikkeling van talenten en vaardigheden.

Het huishoudboekje 2020

Structureel saldo programmabegroting

Op basis van de huidige begroting, de financiële waterstanden, tussentijdse ontwikkelingen en de plannen voor de komende jaren, is de verwachting dat meerjarenbegroting 2020-2023 eindigt met een structureel afgerond resultaat van € 0,7 miljoen voordelig. De gemeente Leidschendam-Voorburg kan vanaf 2022 haar structurele lasten dekken met de structurele baten en voldoet daarmee aan de vereisten van de toezichthouder.

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Vastgestelde begroting 2019 - raad 13 nov.	-3.730	-431	1.789	972
Mutaties kadernota 2020 - 2023	-5.334	-3.660	-3.208	-995
Begrotingssaldo na kadernota 2020 - 2023	-9.064	-4.091	-1.419	-23
Exogene en autonome ontwikkelingen	528	368	68	-1.641
Kapitaallasten	332	530	427	245
Bezuinigingen	0	0	1.000	1.000
Meicirculaire / algemene uitkering	1.018	-747	-1.326	-864
Saldo Loon- en Prijsontwikkeling Kadernota	569	-66	33	7
Subtotaal mutaties begroting 2020 - 2023	2.448	86	202	-1.254
Saldo begroting 2020 - 2023	-6.616	-4.006	-1.218	-1.277
<i>Bedragen * € 1.000</i>				
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	3.883	1.832	1.510	1.975
Structureel Begrotingssaldo	-2.733	-2.174	292	698
<i>Bedragen * €1.000</i>				

Begroting in 1 oogopslag

Begroting 2020

De hoofdpunten

Het college van burgemeester en wethouders presenteert de begroting voor 2020. Hieronder leest u enkele hoofdpunten. Goed om te weten: het is nog een voorstel. Op 12 november is het raadsdebat en de besluitvorming over de begroting gepland.

Meer weten? Lees de hele begroting op www.lv.nl/begroting2020.

Inkomsten (x 1.000 euro)		Uitgaven (x 1.000 euro)	
Lokale inkomsten		Gemeentelijke programma's	
Onroerende zaakbelasting	12.125	Bestuur en ondersteuning	10.831
Rente / Dividenden	4.818	Veiligheid	8.349
Verkoop aandelen Eneco	80.000	Verkeer en vervoer	9.433
Gronden	12.486	Economie	5.268
Afvalstoffenheffing	12.338	Onderwijs	7.541
Rioolheffing	6.558	Sport, cultuur en recreatie	16.608
Huren en pachten	3.825	Sociaal domein	90.198
Leges / (overige) belastingen	5.277	Volksgezondheid en milieu	20.109
Overige	6.037	Bouwen en wonen	16.050
		Algemene dekkingsmiddelen	-132
		Overhead	28.579
Subtotaal lokale inkomsten	143.464	Subtotaal uitgaven	212.834
Bijdragen Rijk, subsidies, reserves		Stortingen in reserves	79.111
Algemene uitkering van het Rijk	111.893	Verrekening resultaat 2020	-6.616
Subsidies en (rijks)bijdragen	29.972		
Totaal inkomsten	285.329	Totaal uitgaven	285.329

Wat gaat de gemeente doen in 2020?

- Bestuur en ondersteuning**
  - Spelregels voor burgerinitiatieven en participatie
  - Innovatieve ontwikkelingen m.b.t. online dienstverlening op de website
- Veiligheid**
  - Veilige woon- en leefomgeving i.s.m. veiligheidspartners
  - Uitvoering van het nieuw vast te stellen veiligheidsbeleid
- Verkeer en vervoer**
  - Betere bereikbaarheid en voldoende parkeermogelijkheden gemeente
  - Verbetering verkeersveiligheid met minder verkeersslachtoffers
- Economie**
  - Promoten aantrekkelijkheid van de gemeente om meer bezoekers te trekken
  - Stimuleren van samenwerking en innovatie tussen bedrijfsleven en onderwijs
- Onderwijs**
  - Meer jongeren zijn goed voorbereid op de arbeidsmarkt
  - Oplevering van Integrale Kindcentra voor kinderen van 0 tot 12 jaar
- Sport, cultuur en recreatie**
  - Aandacht voor inclusief sporten en bewegen: niemand langs de kant
  - Romeinse verleden van de gemeente beter zichtbaar maken
- Sociaal domein**
  - Snellere (schuld)hulpverlening voor inwoners met betalingsachterstanden
  - Grip op uitgaven sociaal domein
- Volksgezondheid en milieu**
  - Maatwerk per wijk m.b.t. afval
  - Werken aan klimaatbestendige straten, schoolpleinen, tuinen en gebouwen
- Bouwen en wonen**
  - Woningbouw aan Rijnlandlaan en voorbereiding De Star
  - Vaststellen Omgevingsvisie

Wat betaalt u als inwoner gemiddeld in 2020?

	OZB (gemiddeld)	€ 250
	Rioolheffing	€ 174
	Afvalstoffenheffing eenpersoonshuishouden	€ 304
	Afvalstoffenheffing meerpersoonshuishouden	€ 367
	Hondenbelasting 1 st hond	€ 101

Kijk voor de volledige begroting op www.lv.nl/begroting2020

Leeswijzer

In het deel Algemeen worden onder de samenvatting de keuzes weergegeven die met deze begroting gemaakt worden en is 'in Begroting in 1 oogopslag' te zien wat de gemeente ontvangt en waar het geld aan wordt uitgegeven.

In de programma's is, per taakveld, te zien wat de gemeente in 2020 gaat doen. Elk programma begint met een korte omschrijving van het programma, geeft een toelichting op de taken van de gemeente die onder het programma vallen en beantwoordt de vraag wat de gemeente binnen dit programma wil bereiken. Daarna volgen per taakveld de antwoorden op de vragen wat gaan we daarvoor gaan doen en wat dat gaat kosten. Onderdeel van de programmastructuur zijn de speerpunten uit de doelenboom.

In de afzonderlijke paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede tot de lokale heffingen.

Onder het kopje financiële begroting staan het financieel perspectief 2020-2023, de uitgangspunten van het financiële beleid, de baten en lasten, het investeringsplan 2020-2023, informatie over het gemeentefonds, het eigen en vreemd vermogen en een overzicht van de reserves en voorzieningen.

Onder doelen staan de beleidsdoelstellingen die aangeven wat de gemeente wil bereiken. Hieronder zijn dezelfde beleidsspeerpunten terug te vinden, maar nu gekoppeld aan het doel waaraan ze bijdragen. Wanneer één speerpunt aan meerdere doelstellingen bijdraagt, is dit speerpunt onder meerdere doelstellingen terug te vinden.

In de bijlagen staan de onderwerpen vermeld, die van invloed zijn op alle programma's. Hier staat o.a. informatie over de incidentele baten en lasten en de investeringen van de gemeente.

Toelichting programma's

In deze begroting zijn per programma de bijbehorende taakvelden opgenomen. Per taakveld zijn de ontwikkelingen, speerpunten van het beleid en verbonden partijen te vinden. De indeling in taakvelden is voorgeschreven door de Rijksoverheid. Het is mogelijk dat er geen tekst staat bij verbonden partijen of speerpunten onder een taakveld. Dit betekent dat er geen verbonden partij aan dit taakveld is gekoppeld, of speerpunt is genoemd waar in 2020 extra aandacht naar uit gaat. De reguliere werkzaamheden die onder dit taakveld vallen, zullen gewoon worden uitgevoerd, maar staan niet allemaal beschreven in de programmabegroting. De tekst sluit aan bij wat de gemeente daadwerkelijk gaat doen in 2020. Er is per taakveld op hoofdlijnen beschreven wat de baten en lasten inhouden. Aan het einde van het programma is er een financiële samenvatting met daarin analyses. In de analyses wordt de begroting van 2020, op hoofdlijnen vergeleken met de begroting van 2019, inclusief de vastgestelde wijzigingen van de 1e tussentijdse rapportage 2019. In de baten en lasten worden in principe alleen verschillen groter dan € 100.000 verklaard.

Programma's

Programma 0. Bestuur en Ondersteuning

Omschrijving

Dit programma gaat over het bestuur, de ondersteuning daarvan en de relatie tussen de burger en het bestuur. Betrokkenheid en dienstverlening zijn vanuit de gemeente uitgangspunt voor deze relatie. Het programma bevat de overkoepelende taakvelden van raad en college op het terrein van het openbaar bestuur en de ondersteuning daarvan door de gemeentelijke organisatie.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
0.1	Bestuur
0.2	Burgerzaken
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden
0.63	Parkeerbelasting
0.10	Mutaties reserves

Wat willen wij bereiken?

Voor dit programma zijn er geen specifieke doelen.

Taakveld 0.1 Bestuur

Tot dit taakveld behoren de facilitering van het college van burgemeester en wethouders, raad en raadscommissies, de ondersteuning van de raad en griffie, de regionale, landelijke en internationale bestuurlijke samenwerking, de lokale rekenkamer, de lokale ombudsfunctie en de accountantscontrole.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het college van burgemeester en wethouders, raad en raadscommissies, griffie, de regionale, landelijke en internationale bestuurlijke samenwerking, de regionale rekenkamercommissie en ombudsfunctie worden optimaal ondersteund.

Speerpunten

Speerpunten

Burger- en overheidsparticipatie

Wij gaan de manier waarop Burgerparticipatie in onze gemeente wordt vormgegeven nog beter aansluiten op de ambitie van het bestuur en de behoefte van de samenleving. Hiervoor ontwikkelen wij een eenduidig en heldere visie en aanpak en een overzichtelijke set van (spel)regels.

Actie(s):

Wij stellen de visie op en aanpak van participatie inclusief (spel)regels vast.

Wat mag het kosten?

Bestuur	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.256	3.207	3.498	3.222	3.143	3.037
Baten	240	0	40	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-3.016	-3.207	-3.458	-3.222	-3.143	-3.037

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen: de vergoedingen voor raad- en commissieleden, de salarissen en wachtgelden van (voormalige) collegeleden, de kosten van de griffie en de accountantskosten voor de controle van de jaarrekening.

Met ingang van 2022 wordt de jaarlijkse bijdrage aan de regionale rekenkamercommissie verlaagd. Er zullen minder onderzoeken worden uitgevoerd.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

Het taakveld gaat over de gemeentelijke dienstverlening op het gebied van burgerzaken. Hieronder vallen diverse diensten en producten zoals: het verstrekken van uittreksels uit het bevolkingsregister, reisdocumenten, rijbewijzen, het afsluiten van huwelijken en activiteiten ten behoeve van het organiseren van verkiezingen. We zijn een servicegerichte gemeente die aansluiting zoekt bij de wensen en eisen die inwoners aan onze dienstverlening stellen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inwoners kunnen bij het Servicecentrum terecht voor rijbewijzen, reisdocumenten en vele andere producten en diensten. De gemeente is hiervoor bereikbaar via de website, telefoon (14 070), sociale media (Twitter, Instagram en Facebook) en e-mail. Het is daarnaast ook mogelijk een afspraak te maken voor een bezoek aan het Servicecentrum Leidschendam en / of een huisbezoek.

Speerpunten

Speerpunten

Kostendekkende leges

De gemeente streeft naar kostendekkende leges.

Actie(s):

In 2019/2020 wordt een onderzoek uitgevoerd naar de kostendekkendheid van de leges. Hieruit volgt een voorstel voor het aanpassen van de leges in 2021.

Hoogwaardige en innovatieve dienstverlening

Eind 2022 biedt de gemeente een hoogwaardige en innovatieve dienstverlening over alle dienstverleningskanalen. We investeren daarom in het verbeteren van onze telefonische bereikbaarheid, postkanaal en website.

Actie(s):

- We nemen maatregelen om de telefonische bereikbaarheid van de organisatie te verbeteren en besteden extra aandacht aan de afhandeling van terugbelverzoeken.
- We nemen maatregelen om de ingekomen post optimaal te verwerken en besteden hierbij extra aandacht aan het verder minimaliseren van risico's in de poststromen.
- Wij integreren nieuwe functionaliteiten op de website waardoor inwoners makkelijker met de gemeente kunnen communiceren. Voorbeelden hiervan zijn chat(bot), doventolk en WhatsApp. Onze online dienstverlening wordt hierdoor verbeterd.

Wat mag het kosten?

Burgerzaken	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.523	4.057	4.859	4.903	5.029	4.961
Baten	1.548	1.281	1.258	1.240	1.180	1.180
Saldo van lasten en baten	-1.975	-2.776	-3.601	-3.663	-3.849	-3.780

Bedragen x € 1.000

De baten betreffen legesopbrengsten voor de gemeentelijke dienstverlening (onder andere paspoorten, ID-kaarten, rijbewijzen, huwelijken). De lasten betreffen met name personele kosten voor het Servicecentrum.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
0.2 Burgerzaken	42.000	-	596.000	-	-	-	-	-

De investeringen betreffen vooral vervangingsinvesteringen van de basisregistraties.

Taakveld 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Tot dit taakveld behoren taken met betrekking tot onroerend goed dat niet aan een specifiek beleidsveld is toe te delen. Het gaat hier concreet om het beheer, de verhuur en instandhouding van gebouwen en gronden die de gemeente Leidschendam-Voorburg (al dan niet tijdelijk) in bezit heeft. Als concrete voorbeelden kunnen worden genoemd: woningen, bedrijfsgebouwen, de brede school De Waterlelie, inkomsten van de benzineverkooppunten, snippergroen, erfpachten en opstalrechten.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente Leidschendam-Voorburg draagt zorg voor een optimaal beheer, verhuur en instandhouding van haar gebouwen en gronden.

Wat mag het kosten?

Beheer overige gebouwen en gronden	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	1.525	1.845	2.457	1.410	1.410	1.410
Baten	1.843	1.749	1.677	1.677	1.677	1.677
Saldo van lasten en baten	318	-97	-780	267	267	267

Bedragen x € 1.000

De baten betreffen huur van gronden en panden, inkomsten benzineverkooppunten, retributie opstalrechten en canon erfpachten. Bij de lasten gaat het voornamelijk om de personele kosten, de zakelijke lasten, de verzekeringspremies, de kapitaallasten en de onderhoudskosten.

Taakveld 0.63 Parkeerbelasting

De gemeente heft geen parkeerbelasting. Er zijn gebieden waar gratis of korte tijd geparkeerd kan worden met een parkeerschijf (blauwe zones). Inwoners of bedrijven die gevestigd zijn in een blauwe zone kunnen een parkeerontheffing aanvragen. Voor het aanvragen van een parkeerontheffing zijn leges verschuldigd.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente is verantwoordelijk voor het administreren en uitgeven van parkeerontheffingen.

Wat mag het kosten?

Parkeerbelasting	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	62	66	17	17	17	17
Baten	229	200	207	207	207	207
Saldo van lasten en baten	167	134	190	190	190	190

Bedragen x € 1.000

Tot dit taakveld behoort de opbrengst van de parkeerontheffing blauwe zone.

Taakveld 0.10 Mutaties reserves

Op dit taakveld worden alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves geraamd en verantwoord. In het hoofdstuk "Financiële begroting", onderdeel "Reserves" worden de toevoegingen en onttrekkingen nader toegelicht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Er zijn voor dit taakveld geen specifieke doelen beschreven.

Wat mag het kosten?

Mutaties reserves	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.941	12.174	92.649	7.021	2.062	0
Baten	7.609	18.340	13.538	9.398	4.438	1.358
Saldo van lasten en baten	3.668	6.166	-79.111	2.377	2.376	1.358

Bedragen x € 1.000

De lasten en baten betreffen de geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. In het hoofdstuk "Financiële begroting", onderdeel "Reserves" worden de toevoegingen en onttrekkingen nader toegelicht.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Bestuur en Ondersteuning	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Bestuur	3.256	3.207	3.498	3.222	3.143	3.037
Burgerzaken	3.523	4.057	4.859	4.903	5.029	4.961
Beheer overige gebouwen en gronden	1.525	1.845	2.457	1.410	1.410	1.410
Parkeerbelasting	62	66	17	17	17	17
Totaal Lasten	8.365	9.176	10.831	9.552	9.599	9.425
Baten						
Bestuur	240	0	40	0	0	0
Burgerzaken	1.548	1.281	1.258	1.240	1.180	1.180
Beheer overige gebouwen en gronden	1.843	1.749	1.677	1.677	1.677	1.677
Parkeerbelasting	229	200	207	207	207	207
Totaal Baten	3.860	3.230	3.182	3.124	3.064	3.064
Saldo van lasten en baten	-4.505	-5.946	-7.649	-6.428	-6.535	-6.361
Mutaties reserves						
Stortingen	3.941	12.174	92.649	7.021	2.062	0
Onttrekkingen	7.609	18.340	13.538	9.398	4.438	1.358
Saldo mutaties reserves	3.668	6.166	-79.111	2.377	2.376	1.358
Totaal resultaat	-836	220	-86.759	-4.050	-4.159	-5.003

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten (exclusief de mutaties reserves) voor het jaar 2020 binnen het programma Bestuur en ondersteuning bedragen respectievelijk € 10.831.000 en € 3.182.000. Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Op het taakveld bestuur zijn de lasten in 2020 ten opzichte van 2019 gestegen. De verklaring hiervoor is dat het innovatiebudget openbare ruimte vanaf 2020 in taakveld bestuur wordt begroot. In 2019 stond dit budget nog begroot in taakveld verkeer en vervoer. Daarnaast is er in 2020 incidenteel een budget opgenomen voor de viering van 75 jaar vrijheid en vanaf 2020 leidt de aanbesteding van de accountant tot structureel hogere lasten.

Op het taakveld burgerzaken zijn per saldo de lasten in 2020 ten opzichte van 2019 gestegen. Dit wordt veroorzaakt door een hogere inzet van de ambtelijke capaciteit. Ook zijn er binnen dit saldo een aantal lastendalingen doordat er in 2020 geen verkiezingen worden verwacht en doordat er structureel minder budget is voor innovatieve dienstverlening.

Het taakveld Beheer overige gebouwen en gronden laat een stijging van de lasten zien. De verklaring hiervoor is een extra afschrijving van de restwaarde in verband met de verwachte verkoop van het pand aan de Herenstaat 42 in Voorburg. Vanaf 2021 vervallen de exploitatielasten van dit pand uit de begroting.

Bij taakveld parkeerbelasting dalen de lasten door een andere toerekening van het ambtelijk apparaat.

Baten

De baten binnen de taakvelden van het programma bestuur en ondersteuning blijven nagenoeg gelijk.

Toelichting reserves

Lasten

In 2020 wordt er € 80 miljoen aan de algemene reserve vrij besteedbaar toegevoegd in verband met de verwachte verkoopopbrengst van de aandelen Eneco. Daarnaast wordt er vanuit de algemene reserve vrij besteedbaar € 2,4 miljoen gestort in de algemene reserve vrij besteedbaar met bufferfunctie. Dit is verplicht in verband met het gewijzigde (financiële) risicoprofiel van onze gemeente. Tenslotte wordt er in 2020 € 9,2 gestort in de reserve dekking afschrijvingslasten in verband met de realisatie van een deel van het project Bereikbaarheid Stompwijk.

Baten

In 2020 wordt er aan de reserve dekking afschrijvingslasten € 850.000 onttrokken. Er wordt, zoals bij de baten hierboven ook al vermeld, € 2,4 miljoen onttrokken aan de algemene reserve vrij besteedbaar ten gunste van de algemene reserve met bufferfunctie. Verder wordt er € 9,2 miljoen onttrokken aan de algemene reserve vrij besteedbaar ten gunste van de reserve dekking afschrijvingslasten in verband met de realisatie van een deel van het project Bereikbaarheid Stompwijk.

Programma 1. Veiligheid

Omschrijving

Het programma veiligheid richt zich op de veiligheid in de gemeente Leidschendam-Voorburg en het gevoel van veiligheid van de inwoners, ondernemers en bezoekers van de gemeente. De gemeente werkt daarbij nauw samen met partners in veiligheid, zoals het Openbaar Ministerie, politie, brandweer, woningbouwverenigingen, Omgevingsdienst Haaglanden en zorginstellingen. De gemeente zet instrumenten in als preventie, vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
1.1	Crisisbeheersing en brandweer
1.2	Openbare orde en veiligheid

Wat willen wij bereiken?

Een veilige gemeente, waarin iedereen zich veilig voelt.

Taakveld 1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Tot dit taakveld behoren alle reguliere taken van de brandweer en taken in verband met het beperken en bestrijden van rampen en zware ongevallen. Hieronder vallen brandbestrijding, preventieve maatregelen ten behoeve van de fysieke veiligheid en rampenbestrijding. Voor de taken binnen dit taakveld participeert de gemeente in de Veiligheidsregio Haaglanden. De Veiligheidsregio heeft een eigen begroting waarin de beleidsdoelstellingen zijn verwoord.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente geeft samen met de andere deelnemende gemeenten invulling aan het opdrachtgeverschap van de Veiligheidsregio. De Veiligheidsregio organiseert o.a. de brandpreventie en brandbestrijding. Daarnaast zorgt de gemeente ervoor dat de gemeentelijke organisatie voorbereid is en blijft op het handelen bij rampen en grote ongevallen.

Wat mag het kosten?

Crisisbeheersing en brandweer	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	5.573	5.815	5.918	5.918	5.918	5.918
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-5.573	-5.815	-5.918	-5.918	-5.918	-5.918

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de bijdrage aan de veiligheidsregio en de kosten voor de gemeentelijke crisisorganisatie. Er zijn geen financiële baten.

Verbonden Partij(en)

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

Doelstelling: De activiteiten van de VRH zijn gericht op het vergroten van de veiligheid van de bevolking en bezoekers van de regio Haaglanden. De VRH heeft tot taak de brandweezorg en organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio goed te organiseren. Dit gebeurt in opdracht van de aangesloten gemeenten.

Taakveld 1.2 Openbare orde en veiligheid

Tot dit taakveld behoren alle gemeentelijke taken op het gebied van de openbare orde en veiligheid. Hieronder vallen het integraal veiligheidsbeleid, de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV), de vergunningverlening op grond van de APV, Drank en Horeca en overige bijzondere wetten, het toezicht en handhaving hierop en de (bestuurlijke) aanpak van de georganiseerde criminaliteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

De raad stelt begin 2020 het Veiligheidsbeleid 2020 – 2023 vast. Daarna wordt het in samenwerking met veiligheidspartners uitgevoerd.

Het college stelt het handavingsuitvoeringsprogramma 2020 vast en voert deze uit. Het handavingsuitvoeringsprogramma heeft betrekking op toezicht en handhaving in het omgevingsrecht en in de openbare ruimte.

Speerpunten

Speerpunt Veiligheidsbeleid 2020-2022

De speerpunten voor dit taakveld volgen uit het door de raad vast te stellen Veiligheidsbeleid 2020-2022.

Wat mag het kosten?

Openbare orde en veiligheid	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	1.890	2.064	2.431	2.431	2.446	2.436
Baten	25	19	120	120	120	120
Saldo van lasten en baten	-1.865	-2.045	-2.311	-2.311	-2.327	-2.317

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen: personele lasten en de kosten voor het uitvoeren van het integraal veiligheidsbeleid. De stijging van de lasten is een gevolg van de stijging in de toerekening van de ambtelijke capaciteit.

De baten betreffen de leges voor vergunningen verstrekt op basis van de Algemeen Plaatselijke Verordening. De toename van de baten volgt uit de aanbesteding voor het plaatsen van A0 reclameborden in de openbare ruimte.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
1.2 Openbare orde en veiligheid	-	-	50.000	-	-	-	-	-

De investeringen betreffen de vervanging van de mobile apparatuur.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Veiligheid	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Crisisbeheersing en brandweer	5.573	5.815	5.918	5.918	5.918	5.918
Openbare orde en veiligheid	1.890	2.064	2.431	2.431	2.446	2.436
Totaal Lasten	7.463	7.880	8.349	8.349	8.364	8.354
Baten						
Openbare orde en veiligheid	25	19	120	120	120	120
Totaal Baten	25	19	120	120	120	120
Saldo van lasten en baten	-7.438	-7.861	-8.229	-8.229	-8.245	-8.235

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Op het taakveld Openbare Orde en Veiligheid zijn per saldo de lasten in 2020 ten opzichte van 2019 gestegen. De stijging van de lasten binnen taakveld Openbare orde en veiligheid is op hoofdlijn te verklaren door een herziening van de kostentoerekening.

Baten

De baten betreffen de leges voor vergunningen verstrekt op basis van de Algemeen Plaatselijke Verordening. De toename van de baten is te verklaren vanuit de opbrengsten die de gemeente ontvangt vanuit de aanbesteding voor het plaatsen van A0 reclameborden in de openbare ruimte.

Programma 2. Verkeer en Vervoer

Omschrijving

Binnen dit programma wordt gewerkt aan een goed bereikbare en verkeersveilige gemeente. De gemeente zorgt voor de uitvoering van het Verkeer- en Vervoersplan (VVP) en werkt mee aan projecten in de regio. Versterken van het netwerk, beter benutten van de bestaande infrastructuur, verkeersveiligheid, duurzame mobiliteit en aandacht voor langzaam verkeer hebben hierin een plek. Ook wordt er gewerkt aan voldoende parkeerruimte voor inwoners en bezoekers. Daarnaast stimuleert de gemeente dat meer mensen de fiets en openbaar vervoer gebruiken.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
2.1	Verkeer en vervoer
2.2	Parkeren
2.3	Recreatieve havens
2.4	Openbaar vervoer

Wat willen wij bereiken?

De gemeente streeft naar verbetering van verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Zo wordt ingezet op minder verkeersslachtoffers. Om beter bereikbaar te zijn implementeert de gemeente nieuw parkeerbeleid. Daarnaast wordt vanuit de regio ingezet op meer gebruik van fiets en openbaar vervoer. Voor fietsgebruik is het doel dit in de periode tot 2020 met 30% te laten groeien, en in de periode tot 2040 met 50%. En in lijn met het regionale beleid moet het aantal reizigers in het openbaar vervoer in de periode 2005-2030 met 50% groeien. Er is in de regio een toename van het gebruik van OV en fiets te constateren, echter het autogebruik neemt maar weinig af. In 2020 wordt naar verwachting de balans opgemaakt van de Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid MRDH.

Taakveld 2.1 Verkeer en Vervoer

Een optimale verkeersstructuur is voorwaarde voor het functioneren van de gemeente. Tot dit taakveld behoren de taken op het gebied van verkeer en de bijbehorende infrastructuur. Uitgangspunt is een veilige en bereikbare gemeente. De bereikbaarheid gaat hand in hand met de verbetering van de verkeersveiligheid en leefbaarheid, volgens het landelijke principe van Duurzaam Veilig. Door het beperken van niet-noodzakelijk autogebruik en het bevorderen van langzaam verkeer en gebruik van openbaar vervoer wil de gemeente de goede bereikbaarheid behouden met verbetering van de leefbaarheid. De gemeente hecht daarbij grote waarde aan de kwaliteit van de leefomgeving. Zij beheert de bestaande infrastructuur, zoals wegen en bruggen, en houdt deze veilig, schoon en begaanbaar. Daarnaast voert de gemeente het vastgesteld verkeersbeleid uit en actualiseert zij jaarlijks het bijbehorende uitvoeringsprogramma met verkeersmaatregelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De groei van verkeer zet verder door. In 2019 is de verkeersveiligheid in het hele land verslechterd. De positie van kwetsbare weggebruikers verdient extra aandacht. In 2020 volgt een voorstel voor de regionale en lokale situatie. Dit zal om nieuwe keuzes vragen. Waar krijgt bereikbaarheid voorrang en waar leefbaarheid en verkeersveiligheid? De gemeente streeft ernaar het autoverkeer te concentreren op een

aantal hoofdroutes. De ruimte en uitbreidingsmogelijkheden van de infrastructuur zijn beperkt, net als de investeringsmogelijkheden en ook de kosten nemen naar verwachting verder toe. Bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid nemen een belangrijke plaats in bij de uitwerking van de omgevingsvisie.

De gemeente is betrokken bij drie MIRT-projecten rond de A4, waaronder de planuitwerking van de werkzaamheden aan de N14. In dat kader werkt de gemeente samen met rijk, regio en de inwoners. Het Ontwerp Tracébesluit is voorzien in maart 2020, de aanleg voor de periode tussen 2023 en 2026. De gemeente zet in de tussenliggende periode samen met betrokken partijen actief in op mobiliteitsmanagement en andere maatregelen om de bereikbaarheid en doorstroming na de opening van de Mall of The Netherlands op peil te houden.

Ook neemt de gemeente actief deel aan het MIRT-Programma Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag. Daarbij wordt onder andere gekeken naar duurzame bereikbaarheid van het Central Innovation District en de Binckhorst in Den Haag en de aangrenzende delen van Voorburg, met ook de NS- stations Voorburg en Laan van NOI. In 2020 zal naar verwachting een begin worden gemaakt met het Realisatieplan No-regretpakket met maatregelen voor de korte termijn. Dit omvat onder andere nieuwe delen van de Velostrada (Voorburg Noord – Binckhorst) en het Trekfietstracé (Westvlietweg – Binckhorst).

Speerpunten

Speerpunten

Bereikbaar Leidschendam Centrum en Leidschendam Zuid

De goede bereikbaarheid is een van de sterke punten van Leidschendam-Voorburg. In Leidschendam Centrum en Leidschendam Zuid is de bereikbaarheid een knelpunt. De gemeente neemt daarom maatregelen om de bereikbaarheid en doorstroming in Leidschendam Centrum en Leidschendam Zuid te verbeteren.

Actie(s):

We stellen het nieuwe parkeerbeleid vast en starten met uitvoering van de vastgestelde maatregelen.

Project Bereikbaar Stompwijk

De gemeente verbetert de ontsluiting en bereikbaarheid van Stompwijk. Hiermee verbeteren ook de recreatieve mogelijkheden, economische kansen en leefbaarheid in de dorpskern van Stompwijk. Het project Bereikbaar Stompwijk omvat de reconstructie van de Stompwijkseweg (in 2018 opgeleverd), de realisatie van de Veenpoldersweg (voorheen Verbindingsweg) en de herinrichting van de Dr. van Noortstraat.

Actie(s):

Eind 2020 is de Veenpoldersweg aangelegd.

Parkeerbeleid uitvoeren

In samenhang met het gesprek over parkeren in Leidschendam Centrum en de ontwikkeling van de Omgevingsvisie is nieuw parkeerbeleid ontwikkeld. Besluitvorming over het nieuwe parkeerbeleid vindt in 2020 plaats. De eerste maatregelen kunnen direct na besluitvorming worden opgepakt.

Actie(s):

We stellen het nieuwe parkeerbeleid vast en starten met uitvoering van de vastgestelde maatregelen.

Verkeersdoorstroming en bereikbaarheid N14

Met de oplevering van de herontwikkeling van winkelcentrum Leidsenhage naar Mall of the Netherlands komen er naar verwachting extra bezoekers naar het winkelcentrum. Met een goede verkeersafwikkeling kan de gemeente, net zoals in het verleden, ook bij extra drukte goed bereikbaar blijven.

Actie(s):

Om het verkeer rond de Mall of the Netherlands efficiënt te geleiden, worden de verkeerslichten vernieuwd en er komt een duidelijk verwijsstelsel. Daarnaast loopt in 2020 de procedure voor het ontwerptrajectbesluit voor het aanpassen van de kruisingen met de N14 door Rijkswaterstaat.

Regionale fietsroutes

Samen met gemeenten werken we in de MRDH aan de ontbrekende delen van de snelfietsroute Leiden-Den Haag (Velostrada) en de fietsroute Pijnacker-Den Haag.

Actie(s):

We leveren een bijdrage aan de ontwerpessies voor de snelfietsroutes, zodat alle belangen kunnen worden meegenomen.

Wat mag het kosten?

Verkeer en Vervoer	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	6.975	8.448	8.919	9.443	9.821	9.867
Baten	1.583	846	760	760	253	253
Saldo van lasten en baten	-5.392	-7.602	-8.159	-8.683	-9.569	-9.614

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op het uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer, het beheer, onderhoud en de afschrijving van wegen, openbare verlichting, tunnels, viaducten en verkeersregelinstanties. Ook het schoon houden van de openbare ruimte, bijdragen aan de Metropoolregio Rotterdam Haaglanden (MRDH) en innovatie maken onderdeel uit van dit taakveld. De baten betreffen een vergoeding voor het verleggen van kabels en leidingen en de verhuur van reclameborden en vergoeding voor lichtreclames.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
2.1 Verkeer en vervoer	8.677.655	150.000	7.475.468	-	1.128.150	-	1.471.500	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Verbonden Partij(en)

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Doelstelling: In deze vrijwillige gemeenschappelijke regeling, werken 23 gemeenten samen aan een duurzame en internationaal concurrerende regio. Een grootstedelijk gebied met een aantrekkelijk landschap en een infrastructureel netwerk dat woonkernen, werklocaties en voorzieningen verbindt. Vanuit twee kerntaken - verkeer & vervoer en economisch vestigingsklimaat - werken de gemeenten in de metropoolregio aan vier thema's: vernieuwen verbindingen, vernieuwen economie, vernieuwen energie en vernieuwen stad en omgeving.

Taakveld 2.2 Parkeren

De gemeente streeft ernaar om parkeercapaciteit van voldoende omvang en kwaliteit aan te bieden voor motorvoertuigen en fietsen aan alle doelgroepen, zolang dit (zonder buitenproportioneel kwaliteitsverlies) past binnen de openbare ruimte en de financiële kaders van de gemeente. Om de schaarse parkeerruimte zo goed en eerlijk mogelijk te verdelen over de verschillende doelgroepen, is een gebalanceerd parkeerbeleid essentieel. De parkeerregulering wordt zo goed mogelijk afgestemd op de specifieke eigenschappen van een gebied. De kaders hiervoor komen voort uit de nota Parkeerbeleid en de nota Parkeernormen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Er wordt gewerkt aan een nieuwe toekomstbestendige visie op parkeren in de gemeente.

Dat gebeurt door het gesprek te voeren over parkeren en de Omgevingsvisie met inwoners in Damcentrum en Leidschendam Zuid.

Gestreefd wordt om de doelen uit de visie te bereiken met parkeerbeleid dat praktisch uitvoerbaar en eenduidig is. De parkeerregulering (incl. dienstverlening en handhaving) die samenhangt met de beleidskeuzes wordt digitaal ondersteund. Bij uitbreiding van parkeerareaal wordt rekening gehouden met de ruimtelijke inpasbaarheid en leefbaarheid en er is er een voorkeur voor gebouwde parkeervoorzieningen. In 2020 wordt na besluitvorming door de raad gestart met de eerste maatregelen.

Speerpunten

Speerpunten

Parkeermaatregelen ten behoeve van Leidschendam Centrum

Een goede bereikbaarheid en voldoende parkeermogelijkheden zijn belangrijke voorwaarden voor een leefbaar Leidschendam Centrum. Een buurt waar het goed wonen, winkelen en recreëren is. In 2019 is met bewoners en ondernemers gesproken over mogelijke maatregelen en zijn nieuwe onderzoeken uitgevoerd. De vastgestelde maatregelen worden in 2020 en verder uitgevoerd.

Actie(s):

We voeren het maatregelenpakket voor het Damcentrum uit.

Wat mag het kosten?

Parkeren	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	427	424	456	459	459	459
Baten	37	38	38	38	38	38
Saldo van lasten en baten	-390	-386	-418	-421	-421	-421

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen diverse uitgaven ten behoeve van parkeervoorzieningen. De baten betreffen de legesopbrengsten voor parkeerkaarten en abonnementsgelden voor de parkeergarage Damplein.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
2.2 Parkeren	82.000	-	-	-	-	-	-	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Taakveld 2.3 Recreatieve havens

De recreatievaart over de Vliet en in Vlietland levert een belangrijke bijdrage aan de levendigheid van de gemeente. Tot het taakveld van de recreatieve havens behoren aanleg, beheer en exploitatie van gemeentelijke recreatieve havens. Het gaat onder andere om de aanlegplaatsen bij Park Rozenrust, de Plaspoelhaven in het sluisgebied en de Huygens passantenhaven in Voorburg.

Wat gaan we daarvoor doen?

Na afronding van de werkzaamheden van de provincie aan de oevers van de Trekvliet is gestart met de aanleg van een aanlegsteiger bij landgoed Park Hoekenburg, nabij archeologisch monument Forum Hadriani. Met de realisatie hiervan is het aanbod van aanlegplaatsen en bijbehorende voorzieningen in de gemeente op een hoger niveau gebracht. De inzet is nu gericht op beheer en onderhoud van de gemeentelijke ligplaatsvoorzieningen.

Wat mag het kosten?

Recreatieve havens	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	30	50	7	7	7	7
Baten	1	9	4	4	4	4
Saldo van lasten en baten	-29	-41	-3	-3	-3	-3

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen voornamelijk de energielasten ten behoeve van de walsstroomvoorzieningen van de passantenhaven. De baten betreffen retributies en de huuropbrengsten van de passantenhaven.

Taakveld 2.4 Openbaar vervoer

De gemeente streeft naar duurzame mobiliteit. Het openbaar vervoer is daarom een belangrijker pijler onder de bereikbaarheid van de gemeente. In het grootste deel van de gemeente wordt het openbaar vervoer verzorgd door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. In Stompwijk is de Provincie Zuid-Holland verantwoordelijk. Verder verzorgt welzijnsorganisatie Woej een busdienst in de delen van Leidschendam die minder goed door het reguliere openbaar vervoer worden bediend; de gemeente verleent hiervoor subsidie. De gemeente bekijkt samen met de vervoerders hoe het aanbod van openbaar vervoer zoveel mogelijk op maat kan worden gemaakt. Samen wordt gewerkt aan het behouden en beter benutten van het bestaande openbaar vervoer. Naast reizigersaantallen houdt de gemeente aandacht voor het sociale belang en de betaalbaarheid van vervoer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Samen met buurgemeenten, de MRDH, vervoersbedrijven en maatschappelijke organisaties bekijkt de gemeente de mogelijkheden om een goede bereikbaarheid via openbaar vervoer te behouden en versterken. De vervoerder EBS is in 2019 gestart met het busvervoer in de kavel Haaglanden Regio, waaronder ook Leidschendam-Voorburg valt. Samen met EBS wordt gekeken naar optimalisaties in het busnet.

Daarnaast doet de gemeente actief mee aan de Verkenning Schaalsprong regionale mobiliteit CID Binckhorst. In 2020 wordt afhankelijk van besluitvorming in 2019 gestart met het Realisatieplan No-regretpakket. Daarnaast wordt in het najaar van 2020 een voorkeursbesluit verwacht dat duidelijk maakt op welke manier de Binckhorst en het Central Innovation District zullen worden ontsloten met Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) en welke rol is toebedeeld voor NS-station Voorburg.

Als de gemeente in 2019 kiest voor het verder uitwerken van een business case automatisch vervoer, dan wordt een plan daartoe in 2020 samen met vervoerders verder uitgewerkt.

Speerpunten

Speerpunten

Beter OV in Leidschendam Zuid

Inzet van de gemeente is de bereikbaarheid van Leidschendam Zuid per openbaar vervoer te verbeteren. Een eerste studie laat zien dat een nieuwe tramhalte aan de Overgoo qua vervoerswaarde kan worden aangelegd. We zijn met de HTM en de ontwikkelaar in overleg.

Actie(s):

Een nadere studie naar een mogelijke aanleg van een tramhalte in combinatie en samenhang met ontsluiting van het te ontwikkelen gebied wordt uitgevoerd.

Verkenning OV CID-Binckhorst

Bij het bestuurlijk overleg MIRT van het najaar 2020 wordt de voorkeursvariant duidelijk waar rijk, regio en betrokken gemeenten (Den Haag en Leidschendam-Voorburg) op inzetten voor toekomstig OV in en rond het CID-Binckhorst. In 2020 wordt gestart met activiteiten voor het no-regretpakket. Dit zijn maatregelen die, ongeacht de voorkeursvariant, nuttig zijn om de OV-bereikbaarheid van het gebied te verbeteren.

Actie(s):

De gemeente Leidschendam-Voorburg neemt deel aan (de investeringen in) het no-regretpakket.

Wat mag het kosten?

Openbaar vervoer	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	30	32	50	50	50	50
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-30	-32	-50	-50	-50	-50

Bedragen x € 1.000

De lasten hangen samen met de beleidsadviesing op het gebied van openbaar vervoer.

Verbonden Partij(en)

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Doelstelling: In deze vrijwillige gemeenschappelijke regeling, werken 23 gemeenten samen aan een duurzame en internationaal concurrerende regio. Een grootstedelijk gebied met een aantrekkelijk landschap en een infrastructureel netwerk dat woonkernen, werklocaties en voorzieningen verbindt. Vanuit twee kerntaken - verkeer & vervoer en economisch vestigingsklimaat - werken de gemeenten in de metropoolregio aan vier thema's: vernieuwen verbindingen, vernieuwen economie, vernieuwen energie en vernieuwen stad en omgeving.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Verkeer en Vervoer	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Openbaar vervoer	30	32	50	50	50	50
Parkeren	427	424	456	459	459	459
Recreatieve havens	30	50	7	7	7	7
Verkeer en Vervoer	6.975	8.448	8.919	9.443	9.821	9.867
Totaal Lasten	7.463	8.954	9.433	9.959	10.337	10.383
Baten						
Parkeren	37	38	38	38	38	38
Recreatieve havens	1	9	4	4	4	4
Verkeer en Vervoer	1.583	846	760	760	253	253
Totaal Baten	1.621	893	802	802	294	294
Saldo van lasten en baten	-5.841	-8.061	-8.631	-9.157	-10.043	-10.089

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten voor het jaar 2020 binnen het programma Verkeer & Vervoer bedragen respectievelijk € 9.433.000 en € 802.000. Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Binnen het programma Verkeer en Vervoer zijn de lasten ten opzichte van de begroting 2019 gestegen.

Verkeer & Vervoer

Binnen dit taakveld worden de hogere lasten in 2020 ten opzichte van 2019 met name verklaard door de toename van kapitaallasten als gevolg van o.a. de realisatie van de Stompwijkseweg. Daarnaast is sprake van hogere uitgaven in 2020 voor de eenmalige sanering en vervanging van verkeersvoorzieningen ten behoeve van de duidelijkheid en verkeersveiligheid voor verkeersdeelnemers in de gemeente en is sprake van een herziening van de kostentorekening van de ambtelijke capaciteit en de verwachte loonkostenontwikkeling.

Baten

Binnen het programma Verkeer en Vervoer zijn de baten ten opzichte van de begroting 2019 gedaald.

Verkeer & Vervoer

Binnen dit taakveld worden de lagere opbrengsten in 2020 veroorzaakt door het wegvallen van een incidentele subsidiebijdrage voor het aansluiten van de verkeersregelinstallaties op het netwerksysteem van de provincie.

Programma 3. Economie

Omschrijving

Gemeentelijk economisch beleid richt zich enerzijds op het creëren van een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven en ondernemers. Anderzijds stellen gemeenten voorwaarden aan bedrijven, met oog op de effecten van bedrijvigheid op de omgeving. De Economische Agenda 2017-2020 staat aan de basis van een sterkere lokale economie, betere dienstverlening aan ondernemers en een herkenbaar economisch profiel van Leidschendam-Voorburg. De Economische Agenda richt zich op ruimte voor bedrijvigheid, een levendige leefomgeving en het uitdragen van de kwaliteiten van Leidschendam-Voorburg. De Economische Agenda wordt in 2020 geëvalueerd. Op basis daarvan wordt besloten hoe het vervolg eruit ziet. Aanvullend werken 23 gemeenten in MRDH-verband aan het stimuleren van werkgelegenheid en versterken van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat in de regio. Het vernieuwen van de regionale economie gaat hand in hand met het verbeteren van de kwaliteit van leven en de transitie naar toonaangevende duurzaamheid.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
3.1	Economische ontwikkeling
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen
3.4	Economische promotie

Wat willen wij bereiken?

Het sterkste punt van Leidschendam-Voorburg is de kwaliteit van wonen. Die kwaliteit is nauw verbonden met de kwaliteit van de groene en stedelijke voorzieningen in de regio. Naast winkelen zijn dat zorg, onderwijs, cultuur, sport, (zakelijke) dienstverlening en dagelijkse boodschappen. De gemeente zet daarom met uitvoering van de Economische Agenda in op economische voorzieningen die lokale ondernemers ondersteunen bij ontmoeting, innovatie en ondernemerschap. Dit draagt bij aan de vitaliteit en leefbaarheid van de gemeente. Door samen het economisch profiel van Leidschendam-Voorburg te versterken, kan de aantrekkingskracht verbeteren en het niveau van bestedingen in de gemeente toenemen.

Taakveld 3.1 Economische ontwikkeling

De gemeente streeft ernaar een economisch vitale gemeente te zijn en te blijven. Hiertoe voert de gemeente binnen dit taakveld algemeen beleid ter versterking van de economische bedrijvigheid. Zo staat de Economische Agenda aan de basis van een sterkere lokale economie, betere dienstverlening aan ondernemers en een herkenbaar economisch profiel. Het gaat binnen dit taakveld om de uitvoering van de Economische Agenda, voortzetting van het project Huygenskwartier Voorburg, ontwikkeling van het winkelcentrum De Julianabaan en de inzet voor Leidschendam Centrum.

Er zijn enkele ontwikkelingen die naar verwachting grote invloed hebben op de lokale economie. De Economische Agenda formuleert deze als volgt:

- het belang van voorzieningen en goede kwaliteit van de leefomgeving wordt steeds groter in een consumerende gemeente
- functies komen steeds meer samen in het centrum van een dorp of stad; dit worden de ontmoetingsplekken
- klantbehoeften variëren met de levensfasen en de veranderende demografie (meer 65-plussers, meer alleenstaanden, meer diversiteit), dit biedt kansen voor nieuwe producten en dienstverlening

- productie-en consumptieprocessen veranderen door technologische ontwikkelingen. Er is een nieuwe maakindustrie ontstaan en digitale platforms vergroten de mogelijkheden om samen te werken, kennis uit te wisselen of producten te delen.

Deze ontwikkelingen vormen de basis voor de speerpunten en activiteiten onder het hele programma Economie en hebben verbanden met onder andere het sociaal domein, veiligheid, en bouwen en wonen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Er worden gerichte acties uitgevoerd om het vestigingsklimaat voor ondernemers in onze gemeente te versterken en werkgelegenheidsgroei te stimuleren. Onder meer door bedrijven waar mogelijk te faciliteren via uitstekende gemeentelijke dienstverlening, de samenwerking tussen onderwijs & bedrijfsleven te versterken, en het ondersteunen van ondernemersnetwerken. Verder zetten we in op de realisatie van nieuwe werkruimte bij herontwikkelingsprojecten in de stad en het stimuleren van vastgoedeigenaren bij het verduurzamen van bestaand commercieel vastgoed. Tevens geven we met een uitgebreide communicatiecampagne invulling aan het promoten van ons toeristisch en recreatief aanbod en zal het evenementenbeleid worden geactualiseerd. Ten slotte zal worden ingezet op versterking van regionale samenwerking via onder andere de MRDH en Business Park Haaglanden om de economische vitaliteit van onze gemeente en de regio te versterken.

Speerpunten

Speerpunten

Retailinnovatie

Stimuleren van innovaties en toekomstige skills van ondernemers in de retailsector

Actie(s):

We verkennen campusvorming: de samenwerking van onderwijs en bedrijfsleven op een fysieke locatie in de gemeente.

Ook zetten we de samenwerking voort met de Haagse Hogeschool rondom innovaties in de retail, zoals het concept Future Proof Retail bij winkelcentrum De Julianabaan.

Wat mag het kosten?

Economische ontwikkeling	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	552	513	725	550	550	500
Baten	29	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-523	-513	-725	-550	-550	-500

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de uitvoering van de Economische Agenda, ambtelijke inzet op economische ontwikkeling, bijdrage aan de MRDH in het kader van het economisch vestigingsklimaat en de aanpak Huygenskwartier.

Verbonden Partij(en)

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Doelstelling: In deze vrijwillige gemeenschappelijke regeling, werken 23 gemeenten samen aan een duurzame en internationaal concurrerende regio. Een grootstedelijk gebied met een aantrekkelijk landschap en een infrastructureel netwerk dat woonkernen, werklocaties en voorzieningen verbindt. Vanuit twee kerntaken - verkeer & vervoer en economisch vestigingsklimaat - werken de gemeenten in de metropoolregio aan vier thema's: vernieuwen verbindingen, vernieuwen economie, vernieuwen energie en vernieuwen stad en omgeving.

Ontwikkelingen: De MRDH blijft in 2020 inzetten op de verbinding tussen gemeenten en ondernemers om innovatie te stimuleren en de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te verbeteren. Verder wordt er gewerkt aan de uitvoering van de Strategie Werklocaties, door in de regio afstemming te zoeken over terreinen met hoge milieucategorie en transformatieopgaven. Vanuit de Bijdrageregeling economisch vestigingsklimaat kent de MRDH cofinanciering toe aan projecten die bijdragen aan versterking van het economisch vestigingsklimaat.

Taakveld 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

De gemeente streeft ernaar een economisch vitale gemeente te zijn en te blijven, met voldoende ruimte voor bedrijvigheid. Hiertoe voert de gemeente binnen dit taakveld activiteiten uit, gericht op de fysieke bedrijventerreinen, kantoren, bedrijfslocaties en winkelgebieden. In Leidschendam-Voorburg gaat het onder andere om de ontwikkeling van winkelcentrum Leidsenhage naar Mall of the Netherlands en activiteiten ten behoeve van de fysieke aspecten van de bedrijventerreinen in de gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Naast het slim laten benutten van bestaande locaties en open staan voor nieuwe kleinschalige locaties waar ondernemers zich kunnen vestigen, is vooral de revitaliseringsstrategie voor de bedrijventerreinen belangrijk. Ook in 2020 wordt project Huygenskwartier voortgezet. De acties voor 2020 worden met een vertegenwoordiging van ondernemers, bewoners, eigenaren en andere betrokken partijen bepaald. Voor winkelcentrum Julianabaan wordt met winkeliers, eigenaren en andere betrokken partijen gekeken hoe het functioneren verbeterd kan worden. Daarnaast vordert de ontwikkeling van winkelcentrum Leidsenhage naar Mall of the Netherlands.

Wat mag het kosten?

Fysiek bedrijfsinfrastructuur	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	1.340	3.581	3.915	81	81	81
Baten	1.170	3.142	3.800	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-169	-439	-115	-81	-81	-81

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen het bouw- en woonrijp maken ten behoeve van de realisatie van de Mall of the Netherlands, de beleidsinzet en transactiekosten bij de (ver)koop van onroerend goed. De baten hebben betrekking op de vergoeding van de kosten voor het bouw- en woonrijp maken ten behoeve van de realisatie van de Mall of the Netherlands.

Taakveld 3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

De gemeente streeft ernaar economisch vitaal te zijn en te blijven. Hiertoe levert de gemeente voor dit taakveld op bedrijven en ondernemers gerichte ondersteuning en dienstverlening. Dit betreft vooral accountmanagement bedrijven en het centrummanagement. Daarnaast vallen ook de markten en standplaatsen onder het taakveld.

Wat gaan we daarvoor doen?

In de gemeente zijn een centrummanager en een accountmanager bedrijven actief. De accountmanager en centrummanager zijn aanspreekpunt voor ondernemers en wijzen de weg door de gemeentelijke organisatie. Via deze functies ondersteunt de gemeente netwerken om samenwerking en kruisbestuiving te stimuleren. Het zijn belangrijke vooruitgeschoven posten, waardoor de gemeente aansluiting blijft houden met ondernemers en daardoor effectiever kan zijn in de dienstverlening. Dit draagt bij aan de realisatie van de ambities van de Economische Agenda.

Wat mag het kosten?

Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	291	246	161	60	60	50
Baten	80	82	79	79	79	79
Saldo van lasten en baten	-212	-164	-82	19	19	29

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de inzet vanuit de Economische agenda door middel van een centrummanager en accountmanager bedrijven en de kosten van het beheer en onderhoud markten. De baten betreffen de markt- en standplaatsgelden.

Taakveld 3.4 Economische promotie

Ook economische promotie levert een bijdrage aan de economische vitaliteit en het economisch profiel van de gemeente. Binnen dit taakveld vallen de activiteiten op het gebied van recreatie & toerisme (inclusief het heffen van toeristenbelasting), evenementen en het ondernemersfonds. Al deze activiteiten maken deel uit van de Economische Agenda.

Wat gaan we daarvoor doen?

In Leidschendam Centrum en in Huygenskwartier Voorburg zijn ondernemersfondsen actief. Het ondernemersfonds draagt positief bij aan de maatschappelijke doelstellingen. Het is een belangrijk instrument om de opgaven uit de Economische Agenda en de detailhandels- en horecastructuurvisie te realiseren. Het ondernemersfonds is daarmee essentieel voor de toekomst en vitaliteit van de beide winkelgebieden.

Met de uitvoering van een promotieplan wordt het toeristisch-recreatief profiel van de gemeente uitgedragen, gericht op het aantrekken van meer bezoekers. Op het gebied van evenementenbeleid ligt de focus op het stimuleren van de lokale economie en het bijdragen aan de levendigheid, door in Leidschendam-Voorburg bestaande evenementen te behouden en nieuwe evenementen aan te trekken.

Wat mag het kosten?

Economische promotie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	643	498	466	216	216	216
Baten	180	147	187	187	187	187
Saldo van lasten en baten	-463	-351	-279	-29	-29	-29

Bedragen x € 1.000

De lasten bestaan uit de subsidiëring van het ondernemersfonds en de beleidsadvisering en uitvoering van het uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme en evenementenbeleid.

De baten betreffen de toeristenbelasting en de reclamebelasting. De baten van de reclamebelasting worden ingezet voor de subsidiëring van het ondernemersfonds.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Economie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	291	246	161	60	60	50
Economische ontwikkeling	552	513	725	550	550	500
Economische promotie	643	498	466	216	216	216
Fysiek bedrijfsinfrastructuur	1.340	3.581	3.915	81	81	81
Totaal Lasten	2.827	4.839	5.268	907	907	847
Baten						
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	80	82	79	79	79	79
Economische ontwikkeling	29	0	0	0	0	0
Economische promotie	180	147	187	187	187	187
Fysiek bedrijfsinfrastructuur	1.170	3.142	3.800	0	0	0
Totaal Baten	1.460	3.371	4.066	266	266	266
Saldo van lasten en baten	-1.367	-1.467	-1.202	-641	-641	-580

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten voor het jaar 2020 binnen het programma Economie bedragen respectievelijk € 5.268.000 en € 4.066.000. Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

De daling van de lasten is conform eerder besluit om de Economische Agenda tot en met 2020 in te zetten. In 2020 vindt een evaluatie plaats over het vervolg. De daling leidt tot verminderde inzet van centrummanager en accountmanager bedrijven.

Economische ontwikkeling

Er is sprake van hogere lasten in 2020 ten opzichte van 2019 door de urentoerekening aan deze taken. In meerjarenperspectief is er sprake van afronding van de economische agenda in 2020 en aanpak Huygenskwartier in 2021.

Economische promotie

De economische agenda wordt in 2020 afgerond waardoor de samenhangende extra uitgaven voor het evenementenbeleid, recreatie en toerisme vanaf 2021 geen onderdeel uitmaken van de begroting.

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Binnen het taakveld fysieke bedrijfsinfrastructuur worden de hogere lasten in 2019 en 2020 verklaard door de realisatie van de Mall of the Netherlands. De hiermee samenhangende kosten voor het bouw- en woonrijp maken worden door de ontwikkelaar volledig vergoed.

In 2020 wordt de economische agenda afgerond en stopt de daarmee samenhangende inzet van een accountmanager bedrijven en centrummanager.

Baten

Economische promotie

De baten op het taakveld economische promotie zijn incidenteel hoger door de provinciale bijdrage aan de expositie over George Maduro.

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Binnen het taakveld fysieke bedrijfsinfrastructuur zijn de baten gelijk aan de kosten voor de realisatie van de Mall of the Netherlands welke volledig door de ontwikkelaar worden vergoed.

Programma 4. Onderwijs

Omschrijving

De Onderwijsvisie van Leidschendam-Voorburg vormt de basis voor de invulling van de gemeentelijke activiteiten binnen het programma Onderwijs. Gemeente en onderwijspartners werken – samen met andere betrokken partijen - nauw samen. De partijen gezamenlijk hebben voor de periode 2019-2022 nieuwe afspraken gemaakt in de Lokale Educatieve Agenda. Speerpunten hierbij zijn onder andere gelijke kansen voor kinderen, een betere aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp, brede ontwikkeling van kinderen (inclusief integrale kindcentra) en het voorkomen van uitval van leerlingen.

Wettelijke taken

De gemeente is vanuit de Leerplichtwet verantwoordelijk voor het voorkomen dat leerlingen thuis zitten, verzuimen of voortijdig schoolverlaten. Aansluitend is de Wet Regionale Meld- en Coördinatiefunctie in het leven geroepen. Deze wet verplicht de gemeenten jongeren zonder startkwalificatie te volgen tot ze 23 jaar zijn. Ook moeten de gemeenten stimuleren dat deze jongeren alsnog hun startkwalificatie halen. Andere wettelijke taken van gemeenten zijn om ervoor te zorgen dat kinderen zo min mogelijk achterstanden hebben wanneer zij instromen in het primair onderwijs en om zorg te dragen voor voldoende en passende onderwijshuisvesting. Ten slotte hebben gemeenten vanuit hun wettelijke taken op het gebied van jeugd en contacten met alle betrokken partners in dit veld, een belangrijke taak in het voeren van regie op de samenwerking tussen zorg- en onderwijspartners. Doel hiervan is passend onderwijs, ook voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
4.1	Openbaar basisonderwijs
4.2	Onderwijshuisvesting
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen wij bereiken?

Inwoners bereiken het voor hen best passende opleidingsniveau

Een goede opleiding biedt kansen op de arbeidsmarkt en op meedoen in de maatschappij. Dit draagt bij aan de (financiële) zelfredzaamheid van inwoners.

Meer jongeren zijn goed voorbereid op de arbeidsmarkt

Als jongeren door hun opleiding goed voorbereid zijn op de arbeidsmarkt, vergroot dat hun kansen op betaald werk. Een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt bestaat uit meer dan alleen het behalen van een startkwalificatie (een diploma van de havo, het vwo, of het mbo niveau 2 of hoger). Door jongeren bekend te maken met de mogelijkheden op de arbeidsmarkt én hen te ondersteunen in de stap van onderwijs naar arbeidsmarkt, kan worden voorkomen dat jongeren na afronding van school werkloos thuis komen te zitten. Ook kunnen jongeren kansen worden geboden op de arbeidsmarkt door werkplekken te genereren en mogelijkheden te creëren om werkervaring op te doen.

Taakveld 4.1 Openbaar basisonderwijs

Tot dit taakveld behoren resterende rente en afschrijving van investeringen gedaan vóór 2007 ten behoeve van het inrichten van lokalen en lesmaterialen voor openbare basisscholen. Voor 2007 vielen deze investeringen nog onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid en om deze reden drukken ze nog steeds op de begroting. De verantwoordelijkheid is sinds 2007 overgedragen aan Stichting Panta Rhei.

Wat gaan we daarvoor doen?

Er zijn geen specifieke doelen beschreven voor dit taakveld

Wat mag het kosten?

Openbaar basisonderwijs	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	55	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-55	0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

Er zijn binnen dit taakveld vanaf 2019 geen lasten en baten.

Taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting

Tot dit taakveld behoren de gemeentelijke taken op het gebied van onderwijshuisvesting voor openbaar en bijzonder onderwijs: nieuwbouw, aanpassing en uitbreiding van bestaande schoolgebouwen; opstellen programma onderwijshuisvesting; vandalismebestrijding. De aanpassing en het (buiten)onderhoud van schoolgebouwen behoren niet tot dit taakveld (dit is een verantwoordelijkheid van de schoolbesturen). Samen met de schoolbesturen stellen wij hiervoor integrale huisvestingsplannen (IHP's) op waarin renovatie- en nieuwbouwplannen van schoolgebouwen voor vier jaar zijn vastgelegd. Hierbij is aandacht in de plannen voor een deugdelijke spreiding van het onderwijsaanbod.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente geeft uitvoering aan de Integrale Huisvestingsplannen voor het primair en voortgezet onderwijs van de gemeente. Het rapporteren over de voortgang van nieuwbouw projecten vindt plaats via het projectenboek. Bij nieuwbouw hanteert Leidschendam-Voorburg de Bijna Energie Neutrale Gebouwen (BENG) norm, die per 1 januari 2020 gaat gelden voor alle nieuwe overheidsgebouwen en scholen. Groen-blauwe schoolpleinen - groene leefomgeving (groen) en adaptatie van regenwater (blauw) - worden zo mogelijk gerealiseerd.

Speerpunten

Speerpunten

IHP / IKC

Nieuwbouw scholen

Actie(s):

IKC De Tol (Basisschool De Wegwijzer), IKC De Trampoline en de sporthal aan De Marcellus Emantslaan, zijn ingebruik genomen. De bouw van IKC Heeswijk (Pius X) wordt in 2020 gestart.

Wat mag het kosten?

Onderwijshuisvesting	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.637	3.925	3.695	4.096	4.319	4.853
Baten	32	26	38	112	112	112
Saldo van lasten en baten	-3.605	-3.898	-3.658	-3.984	-4.207	-4.741

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen rentelasten, afschrijvingen en exploitatielasten van schoolgebouwen.

De baten betreffen huurlasten ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot vierkante meters kinderopvang in schoolgebouwen (IKCs).

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
4.2 Onderwijshuisvesting	15.822.379	-	12.153.167	-	10.311.725	-	7.074.012	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Taakveld 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Tot dit taakveld behoren de organisatie van het leerlingenvervoer, het aanbieden van voor- en voerschoolse educatie, het voeren van onderwijsachterstandenbeleid, het mede zorgdragen voor passend onderwijs, het aanbieden van volwasseneneducatie en het stimuleren van schooldeelname, door leerplicht en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente geeft samen met de partners uitvoering aan de gezamenlijk opgestelde Lokale Educatieve Agenda 2019-2022. Elk kind moet immers de kans hebben om zich breed te ontwikkelen. De inzet op passend onderwijs, leerplicht, laaggeletterdheid, platform Economie, Onderwijs & Arbeidsmarkt en peuteropvang wordt gecontinueerd danwel geïntensiveerd. Voor- en voerschoolse educatie wordt (conform wetgeving) uitgebreid en er worden heldere afspraken gemaakt over integrale ondersteuning van leerlingen die dat nodig hebben. Tevens wordt er ingezet op het terugdringen van vroegtijdig schoolverlaten. Op het gebied van leerplicht wordt verder de preventieve aanpak van schoolverzuim verder uitgerold. Leerlingenvervoer wordt uitgevoerd binnen de wettelijke en gemeentelijke kaders. Het bieden van maatwerk staat hierin centraal.

De inzet op volwasseneneducatie wordt in 2020 gecontinueerd ter stimulering van de 21st century skills en het algemene onderwijsniveau.

Speerpunten

Speerpunten

Verbinding onderwijs - zorg

Versterken preventie en de effectiviteit van de jeugdhulp en passend onderwijs.

Actie(s):

De gemeente bevordert de ketenaanpak tussen onderwijs, (preventieve) jeugdpartners en gemeente door in 2020 afspraken te maken over de invulling van rollen en verantwoordelijkheden binnen de kaders van de jeugdwet en de wet passend onderwijs.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

Per augustus 2020 wordt het wettelijk verplichte vve-aanbod uitgebreid van 10 naar 16 uur per week voor kinderen van 2½ tot 4 jaar. Dit bevordert de gelijke kansen voor alle kinderen.

Actie(s):

Ten behoeve van de uitbreiding van het VVE-aanbod wordt de onderhavige subsidieregeling aangepast en wordt vanaf 1 augustus 2020 conform de subsidieregeling gehandeld.

Wat mag het kosten?

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.701	3.878	3.846	3.753	3.700	3.680
Baten	1.092	1.210	1.604	1.604	1.604	1.604
Saldo van lasten en baten	-2.608	-2.667	-2.242	-2.150	-2.097	-2.077

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie, instroomgroepen statushouders, laaggeletterdheid, brede school activiteiten, leerplicht, de lokale educatieve agenda en schoolzwemmen.

De baten betreffen de rijksmiddelen ten behoeve van onderwijsachterstandenbeleid en leerplicht.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Onderwijs	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.701	3.878	3.846	3.753	3.700	3.680
Onderwijshuisvesting	3.637	3.925	3.695	4.096	4.319	4.853
Openbaar basisonderwijs	55	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	7.393	7.802	7.541	7.850	8.020	8.533
Baten						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.092	1.210	1.604	1.604	1.604	1.604
Onderwijshuisvesting	32	26	38	112	112	112
Totaal Baten	1.124	1.237	1.641	1.716	1.716	1.716
Saldo van lasten en baten	-6.269	-6.566	-5.900	-6.134	-6.304	-6.817

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

In het taakveld Onderwijsbeleid en Leerlingenzaken is enerzijds sprake van een stijging van lasten onder invloed van de wettelijke uitbreiding in uren vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) per peuter. Deze stijging wordt tenietgedaan door een lagere toerekening van ambtelijke capaciteit aan dit taakveld. In 2021 daalt dit budget verder onder invloed van de afbouw van budgetten voor taalklassen statushouders.

In het taakveld Onderwijshuisvesting zijn de lasten ten opzichte van de primitieve begroting 2019 gedaald. Echter, bij de 2e tussentijdse rapportage 2019 wordt de begroting voor onderwijshuisvesting 2019 nog neerwaarts bijgesteld, onder andere omdat de afschrijvingen in 2019 lager uitvallen. De werkelijke lasten stijgen dus vanaf 2020 onder invloed van de investeringen in nieuwbouw van scholen voortkomend uit de Integraal Huisvestingsplannen Primair en Voortgezet Onderwijs.

Baten

In 2020 nemen de baten binnen taakveld Onderwijsbeleid en leerlingzaken toe vanwege een stijging in de rijksbijdrage voor Onderwijsachterstandenbeleid (zie ook lastenstijging in verband met urenuitbreiding VVE). Voor de toekomstige jaren 2020-2022 is de rijksbijdrage gelijkgesteld aan de hoogte van 2020.

De baten voor onderwijshuisvesting betreffen de huurlasten ter dekking van de kapitaallasten die voortvloeien uit (voorgenomen) investeringen in IKCs. Deze baten nemen toe in verband met de geplande oplevering van IKC de Tol, de Trampoline en PIUS X en bestaande IKC Emmaüs.

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

Omschrijving

Het beleid van de gemeente en haar partners is opgenomen in de "Visie op sport en bewegen 2016-2020". De gemeentelijke koers in cultuurbeleid is opgenomen in de "Visie op kunst en cultuur (Van Forum tot Universum)". Onder de paraplu van de Economische Agenda wordt het actieplan recreatie & toerisme uitgevoerd.

Wettelijke taken

De gemeente heeft verschillende wettelijke taken die verband houden met cultuur. Het gaat om het aanbieden van een bibliotheekfunctie, een lokale omroep en het beschermen en toegankelijk maken van cultureel erfgoed (archeologisch en cultuurhistorisch). De gemeente heeft tevens de wettelijke taak om speelvoorzieningen in de openbare ruimte te inspecteren en veilig te houden en een zorgplicht ten aanzien van het bomenbestand in de openbare ruimte. De gemeente heeft geen wettelijke taken op het gebied van sport en bewegen.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
5.1	Sportbeleid en activering
5.2	Sportaccommodaties
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie & cultuurparticipatie
5.4	Musea
5.5	Cultureel erfgoed
5.6	Media
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Wat willen wij bereiken?

Meer inwoners hebben een gezonde leefstijl

Sport en bewegen maken onderdeel uit van een gezonde leefstijl. Leefstijl heeft alles te maken met gedrag. Minder eten, meer bewegen, niet roken, voldoende ontspanning en weinig alcohol leiden tot aanzienlijke gezondheidswinst en een betere kwaliteit van leven. Dat heeft een positieve invloed op veel andere leefgebieden.

Inwoners ontdekken en ontwikkelen hun talenten en vaardigheden

Uit onderzoek blijkt dat een constructieve tijdsbesteding door bijvoorbeeld deelname aan creatieve, culturele of sportieve activiteiten en het vergroten van sociale, emotionele en gedragsmatige competenties voor jeugdigen twee van de tien belangrijkste beschermende factoren zijn in opvoeden en opgroeien. Tevens is er steeds meer bewijs dat beweging en kunst- en cultuuractiviteiten bijdragen aan gezond en gelukkig oud worden. Om deze effecten te bereiken is het belangrijk dat deze activiteiten voor alle inwoners, juist ook voor kwetsbare groepen, bereikbaar en beschikbaar zijn.

Goed beschermd en beleefbaar erfgoed

Leidschendam-Voorburg heeft een rijk historisch verleden met veel (verwachte) archeologische vindplaatsen. Een goede bescherming hiervan is belangrijk. Behouden op zijn plek in de grond, waarbij de archeologie een integraal onderdeel van de nieuwe ruimtelijke inrichting wordt, staat voorop. Een 'mooiere, schonere, gezondere, toegankelijkere en veiligere leefomgeving' draagt bij aan het welzijn van mens, plant en dier, en is dan ook een belangrijk doel van de Omgevingswet. De woon- en leefkwaliteit in Leidschendam-Voorburg is nauw verbonden met de kwaliteit van de groene en stedelijke voorzieningen. We

blijven inzetten op het vergroten van de variatie en beleefbaarheid van groen in de wijken. In het buitengebied zetten wij in op het versterken van de recreatieve voorzieningen en netwerken, zoals bijvoorbeeld vanuit het meerjarenprogramma Duin, Horst en Weide.

Taakveld 5.1 Sportbeleid en activering

Tot dit taakveld behoren de niet-fysieke maatregelen ter stimulering van sport zoals: sportstimulering, uitvoering sport en beweegvisie, de aanpak “Jongeren op gezond gewicht” (JOGG-aanpak), en de buurtsportcoaches en cultuurcoaches (Brede Regeling Combinatiefuncties). Ook neemt de gemeente in 2020 weer deel aan stimuleringsprogramma Gezond in de stad (GIDS) om de gezondheidsverschillen tussen inwoners te verkleinen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente, sportverenigingen, onderwijs- en welzijnspartners lokaal sportakkoord geven in 2020 uitvoering aan het lokaal sportakkoord. Omdat er in Leidschendam-Voorburg al veel wordt gedaan om bewegen te stimuleren wordt daarbij vooral ingezet op het versterken en verbinden van bestaande maatregelen en activiteiten, zoals de inzet van de combinatiefunctionarissen. In dit kader wordt de Sport- en cultuurkaart gecontinueerd. Met de kaart kunnen inwoners van Leidschendam-Voorburg gratis of met korting deelnemen aan activiteiten.

Speerpunten

Speerpunten

Inclusief sporten

In 2019 is het Lokaal Sportakkoord opgesteld. Vanaf 2020 wordt samen met partners uitvoering gegeven aan de thema's binnen dit akkoord. Prominent thema voor de gemeente is inclusief sporten en bewegen.

Actie(s):

De focus van het lokaal sportakkoord ligt op het verankeren en duurzaam versterken van sport en bewegen als doel en middel in de samenleving. Van de vijf thema's uit de nationale deelakkoord krijgen de thema's inclusief sporten en vitale sportaanbieders, lokaal extra aandacht. Het uitvoeringsbudget van het Rijk wordt besteed aan een of meer thema's van het sportakkoord.

Jeugd op gezond gewicht (JOGG)

In samenwerking met lokale partners stimuleert de gemeente gezond eetgedrag van kinderen in de groepen 6 t/m 8 van primair onderwijs.

Actie(s):

Een herhaalonderzoek naar eetgedrag onder jeugdigen is eind 2020 uitgevoerd.

Wat mag het kosten?

Sportbeleid en activering	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	593	963	894	894	868	861
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-593	-963	-894	-894	-868	-861

Bedragen x € 1.000

Voor de inzet van de combinatiefunctionarissen ontvangt de gemeente een stimuleringsbudget. De lasten met betrekking tot sportbeleid en activering betreffen met name de financiering van combinatiefunctionarissen en sportstimuleringsmaatregelen. Het budget van de combinatiefuncties is ondergebracht bij de subsidietafels. Daarbij wordt ingezet op het creëren van extra combinatiefuncties bij de subsidietafels voor activiteiten gericht op sport, bewegen en cultuur.

Taakveld 5.2 Sportaccommodaties

Tot dit taakveld behoren beheer en exploitatie van accommodaties voor sportbeoefening: zoals gymnastieklokalen, sporthallen, zwembaden en sportparken.

Wat gaan we daarvoor doen?

De activiteiten van de gemeente op het gebied van onderhoud van de accommodaties worden ook in 2020 gecontinueerd.

Eind 2019 is onderzoek gedaan naar de capaciteit van en de wensen van inwoners met betrekking tot de sportvoorzieningen en -accommodaties. Onderdeel hiervan de toekomst van de beheersstichtingen bij sportparken. Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek worden in 2020 nadere vervolgstappen bepaald. In het verlengde hiervan wordt ook het beleid voor gemeentelijk maatschappelijk vastgoed geactualiseerd.

Wat mag het kosten?

Sportaccommodaties	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	4.458	5.143	5.406	5.512	5.420	5.382
Baten	1.449	1.887	1.982	1.993	1.999	1.999
Saldo van lasten en baten	-3.009	-3.257	-3.424	-3.520	-3.420	-3.383

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen beheer, exploitatie, onderhoud, rente, en afschrijvingslasten van sportaccommodaties. De baten betreffen huurinkomsten voor sportaccommodaties.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
5.2 Sportaccommodaties	1.977.247	-	63.912	-	57.065	-	435.370	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Taakveld 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie & cultuurparticipatie

Tot dit taakveld behoren activiteiten ter bevordering van beeldende kunst, muziek, dans en toneel waaronder: het subsidiëren van amateurkunst beoefening, kunstzinnige vorming en cultuureducatie, het bevorderen van het educatief aanbod, de ondersteuning van het theater en overige cultuurvoorzieningen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente stimuleert de samenwerking op het gebied van het theater. In 2020 wordt hier naartoe gewerkt en werken de podia zo veel als mogelijk samen. De podia werken samen met maatschappelijke organisaties aan een brede maatschappelijk-culturele programmering. Hierbij wordt gewerkt in de gedachte van de culturele hotspot, zoals die in de cultuurvisie staat, en overeenkomstig de cultuurankermethodiek, zoals door het Ministerie van OCW gestimuleerd.

Voor 2020 worden de doelen met betrekking tot cultuureducatie gerealiseerd via de subsidietafel Talentontwikkeling. Belangrijk aandachtspunt is het stimuleren van de verdere samenwerking tussen de diverse betrokken partijen.

Wat mag het kosten?

Cultuurpres., productie & participatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	648	613	753	718	718	711
Baten	102	87	99	89	89	89
Saldo van lasten en baten	-546	-526	-654	-629	-629	-621

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen subsidie aan theater, cultuureducatie, amateurkunst beoefening en beheer gemeentelijke accommodaties voor cultuur. De baten betreffen huurinkomsten voor deze accommodaties.

Taakveld 5.4 Musea

Tot dit taakveld behoren activiteiten gericht op het verwerven, behouden, onderzoeken en presenteren van kunst en cultuur: het subsidiëren van Huygens' Hofwijck en Museum Swaensteyn en exposities, archeologie en historische archieven.

Wat gaan we daarvoor doen?

De musea Huygens' Hofwijck en Swaensteyn stemmen hun activiteiten en programmering nauw op elkaar af. De ingezette samenwerking tussen beide musea zal dan een maximale output hebben. Zij verstevigen ook de samenwerking met maatschappelijke en economische partners in Leidschendam-Voorburg en de regio.

In 2020 zal er een tentoonstelling komen met betrekking tot de Dagboeken van Reuvers. Deze dagboeken dateren uit de 18e eeuw en documenteren nauwkeurig zijn opgravingen van het Forum Hadriani nauwkeurig. De tentoonstelling zal de dagboeken ontsluiten aan een groot publiek en zal tevens aandacht geven aan het voornemen van het Rijk om een aantal terreinen van het Forum voor te dragen tot Unesco Wereld Erfgoed.

Ons historisch archief wordt centraal beheerd in het Haags Gemeentearchief. In 2020 wordt dit gecontinueerd.

Wat mag het kosten?

Musea	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	612	640	710	710	710	710
Baten	55	58	50	50	50	50
Saldo van lasten en baten	-556	-583	-660	-660	-660	-660

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name subsidies aan Musea (Huygens' Hofwijck en Swaensteyn) en archiefbeheer. De baten betreffen huurinkomsten van museum Swaensteyn en legesopbrengsten met betrekking tot archieven.

Taakveld 5.5 Cultureel erfgoed

Tot dit taakveld behoren taken gericht op conserveren en voor publiek toegankelijk maken van cultureel erfgoed: historische gebouwen, beschermde stads- en dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde in de publieke ruimte; subsidie, beheer, onderhoud, toezicht en handhaven van cultureel erfgoed; het (digitaal) zichtbaar maken van cultuurhistorische waarden.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente continueert haar inzet in het Erfgoedpodium. Hier organiseert de gemeente samen met de erfgoedpartners het hele jaar door activiteiten rond de iconen zoals de Romeinen, de Vliet en buitenplaatsen. Het erfgoed wordt ontsloten door middel van toeristische routes, informatieborden en lezingen. Erfgoed is een thema in de Omgevingswet en de opgave rondom de energietransitie. De gemeente breidt de bestaande monumentenlijst van ruim 600 monumenten uit met bouwwerken van na 1850. Daarnaast wordt jaarlijks de open monumentendag georganiseerd.

Speerpunten

Speerpunten

Leidschendam-Voorburg Romeinengemeente

In het kader van het nominatieproces van de Limes als UNESCO Werelderfgoed verbetert Leidschendam-Voorburg de bekendheid van het Kanaal van Corbulo en Het Forum Hadriani.

Actie(s):

We werken de programma's Romantische Limes en Romeinen aan de Vliet verder uit met de betrokken partners en maken het Romeinse verleden beter zichtbaar in het straatbeeld. Daarnaast verankeren we de bijzondere monumentale status van het Kanaal van Corbulo in beleid.

Wat mag het kosten?

Cultureel erfgoed	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	252	458	337	337	337	337
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-252	-458	-337	-337	-337	-337

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name subsidies monumentenzorg en reguliere uitgaven ten behoeve van erfgoedbeheer. Er zijn geen financiële baten begroot.

Taakveld 5.6 Media

Tot dit taakveld behoren de zorg voor fysieke en elektronische cultuurdragers: de bibliotheekfunctie, de lokale pers, de lokale omroep en lokale informatievoorziening.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente verzorgt haar wettelijk aandeel in de financiering van de lokale publieke omroep en de advisering van het Commissariaat voor de Media voor de aanwijzing van de lokale publieke media-instelling. De huidige aanwijzing van Midvliet vervalt in januari 2021. Daarnaast draagt de gemeente zorg voor eigen adequate informatievoorziening, via de eigen website en andere beschikbare kanalen, waaronder de sociale media.

De gemeente werkt in 2020 verder aan de transformatie van het bibliotheekwerk. Digitalisering, informatiesamenleving, verbeeldingskracht en interactiviteit zijn leidende principes voor de vormgeving van de bibliotheek van de toekomst. Daarbij wordt steeds samengewerkt met maatschappelijke, culturele en commerciële partners.

Speerpunten

Speerpunten

Hervorming bibliotheek

In navolging van de raadsbrief "Voortgang uitvoering motie bibliotheek" worden in 2020 concrete stappen gezet om de bibliotheek te hervormen.

Actie(s):

De gemeente werkt in 2020 verder aan de transformatie van het bibliotheekwerk, waarbij vormgegeven zal worden aan hoofd- en nevenvestigingen.

Wat mag het kosten?

Media	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	2.045	2.018	2.042	2.042	1.706	1.706
Baten	279	257	263	263	263	263
Saldo van lasten en baten	-1.765	-1.760	-1.779	-1.779	-1.443	-1.443

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de subsidies aan bibliotheken en de lokale omroep.

De baten betreffen huurinkomsten voor de bibliotheekgebouwen.

Taakveld 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Dit taakveld omvat de aanleg en het onderhoud van openbaar groen, openbaar water en speel- en recreatieve voorzieningen. Ook volkstuincomplexen vallen onder dit taakveld.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente zet met het onderhouden en beheren van de openbare ruimte en infrastructuur in op het behoud van het groene karakter, het vergroten van de variatie en beleefbaarheid van groen in de wijken en de verbindingen tussen het stedelijk en buitengebied.

Door het uitvoeren van het meerjarenprogramma Duin, Horst en Weide zet de gemeente zich in voor het duurzaam beheren en onderhouden van het buitengebied als toekomstbestendig gemengd landschap.

Speerpunten

Speerpunten

Verbeteren groen en leefbaarheid wijken

De gemeente werkt gestructureerd aan het verbeteren van de parken en plantsoenen. Voor elke wijk is er een wijkgroenbeheerplan waarin de streefbeelden en maatregelen zijn vastgelegd. Het groen in de gemeente levert een belangrijke bijdrage aan een aantrekkelijke woon- en leefomgeving. Ook helpt beplanting om wateroverlast en hittestress te voorkomen. De gemeente stimuleert ook inwoners om hun tuinen zo groen mogelijk in te richten.

Actie(s):

Voor de wijken Stompwijk en Essesteijn zijn groenbeheerplanen eind 2020 vastgesteld en in uitvoering gebracht.

Wat mag het kosten?

Openbaar groen en (openlucht) recreatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	5.992	6.827	6.465	6.368	6.317	6.317
Baten	507	229	237	124	124	124
Saldo van lasten en baten	-5.485	-6.598	-6.228	-6.243	-6.192	-6.192

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Daarnaast zijn er beheer en exploitatielasten van watergangen, parken, speelvoorzieningen en openbare kunst.

De baten betreffen huurinkomsten volkstuinen, boetes m.b.t. handhaving van bouwvergunningen en huurinkomsten voor de bouwspeelplaats Prinsenhof.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	457.800	-	457.800	-	-	-	457.800	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Verbonden Partij(en)

Dunea N.V.

Doelstelling: Dunea N.V. Drinkwaterbedrijf Zuid-Holland levert betrouwbaar drinkwater en beheert de duinen tussen Monster en Katwijk.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Sport, cultuur en recreatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Cultureel erfgoed	252	458	337	337	337	337
Cultuurpres., productie & participatie	648	613	753	718	718	711
Media	2.045	2.018	2.042	2.042	1.706	1.706
Musea	612	640	710	710	710	710
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5.992	6.827	6.465	6.368	6.317	6.317
Sportaccommodaties	4.458	5.143	5.406	5.512	5.420	5.382
Sportbeleid en activering	593	963	894	894	868	861
Totaal Lasten	14.599	16.663	16.608	16.581	16.075	16.024
Baten						
Cultuurpres., productie & participatie	102	87	99	89	89	89
Media	279	257	263	263	263	263
Musea	55	58	50	50	50	50
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	507	229	237	124	124	124
Sportaccommodaties	1.449	1.887	1.982	1.993	1.999	1.999
Totaal Baten	2.393	2.517	2.632	2.519	2.525	2.525
Saldo van lasten en baten	-12.206	-14.145	-13.976	-14.062	-13.550	-13.498

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

De lastenverlaging bij Cultureel erfgoed is vooral te verklaren door een herziening van de kostentoerekening van de ambtelijke capaciteit (verschuiving tussen en over taakvelden).

De lastenstijging op Cultuurpres., productie & participatie en Musea wordt veroorzaakt door het toepassen van de subsidie index en verhoging van de subsidies.

Eenzijds is op het taakveld Media sprake van lastenstijging onder invloed van de subsidie index. Echter, die wordt deels teniet gedaan door de verschuiving van middelen binnen dit programma. Vanaf 2022 was reeds een bezuiniging op bibliotheekwerk aangekondigd.

De lasten in het taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie dalen omdat de kosten voor het project Duin, Horst en Weide en het Zijdepark in 2019 aflopen. Het project Duin, Horst en Weide loopt nog door in 2020. Deze lasten zijn echter nog niet zichtbaar omdat deze pas bij de 2e turap / Nota van Wijzigingen worden overgeheveld naar 2020.

De lastenverhoging op sportaccommodaties is het gevolg van het besluit tot de aanleg van kunstgrasvelden ter vervanging van de huidige natuurgrasvelden op sportpark Westvliet. Verder is er sprake van

vervangingsinvesteringen en renovaties. Ook is sprake van een stijging van de exploitatielast en beheerslasten. Dit is deels het gevolg van de sportvrijstelling BTW. De consequentie van deze nieuwe regelgeving is de BTW op exploitatielasten en investeringen m.b.t. sportterreinen kostenverhogend is voor gemeenten. Gemeenten worden voor deze BTW-schade gecompenseerd via een zogenaamde SPUK-uitkering vanuit het Rijk (zie ook batenverhoging)

De lasten voor sportbeleid en activering stijgen in 2019 omdat de combinatiefunctionarissen vanaf 2019 volledig op programma sport, in plaats van ook op programma onderwijs worden verantwoord. De daling 2020 t.o.v. 2019 wordt veroorzaakt door een herziening van de kostentoerekening van de ambtelijke capaciteit (verschuiving tussen en over taakvelden)

Baten

De baten voor Sportaccommodaties stijgen in 2019 fors onder invloed van de SPUK uitkering ter compensatie van de BTW kostenverhoging voor gemeenten BTW (zie lasten). In 2020 stijgen de baten verder onder invloed van indexering van de huurontvangsten.

Programma 6. Sociaal domein

Omschrijving

Dit hoofdstuk van de begroting richt zich op alle inspanningen van de gemeente op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet, de Jeugdwet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). In financiële omvang is dit het grootste programma van de begroting. In het Sociaal Kompas, beleidsplan voor het sociaal domein 2017-2020, zijn de gemeentelijke doelstellingen op het sociaal domein vastgelegd. Deze doelstellingen en de inspanningen die daaraan bijdragen, zijn onderling sterk verweven en omvatten ook (delen van) programma 4, 5 en 7. De verdeling naar programma's en taakvelden is (ook financieel) zo zorgvuldig mogelijk gemaakt maar doet niet altijd recht aan de (verweven) werkelijkheid. Het huidige Sociaal Kompas loopt tot en met 2020. In 2020 zal daarom een herijking plaatsvinden voor de periode vanaf 2020.

De gemeente wordt de laatste jaren geconfronteerd met sterk toenemende kosten in de uitvoering van de Jeugdwet, Wmo en Participatiewet en komt daardoor tekort op de uitvoering van de wettelijke taken in het sociaal domein. Dit is overigens een landelijk beeld. Het is niet vanzelfsprekend dat tekorten in het Sociaal domein worden afgewenteld op andere beleidsterreinen. Dit noodzaakt de gemeente om binnen het programma Sociaal domein kritisch te bekijken hoe opbrengsten en uitgaven meer met elkaar in evenwicht kunnen worden gebracht.

Wettelijke taken

De gemeente heeft omvangrijke wettelijke taken binnen dit programma. Gemeenten hebben de taak om zorg te dragen voor een effectief laagdrempelig en preventief ondersteuningsaanbod voor kinderen en hun ouders die problemen ervaren bij het opgroeien of opvoeden. Ook heeft de gemeente de taak schuldhulpverlening te bieden en bijzondere bijstand en bijstandsuitkeringen te verstrekken. De gemeente is voorts verantwoordelijk voor een effectieve toeleiding naar en ondersteuning bij arbeidsparticipatie voor iedereen die dat nodig heeft. Voor de doelgroep die meer ondersteuning en begeleiding nodig heeft dan op een reguliere werkplek kan worden geboden, is het de verantwoordelijkheid van de gemeente om die arbeidsplaatsen te creëren (het zogenoemde 'beschut werk'). Ook is de gemeente wettelijk verplicht inwoners toegang te bieden tot een antidiscriminatievoorziening. Dit is een organisatie die klachten van inwoners registreert en onafhankelijke bijstand verleent aan deze inwoners in de afwikkeling van hun klachten.

De Rijksoverheid heeft bij gemeenten de primaire verantwoordelijkheid belegd voor het bevorderen van het zo lang mogelijk zelfstandig wonen van mensen. Preventie van opname in een instelling is belangrijk. Dit geldt voor alle doelgroepen: mensen met een lichamelijke, geestelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking.

De gemeente heeft vanuit de Wmo en de Jeugdwet de wettelijke plicht om individuele voorzieningen te verstrekken aan kwetsbare inwoners die hiervoor een indicatie hebben. Daarnaast heeft de gemeente een wettelijke taak om de toegang tot de ondersteuningsvormen waarvoor zij verantwoordelijk is, te organiseren. Met toegang wordt het hele proces van informatievoorziening en advies, cliëntondersteuning, gespreksvoering, toewijzing, overdracht, coördinatie van de ondersteuning en nazorg, bedoeld.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie
6.2	Wijkteams
6.3	Inkomensregelingen
6.4	Begeleide participatie
6.5	Arbeidsparticipatie
6.6	Maatwerkvoorzieningen
6.71	Maatwerk dienstverlening 18+
6.72	Maatwerk dienstverlening 18-
6.81	Geëscaleerde zorg 18+
6.82	Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen wij bereiken?

Meer jeugd groeit op in een veilige omgeving

Het ideaal is dat ieder kind opgroeit tot een volwassen inwoner die zelfredzaam is en positief bijdraagt aan zijn of haar omgeving. Een gezonde ontwikkeling en een veilige omgeving zijn daarvoor de belangrijkste voorwaarden. Om dit te stimuleren, zijn preventie en versterking van het dagelijkse leven essentieel. Dit moet leiden tot een stimulerende opvoed- en opgroeiomgeving met een stevige pedagogische basis. Hiermee wordt voorkomen dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen uitgroeien tot ernstige problemen waarvoor professionele ondersteuning nodig is.

Meer inwoners kunnen zich financieel goed redden

Financiële zelfredzaamheid levert een belangrijke bijdrage aan maatschappelijke participatie en welbevinden van inwoners. Een deel van onze inwoners is – soms tijdelijk, soms langdurig – niet in staat de eindjes aan elkaar te knopen. Mensen die te maken hebben met armoede en/of problematische schulden, bevinden zich in een kwetsbare positie. Zij lopen een grotere kans op problemen op andere leefgebieden; denk aan gezondheid, huisvesting en relaties. Daarom stimuleert de gemeente de financiële zelfredzaamheid van inwoners en vervult de regiefunctie bij de aanpak van zowel armoede als schulden.

Meer inwoners zijn aan het werk

Het hebben van een betaalde baan is de beste weg om financiële zelfredzaamheid te bevorderen. Een baan verhoogt de eigenwaarde en het zelfvertrouwen, en biedt zingeving en structuur. Daarnaast is er een sterke indicatie dat het hebben van werk goed is voor de geestelijke gezondheid. Vooral voor kwetsbare inwoners is de positieve invloed van werk van belang voor hun participatie en herstel. Echter juist deze groep ervaart grote belemmeringen in het verkrijgen en behouden van werk. De inspanningen van de gemeente zijn erop gericht om zoveel mogelijk inwoners aan een passende baan te helpen bij een reguliere werkgever.

Leidschendam-Voorburg is een solidaire en inclusieve gemeente

Uit onderzoek blijkt dat sociale cohesie een belangrijke bijdrage levert aan de veiligheid en leefbaarheid in de wijk. Daarnaast draagt sociale cohesie in de buurt over het algemeen bij aan een betere gezondheid. Ook blijkt dat wanneer jongeren meer binding hebben met de wijk, het risico op crimineel en overlast gevend gedrag vermindert. Wie moeite heeft om actief sociale verbanden op te bouwen en te onderhouden, loopt een verhoogd risico op sociale uitsluiting en eenzaamheid. Langdurige eenzaamheid draagt bij aan het ontstaan van fysieke en psychische klachten en kan daarmee een zichzelf versterkende negatieve spiraal in werking zetten. De gemeente werkt aan een inclusieve en solidaire samenleving ten behoeve van de participatie en zelfredzaamheid van inwoners. Geslacht, leeftijd, geaardheid, geestelijke en/of fysieke beperking, religie en herkomst mogen geen reden zijn voor uitsluiting.

Meer mensen zijn in staat (begeleid en langer) zelfstandig te wonen

Bij inwoners die lichte en/of tijdelijke problemen ervaren in hun zelfredzaamheid en/of participatie, kan het inzetten van tijdige en laagdrempelige ondersteuning veel problemen oplossen. Daarmee draagt het bij aan het voorkomen van zware, complexe of langdurige problematiek. Dit kan zowel professionele ondersteuning (door betaalde arbeidskrachten) als informele ondersteuning (door vrijwillige inzet of mantelzorg) zijn. Het totale palet aan laagdrempelige en lichte ondersteuningsvormen, waar gebruik van kan worden gemaakt zonder indicatie, wordt het 'voorliggend veld' genoemd.

Effectieve ondersteuning, licht waar mogelijk, zwaar waar nodig

De gemeente organiseert een gevarieerd en flexibel aanbod van enerzijds ondersteuning in de thuissituatie en anderzijds een vangnet met opvang- en crisisvoorzieningen voor inwoners met complexe of zware problematiek. Belangrijk is een soepele overgang van de hulp van Jeugdwet naar Wmo voor kwetsbare jongeren die de leeftijd van 18 jaar bereiken. De gemeente werkt samen met andere gemeenten in de regio, in diverse samenwerkingsverbanden, om deze voorzieningen voor inwoners te organiseren.

Snelle, klantvriendelijke toeleiding naar de juiste hulp

De gemeente organiseert de toegang tot hulp en ondersteuning, bestaande uit informatievoorziening en advies, cliëntondersteuning, gespreksvoering, toewijzing, overdracht, coördinatie van de ondersteuning en nazorg. De inspanningen van de gemeente zijn gericht op het vinden van de juiste oplossing voor een inwoner, passend bij zijn/haar vraag en rekening houdend met zijn/haar (leef)situatie. Daarmee vervult het toegangsproces tevens een belangrijke rol in het doelmatig inzetten van zorg. Daarnaast organiseert de gemeente toeleiding naar zorg voor mensen die de weg naar zorg niet zelfstandig kunnen of willen vinden (zorgmijders). De gemeente werkt in de organisatie van de toegang nauw samen met het Sociaal Servicepunt.

Taakveld 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Tot dit taakveld behoren algemene voorzieningen (waarvoor geen individuele beschikking van de gemeente nodig is) gericht op participatie: ondersteunen (burger)initiatieven vrijwilligers en mantelzorgers, het project maatschappelijk verantwoord verenigen, de welzijnsactiviteiten en dagbesteding in wijk- en dienstencentra, maatschappelijke integratie statushouders, vluchtelingenwerk, het jeugd- en jongerenwerk, algemeen maatschappelijk werk en wijkopbouwwerk. Ook eenzaamheidsbestrijding, LHBTQI+ beleid, zorg door mantelzorgers en/of vrijwilligers (informele zorg), Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ) en aanpak dementie vallen binnen dit taakveld.

Ook omvat dit taakveld de inspanningen die erop gericht zijn om Leidschendam-Voorburg een solidaire en inclusieve gemeente te maken met een sterke sociale cohesie, ruimte voor initiatief van inwoners en voldoende mogelijkheden voor participatie ongeacht geslacht, leeftijd, geaardheid, verstandelijke, psychische en/of fysieke belemmeringen, religie of afkomst.

Wat gaan we daarvoor doen?

Nagenoeg alle inzet op dit taakveld wordt vanaf 2020 gepland en uitgevoerd door de partners aan de subsidietafels. Op deze tafels worden de subsidies georganiseerd rondom maatschappelijke thema's. De maatschappelijke partners nemen deel aan deze tafels en zullen gezamenlijk plannen opstellen en uitvoeren op de thema's.

Per 1 januari 2021 krijgt de gemeente de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de nieuwe Wet Inburgering. In 2020 wordt de implementatie voorbereid.

De gemeente blijft inzetten op het tegengaan van eenzaamheid. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar de focuswijken Bovenveen, De Heuvel-Amstel, Prinsenhof en Voorburg Noord. De gemeente voorziet in laagdrempelige dagbesteding voor inwoners met een psychische kwetsbaarheid. Hierbij is geen onderscheid tussen dagbesteding met en zonder indicatie. De gemeente ondersteunt mantelzorgers en (zorg)vrijwilligers. De deelname aan de regeling Regenboogsteden wordt verlengd en het vastgesteld meerjarenplan LHBTQI+ wordt uitgevoerd.

Speerpunten

Speerpunten

Laagdrempelige dagbesteding kwetsbare ouderen

Er kan worden voorzien in de toegenomen vraag naar laagdrempelige dagbesteding voor kwetsbare ouderen.

Actie(s):

De doorontwikkeling van de ontmoetingscentrum dementie wordt door de partners verder uitgewerkt aan de betreffende subsidietafel onder de leiding van de gemeente.

Bewonersinitiatieven versterken

We zorgen voor zelfvoorzienende wijken, buurten en straten met sterke netwerken. Dit doen we door het project Samen Beter waar netwerken worden opgebouwd en projecten en initiatieven in de wijk worden verbonden en gedeeld. Partners aan de subsidietafel sociale cohesie voeren het uitvoeringsplan dat wijkgericht bijdraagt aan sociale cohesie uit.

Actie(s):

Er komen gebiedsoverleggen, wijkprofielen en/of gebiedskompassen per wijk op verschillende thema's om andere opgaven te ondersteunen. Bewonersinitiatieven worden zichtbaar gemaakt via verschillende communicatiekanalen.

Gebiedsgerichte aanpak eenzaamheid

Door het uitrollen van steunstructuren in de focuswijken Bovenveen, De Heuvel-Amstel, Prinsenhof en Voorburg Noord worden maatschappelijke partners geactiveerd in de aanpak van eenzaamheid.

Actie(s):

Naar aanleiding van de geplande evaluatie 2019, worden actiepunten bepaald voor de vier focuswijken. Dat gebeurt in overleg met de partners aan de subsidietafel.

Transformatie voorliggend veld sociaal domein

In 2019 is een nieuwe subsidiesystematiek geïntroduceerd gericht op een transformatie van het sociaal domein. Gebiedsgericht werken, integraliteit, opgavengericht en informatiegestuurd werken zijn belangrijke pijlers van deze transformatie. Aan zgn. subsidietafels komen gemeenten en partners gezamenlijk tot nieuwe en verbeterde subsidieafspraken. In 2020 geven de maatschappelijke partners voor het eerst uitvoering aan de afspraken

Actie(s):

In 2020 geven de maatschappelijke partners voor het eerst uitvoering aan de afspraken in de vorm van uitvoeringsplannen.

Aan zgn. subsidietafels komen gemeenten en partners gezamenlijk tot nieuwe en verbeterde subsidieafspraken en afspraken rondom monitoring.

Wij monitoren met de partners of de resultaten en effecten behaald worden en sturen bij waar nodig.

Implementatie nieuwe Wet Inburgering

De gemeente Leidschendam-Voorburg gaat nieuwkomers een integraal en passend inburgeringsaanbod aanbieden. Het aanbod bestaat uit maatschappelijke begeleiding, taallessen en participatie/re-integratie naast elkaar.

Actie(s):

De gemeente richt een projectorganisatie op die gedurende 2020 de beleidsontwikkeling en de implementatie Wet Inburgering zal organiseren.

Wat mag het kosten?

Samenkracht en burgerparticipatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	8.861	10.058	10.003	10.002	9.993	9.815
Baten	1.304	1.133	1.172	1.156	1.156	1.156
Saldo van lasten en baten	-7.557	-8.925	-8.831	-8.846	-8.836	-8.658

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name subsidies en bijdragen aan maatschappelijke organisaties die bovenstaande voorzieningen aanbieden. Daarnaast vallen ook de kosten voor beheer en exploitatie van wijk- en dienstencentra hieronder. De baten betreffen huurinkomsten van wijk- en dienstencentra en kinderopvanglocaties gevestigd in gemeentelijke panden. De baten bevatten ook de middelen voor bemoeizorg aan de OGGZ doelgroep.

Geplande investeringen

Taakveld	Investerings 2020		Investerings 2021		Investerings 2022		Investerings 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	168.138	-	-	-	-	-	-	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Taakveld 6.2 Wijkteams

Tot dit taakveld behoren alle voorzieningen gericht op het identificeren van de mogelijkheden (eigen kracht) en hulpvraag van de inwoner en zijn/haar netwerk. Hierbij hoort ook het doorverwijzen naar de juiste vorm van individuele ondersteuning, het verstrekken van informatie, vroegsignalering en cliëntondersteuning. In het geval van meervoudige problematiek kan casemanagement ingezet worden waardoor meer regie mogelijk is op het betrokken huishouden.

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft ervoor gekozen om de taken in de toegang naar ondersteuning grotendeels zelf uit te voeren (gespreksvoering, toewijzing, overdracht, zorgcoördinatie, nazorg). De toegang wordt verzorgd door multidisciplinaire teams (MDT's). Hierin zijn alle expertises (wmo, jeugd, werk, inkomen en leerplicht) vertegenwoordigd. Daarnaast is een aantal taken uitbesteed aan derden, zoals in de toeleiding van zorgmijders en onafhankelijke cliëntondersteuning. Ook werkt de gemeente voor een aantal taken nauw samen met kernpartners, verenigd in het Sociaal Servicepunt (informatievoorziening en advies). Ook huisartsen zijn een belangrijke partner in het toegangsproces. Zij worden daar met ingang van 2019 in ondersteund door praktijkondersteuners jeugd (POH jeugd).

Wat gaan we daarvoor doen?

De dienstverlening aan inwoners die op zoek zijn naar informatie, advies of ondersteuning, wordt gecontinueerd. Het Sociaal Servicepunt en cliëntondersteuning maken vanaf 2020 onderdeel uit van de subsidietafel Zelfredzame Inwoners. De resultaten van de inzet van de POH jeugd worden gemonitord. De 'voorkeursroute' van inwoners naar zorg en ondersteuning wordt onderzocht en de uitkomsten gebruikt om de weg naar zorg en ondersteuning van inwoners te verbeteren. Ook wordt gestart met een pilot voor vroegsignalering van problematische schulden van inwoners.

Wat mag het kosten?

Wijkteams	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	2.771	1.699	1.673	1.673	1.673	1.673
Baten	58	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-2.713	-1.699	-1.673	-1.673	-1.673	-1.673

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name de Lokale Kamer, Jeugdbeschermingstafel, het Sociaal Servicepunt en cliëntondersteuning. De Lokale Kamer is het team van de gemeente die zich inzet voor niet zelfredzame inwoners met complexe vraagstukken door casemanagement te voeren.

Jeugdbeschermingstafel is een samenwerkingsverband van verschillende partijen die gezamenlijk in gesprek gaan over de groei en veiligheid van jeugdigen. Dit gebeurt op verzoek van de hulpverlening.

Taakveld 6.3 Inkomensregelingen

Tot dit taakveld behoren alle inkomens- en bijstandsvoorzieningen: inkomensvoorzieningen en loonkostensubsidies op grond van de Participatiewet, de IOAW en de IOAZ, bijzondere bijstand, kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en heffingen, de schoolspullenpas en de Ooievaarspas.

Wat gaan we daarvoor doen?

We blijven inzetten op het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van inwoners door onder andere de inzet van minimaregelingen en het rechtmatig verstrekken van uitkeringen. Extra aandacht gaat uit naar het verlagen van het aantal kinderen dat opgroeit in armoede en het terugdringen van het tekort op de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG).

Speerpunten

Speerpunten

Vroegtijdige aanpak betalingsachterstanden

De gemeente ontvangt eerder informatie over inwoners betalingsachterstanden en zet daardoor sneller hulp in. Dit wordt mogelijk gemaakt door de aanpassing van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Actie(s):

Er waren afspraken gemaakt met woningcorporaties, zorgverzekeraars, energie en waterbedrijven en daardoor kunnen we bij signalen van betalingsachterstand sneller hulp inzetten.

Er wordt tevens een 0 meting ingericht, waarin onder andere gemonitord wordt welke signalen er binnen komen en wat voor bedragen ermee gemoeid zijn.

Minder kinderen groeien op in armoede

Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede is gedaald van 13,5% in 2016 naar minder dan 10% in 2022 (Bron: Minimabeleid 2019-2022, p. 12)

Actie(s):

- 1) Uitvoering van het nieuwe re-integratie- en participatiebeleid wat leidt tot arbeidsparticipatie van gezinnen met kinderen en een inkomen hoger dan 110% van het Wsm.
- 2) Uitvoering van het nieuwe minimeerbeleid waardoor de gevolgen voor kinderen in een gezin dat leeft in armoede worden beperkt. Dit betreft een aangepaste indeling Individuele Inkomensvoorziening en het geïntensiveerde Kindpakket. Daarbij wordt ingezet op communicatie waardoor het aantal kinderen dat aanspraak kan maken op het Kindpakket, en dat ook daadwerkelijk doet, stijgt.

Wat mag het kosten?

Inkomensregelingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	36.150	37.081	36.280	36.243	36.556	36.992
Baten	29.561	29.302	28.434	28.593	29.126	29.698
Saldo van lasten en baten	-6.589	-7.778	-7.846	-7.650	-7.430	-7.294

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name de kosten voor alle uitkeringen en de bijzondere bijstand inclusief armoedebestrijding (bijv. de schoolspullenpas). Daarnaast bevat dit taakveld de kwijtscheldingen van afval- en rioolheffingen.

De baten betreffen met name de rijksinkomsten Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG) en inkomsten uit andere gemeenten voor de uitvoeringskosten van de werkorganisatie Duivenvoorde. De baten dekken de lasten niet volledig omdat de gemeente onvoldoende budget ontvangt van het Rijk om de lasten te dekken. Het verschil wordt voldaan uit de algemene middelen.

Taakveld 6.4 Begeleide participatie

Tot dit taakveld behoren voorzieningen ter bevordering van maatschappelijke participatie die niet direct gericht zijn op doorstroming naar arbeid: 'oud' beschut werk (Wsw-werkplekken in de sociale werkvoorziening), nieuw beschut werk (loonvormend) en alternatief beschut werk (niet-loonvormend).

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente investeert in het realiseren van beschut werk, waar mogelijk bij reguliere werkgevers. Voor personen die niet bij een reguliere werkgever aan de slag kunnen, blijven werkplekken in een beschutte omgeving beschikbaar. Met de gemeente Zoetermeer en Rijswijk wordt gewerkt aan een toekomstbestendige samenwerking voor de uitvoering van de Wsw. Dit op basis van een inkooprelatie met het nieuw op te richten Zoetermeerse Werkbedrijf. Hiervoor wordt in 2020 gewerkt aan de opheffing van de gemeenschappelijke regeling Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk e.o..

Wat mag het kosten?

Begeleide participatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.622	3.903	4.042	3.577	3.496	3.258
Baten	59	80	96	96	96	96
Saldo van lasten en baten	-3.563	-3.823	-3.946	-3.481	-3.401	-3.163

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen o.a. de Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk e.o. (DSW) en de uitvoering van (alternatief) beschut werk.

Verbonden Partij(en)

Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk e.o. (DSW)

Doelstelling: De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening. Doel is dat iedere persoon met een sociale werkvoorzieningsindicatie op het voor hem of haar maximaal haalbare niveau werkzaam is. De deelnemers hebben de uitvoering ondergebracht bij de DSW. Daarnaast voert de DSW re-integratieactiviteiten uit voor bijstandsgerechtigden van de deelnemende gemeenten.

Taakveld 6.5 Arbeidsparticipatie

Tot dit taakveld behoren alle op arbeid gerichte participatie- en re-integratievoorzieningen, waaronder sociale activering, detacheringsbanen, scholingstrajecten, proefplaatsingen, jobcoaching, (bepaalde) vormen van tijdelijke loonkostensubsidie, en loonwaardebepalingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente geeft uitvoering aan het Re-integratie- en Participatiebeleid 2019-2022. Het doel van het beleid is zoveel mensen als mogelijk aan het werk te helpen, het liefst bij een reguliere werkgever. Voor inwoners voor wie dit nog een stap te ver is, ligt de focus op het vergroten van zelfredzaamheid en participatie. Door uitvoering te geven aan het beleid wordt ook bijgedragen aan het terugdringen van het tekort op de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG).

Speerpunten

Speerpunten

Afname aantal uitkeringsgerechtigden

De effectiviteit van re-integratie is toegenomen en er zijn meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij reguliere werkgevers geplaatst. Het tekort op de BUIG is, in lijn met inspanningen afgelopen jaren, verkleind.

Actie(s):

Er wordt uitvoering gegeven aan het re-integratie- en participatiebeleid 2019-2022. Enerzijds wordt gestuurd op re-integratie en anderzijds op passende oplossingen voor mensen met een (te) grote afstand tot de arbeidsmarkt. Hierdoor wordt het bijstandsbestand met 30 tot 50 cliënten gereduceerd. Dit is een vergelijk tussen peildatum 1-1-2020 en 31-12-2020.

Wat mag het kosten?

Arbeidsparticipatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	4.824	4.790	4.668	4.500	4.050	4.019
Baten	554	54	360	360	360	360
Saldo van lasten en baten	-4.270	-4.736	-4.308	-4.141	-3.691	-3.660

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen participatie- en re-integratie trajecten, begeleiding naar werk, loonkostensubsidie en het Platform Economie, Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Taakveld 6.6 Maatwerkvoorzieningen

Tot dit taakveld horen (Wmo)voorzieningen om zelfstandig te kunnen functioneren voor mensen met fysieke beperkingen, die op basis van een beschikking verstrekt worden: woningaanpassingen, hulpmiddelen en de overige voorzieningen voor fysiek beperkten.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente draagt zorg voor een adequate verstrekking van maatwerkvoorzieningen. Daarmee geeft zij uitvoering aan haar wettelijke taken en aan het VN verdrag voor de rechten van personen met een handicap.

Wat mag het kosten?

Maatwerkvoorzieningen (WMO)	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	1.763	1.730	1.978	1.978	1.978	1.978
Baten	51	5	5	5	5	5
Saldo van lasten en baten	-1.711	-1.724	-1.972	-1.972	-1.972	-1.972

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de kosten voor hulpmiddelen en woonvoorzieningen.

De baten betreffen de eigen bijdragen die cliënten betalen voor woonvoorzieningen voorzieningen.

Taakveld 6.71 Maatwerk dienstverlening 18+

Tot dit taakveld behoort individuele ondersteuning aan inwoners die zelfstandig wonen en die daarvoor een toekenningsbeschikking (indicatie) hebben ontvangen van de gemeente: Wmo begeleiding (individueel en dagbesteding), huishoudelijke ondersteuning, respijtzorg ten behoeve van mantelzorgers, individueel vervoer en curatieve schuldhulpverlening. Het omvat zowel de voorzieningen in natura als de persoonsgebonden budgetten (PGB's).

Wat gaan we daarvoor doen?

Tot 2019 ontving de gemeente 3000 verzoeken voor hulp en ondersteuning vanuit de Wmo. Mede door de invoering van het abonnementstarief, waardoor gebroken wordt met een eigen bijdrage naar draagkracht, ziet de gemeente dit aantal stijgen naar 3600 verzoeken.

Door het oppakken van deze hulpvragen en door de samenwerking met welzijnspartijen, ondersteunt de gemeente haar inwoners in hun behoefte zolang mogelijk thuis te wonen.

De gemeente werkt regionaal samen op inkoop en contractmanagement van Wmo-begeleiding (H6) en Wmo toezicht (H10).

Op het gebied van problematische schulden organiseert de gemeente de noodzakelijke ondersteuning.

Speerpunten

Speerpunten

Huishoudelijke ondersteuning

Inwoners moeten kunnen beschikken over kwalitatieve huishoudelijke ondersteuning die hen voldoende zekerheid biedt.

De Centrale Raad van Beroep (CRvB) heeft geoordeeld dat de huidige wijze van indiceren onvoldoende duidelijkheid geeft over wat de cliënt van de gemeente aan ondersteuning kan verwachten.

Inwoners ontvangen vanaf 2021 indicaties op basis van nieuw vastgesteld beleid die past bij de uitspraak van de CRvB en het advies van het ministerie van VWS.

Actie(s):

In 2020 wordt een nieuwe werkwijze voor Huishoudelijke Ondersteuning georganiseerd en geïmplementeerd.

Schuldhulpverleningsbeleid

Het huidige gemeentelijke schuldhulpverleningsbeleid loopt in 2020 af.

Actie(s):

De gemeente ontwikkelt een nieuw schuldhulpverleningsbeleid welke op 1 januari 2021 ingaat.

Wat mag het kosten?

Maatwerk dienstverlening 18+	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	8.958	9.513	10.301	10.411	10.495	10.520
Baten	1.001	470	413	413	413	413
Saldo van lasten en baten	-7.957	-9.043	-9.888	-9.997	-10.082	-10.107

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen met name kosten voor huishoudelijke ondersteuning, begeleiding (in groepsverband en individueel) en curatieve schuldhulpverlening. De baten betreffen de inkomensafhankelijke eigen bijdragen die cliënten betalen bij het afnemen van WMO diensten.

Taakveld 6.72 Maatwerk dienstverlening 18-

Tot dit taakveld behoren vormen van jeugdhulp voor kinderen en jongeren tot 18 jaar die uitsluitend toegankelijk zijn met een toekenningsbeschikking (indicatie) van de gemeente of een verwijzing van een huisarts of specialist: ambulante begeleiding en dagbesteding, jeugd- en opvoedhulp, jeugd-GGZ, vervoer van en naar dagbesteding, persoonlijke verzorging en kortdurend verblijf. In sommige gevallen is sprake van verlengde jeugdhulp voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente ontvangt van het rijk onvoldoende middelen om de kosten voor jeugdhulp te dekken. De gemeente continueert de verstrekking van voorzieningen aan jeugdige inwoners (en hun ouders) met een ondersteuningsbehoefte maar gaat ook verder met het uitvoeren van het actieplan grip op jeugd om de kosten voor jeugdzorg te beheersen. In dit plan worden 4 lijnen voor beheersmaatregelen uiteengezet.

- Verschuiving van zware naar lichte hulp door middel van inzet praktijk ondersteuners jeugd (poh-j) bij huisartsen: In 2020 hebben 18 van de 26 artsen een POH-J
- Extra Contractmanagement op de instellingen met de hoogste kosten
- Verbetering van administratieve processen (voor beheersing op in en uitstroom van cliënten en monitoring op de kosten en duur van het ingezette traject en check op voorliggende voorzieningen zoals passend onderwijs.
- Resultaatsturing zodat stapelingskosten voorkomen worden

Ook zet de Gemeente in op verbetering van uitstroom en doorstroom voor 18- / 18+ jongeren

Speerpunten

Speerpunten

Resultaatgerichte jeugdhulp 2020-2024

Het resultaatgericht werken is een volgende stap in de transformatie van de jeugdhulp, waarbij op resultaten gestuurd gaat worden. Jeugdprofessionals en het gezin bepalen hierin samen de gewenste resultaten en oplossingen.

Actie(s):

In 2020 wordt de implementatie van de resultaatgerichte inkoop jeugdhulp gemonitord en waar nodig bijgestuurd.

Continuïteit hulp 18-/18+

Er is een plan van aanpak om de continuïteit van hulp en zorg aan 18 jarigen te bevorderen. Dit plan van aanpak is gebaseerd op het onderzoek dat in 2019 is uitgevoerd naar de behoeften van de doelgroep en de hiaten in het aanbod.

Actie(s):

We stellen een plan van aanpak op voor continuïteit van zorg bij overgang 18- naar 18+. Een soepele overgang voor jongeren die in een jeugdhulptraject zitten en meerderjarig worden. Waarbij deze jongeren optimaal gefaciliteerd wordt tijdens deze overgang en er slimme oplossingen zijn bedacht binnen de domeinen, zoals onderwijs, werk, huisvesting, WMO en jeugd.

Inzet POH Jeugd

Het toevoegen van specifieke expertise op het gebied van jeugd aan huisartsenpraktijken.

Actie(s):

Eind 2020 hebben minimaal 18 van de 26 huisartsen een poh-jeugd.

Wat mag het kosten?

Maatwerk dienstverlening 18-	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	17.876	16.852	18.458	17.198	16.924	16.479
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-17.876	-16.852	-18.458	-17.198	-16.924	-16.479

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen jeugdzorgkosten (in natura en PGB's). De jeugdhulp wordt grotendeels ingekocht door het regionaal inkoopbureau H10.

Verbonden Partij(en)

Inkoopbureau H-10

Doelstelling: Het Inkoopbureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en contractering van Jeugdzorg.

Taakveld 6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Tot dit taakveld behoren alle opvang- en beschermd wonen voorzieningen inclusief de zorg en begeleiding die geboden wordt aan de inwoners die in deze voorzieningen verblijven: vrouwenopvang, beschermd wonen (voor volwassen inwoners met psychiatrische en verslavingsproblematiek), maatschappelijke opvang (voor daklozen). Ook de aanpak van huiselijk geweld (onderdeel van Veilig Thuis) en de inloopfunctie voor volwassen inwoners met psychiatrische en verslavingsproblematiek vallen onder dit taakveld. Een groot deel van deze voorzieningen wordt georganiseerd en gefinancierd door centrumgemeente Den Haag.

Wat gaan we daarvoor doen?

Per 1 januari 2021 zal de centrumgemeente constructie voor beschermd wonen opgeheven worden. In 2020 worden voorbereidingen getroffen en keuzes gemaakt voor de overheveling van het budget en bijbehorende verantwoordelijkheden naar de individuele gemeenten. Per 2020 worden de Wet Zorg en Dwang en Wet verplichte GGZ ingevoerd, waarin de gemeente diverse taken en verantwoordelijkheden uitvoert.

Speerpunten

Speerpunten

Beschermd wonen en maatschappelijke opvang

Met ingang van 1 januari 2021 is elke gemeente verantwoordelijk voor het organiseren en financieren van beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Op dit moment is deze taak nog vooral de verantwoordelijkheid van de 42 centrumgemeenten. Het doel is mensen met een psychische kwetsbaarheid zoveel mogelijk in de wijken te ondersteunen.

Actie(s):

Vanaf 2021 zorgen wij ervoor dat de inwoners die vanwege psychische en/of psychosociale problematiek niet meer zelfstandig kunnen wonen opgevangen kunnen worden in een instelling of andere woonvorm.

Wij zorgen voor een basisniveau van voorzieningen, kennis en geschikte woningen. Wij zoeken naar samenwerking tussen en met gemeenten, ketenpartners en zorgverzekeraars. En maken afspraken met centrumgemeente Den Haag over de te decentraliseren budgetten.

Wat mag het kosten?

Geëscaleerde zorg 18+	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	470	379	445	445	445	445
Baten	1	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-470	-379	-445	-445	-445	-445

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de subsidie aan de inloop GGZ, noodopvang dakloze gezinnen en het steunpunt huiselijk geweld.

Taakveld 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Tot dit taakveld behoren voorzieningen en maatregelen gericht op het waarborgen van de veiligheid van kinderen en jeugdigen tot 18 jaar. Hieronder vallen ook de verblijfsvoorzieningen met zorg en begeleiding én de verschillende jeugdmaatregelen, zoals jeugdbescherming, jeugdreclassering, aanpak van kindermishandeling en programma's rond verslaving.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente continueert de ondersteuning aan jeugdigen in verblijfsvoorzieningen, maar gaat met de nieuwe inkoop 2020-2024 sturen op resultaten. Ook de dienstverlening van de Gecertificeerde Instellingen voor jeugdreclassering en jeugdbescherming (GI's), het Crisis interventie Team en het Expertiseteam complexe zorg is (opnieuw) ingekocht. Door het invoeren van de nieuwe methodiek "Beter Samenspel" wordt de samenwerking tussen GI en de gemeentelijke lokale teams verbeterd. Dit moet onder andere leiden tot een daling van het aantal crisis-incidenten. Beter samenspel voor veilig opgroeien is een gezamenlijke methodische werkwijze tussen de gecertificeerde instellingen (jeugdbescherming/jeugdreclassering) en het lokale team met als doel kinderen duurzaam veilig laten opgroeien én de hoogste kwaliteit bieden voor kinderen die gevaar lopen. Er wordt gewerkt vanuit één hulpverleningslijn gebaseerd op gedeelde waarden, principes en normen en één samenhangende duidelijke rol- en taakverdeling met als resultaat mindergedwongen kader maatregelen. Door deelname aan de gemeenschappelijke regeling Veilig Thuis (ondergebracht bij de GGD) helpt de gemeente het tegengaan van huiselijk geweld en kindermishandeling. De Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2019-2023 wordt in samenwerking met de overige deelnemende gemeenten uitgevoerd. Voor jeugdzorg+ worden voorbereidingen getroffen i.v.m. het aflopen

van de contracten per december 2020. Daarnaast wordt bovenregionaal actiepunten bepaald voor het doorontwikkelen van de jeugdzorg+. Doel daarbij is het organiseren van meer kleinschalige woonvormen voor jeugdigen.

Speerpunten

Speerpunten

Implementatie Beter Samenspel

Beter Samenspel is een vernieuwde samenwerking tussen de Gecertificeerde instellingen (GI'S) en het lokale team.

Deze nieuwe werkwijze zal leiden tot vroegtijdige signalering van problematiek, waarmee escalatie wordt voorkomen en inzet van lichtere hulp voldoende is en blijft. Daarnaast wordt beoogd dat minder jeugdigen opnieuw in onveilige situaties komen.

Actie(s):

Het inzetten van casusregie in de lokale teams.

Vorbereiding aanbesteding Jeugdzorg+ 2021

In samenwerking met het Rijk is aangekondigd dat de huidige visie en aanpak Jeugdzorg Plus doorontwikkeld gaat worden. Jeugdzorg Plus (gesloten jeugdzorg) gaat doorontwikkeld worden naar kleinschalige woonvormen. De huidige visie op Jeugdzorg Plus wordt in 2020 vertaald naar verschillende acties.

Actie(s):

Samen met de betrokken partijen zet de gemeente zich in op minder gesloten plaatsingen, kortere duur van de plaatsingen en het bevorderen van uitstroom.

Wat mag het kosten?

Geëscaleerde zorg 18-	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	2.013	2.184	2.351	2.351	2.351	2.351
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-2.013	-2.184	-2.351	-2.351	-2.351	-2.351

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de gedwongen jeugdhulp (oa jeugdzorg+) de kosten van de GR GGD- Veilig Thuis, onderdeel Veilig Thuis en de kosten voor crisis interventies in de jeugdzorg.

Verbonden Partij(en)

GGD en VT Haaglanden

Doelstelling: Het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid (onderdeel GGD). Het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling, door middel van een samenhangende aanpak (Onderdeel Veilig Thuis).

Inkoopbureau H-10

Doelstelling: Het Inkoopbureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en contractering van Jeugdzorg.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Sociaal domein	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Arbeidsparticipatie	4.824	4.790	4.668	4.500	4.050	4.019
Begeleide participatie	3.622	3.903	4.042	3.577	3.496	3.258
Geëscaleerde zorg 18-	2.013	2.184	2.351	2.351	2.351	2.351
Geëscaleerde zorg 18+	470	379	445	445	445	445
Inkomensregelingen	36.150	37.081	36.280	36.243	36.556	36.992
Maatwerk dienstverlening 18-	17.876	16.852	18.458	17.198	16.924	16.479
Maatwerk dienstverlening 18+	8.958	9.513	10.301	10.411	10.495	10.520
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.763	1.730	1.978	1.978	1.978	1.978
Samenkracht en burgerparticipatie	8.861	10.058	10.003	10.002	9.993	9.815
Wijkteams	2.771	1.699	1.673	1.673	1.673	1.673
Totaal Lasten	87.309	88.189	90.198	88.377	87.961	87.530
Baten						
Arbeidsparticipatie	554	54	360	360	360	360
Begeleide participatie	59	80	96	96	96	96
Geëscaleerde zorg 18+	1	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	29.561	29.302	28.434	28.593	29.126	29.698
Maatwerk dienstverlening 18+	1.001	470	413	413	413	413
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	51	5	5	5	5	5
Samenkracht en burgerparticipatie	1.304	1.133	1.172	1.156	1.156	1.156
Wijkteams	58	0	0	0	0	0
Totaal Baten	32.590	31.045	30.480	30.623	31.156	31.728
Saldo van lasten en baten	-54.719	-57.144	-59.718	-57.754	-56.805	-55.801

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Arbeidsparticipatie

De lasten in de dit taakveld dalen enerzijds door een verschuiving van ambtelijke toerekening aan dit taakveld. Tegelijkertijd stijgen de lasten door verwerking van de samenwerkingsovereenkomst met Duivenvoorde, waar ook baten tegenover staan.

Begeleide participatie

De lasten in dit taakveld stijgen onder invloed van de bijdrage van Leidschendam-Voorburg aan de incidentele opheffingskosten van de Gemeenschappelijke regeling DSW.

Jeugdhulp (Geëscaleerde zorg 18- & Maatwerkdienstverlening 18-)

De stijging van de kosten voor jeugdhulp zoals gemeld bij de eerste tussentijdse rapportage 2019 en de extra middelen jeugdhulp bij de meicirculaire 2019 zijn nog niet zichtbaar in bovenstaand vergelijk met 2019.

De jeugdhulpkosten dalen gestaag de komende jaren onder invloed van de beheersmaatregelen en verwachte ontwikkelingen in de rijksbudgetten voor jeugdhulp.

Aanpassing van het objectief verdeelmodel jeugdhulp en het woonplaatsbeginsel zal naar verwachting positief uitpakken voor Leidschendam-Voorburg.

Verder moet de implementatie van resultaatgericht inkoop stapeling van jeugdhulp voorkomen. Daarnaast worden lokaal maatregelen getroffen om de toegang tot jeugdhulp te verbeteren, onder andere via de praktijkondersteuners bij huisartsen.

WMO (Geëscaleerde zorg 18+ & Maatwerk dienstverlening 18+ & Maatwerkvoorzieningen)

Per 1-1-2019 heeft de rijksoverheid het abonnementstarief voor de WMO ingevoerd. Het kabinet wil met het abonnementstarief de stapeling van zorgkosten bij middeninkomens tegengaan. De invoering van een vast tarief (€ 19,00 per maand in 2020) eigen bijdrage voor de WMO, betekent dat gebroken wordt met het principe 'bijdragen naar draagkracht'. In Leidschendam-Voorburg zien we dat dit gepaard gaat met enerzijds een toenemende vraag naar voorzieningen en dus tot extra kosten, naast het effect van de lagere opbrengst aan eigen bijdragen (zie daling baten). De toenemende vraag heeft impact op de lasten in dit taakveld. De verwachting is dat de stijging in de kosten zich in 2020 verder doorzet en in de jaren erna ook nog na-ijlt.

Inkomensregelingen

Onder het taakveld inkomensregelingen vallen de lasten én baten van de BUIG en de lasten van de minimaregelingen. Wat betreft de BUIG (gesaldeerd effect op baten en lasten) geldt dat deze kosten dalen onder invloed van het nieuwe re-integratie en participatiebeleid. Hiermee wordt een reductie van het bijstandsbestand van 30 tot 50 cliënten per jaar bereikt.

Conform afspraak in het coalitieakkoord wordt vanaf het 4e kwartaal 2019 gratis OV ingevoerd voor gepensioneerden met een oovervoerspas. Ook zijn waar nodig budgetten geïndexeerd

Samenkracht en Burgerparticipatie

De kosten in dit taakveld dalen komende jaren onder invloed van de bezuinigingen

Bij het vaststellen van de Begroting 2019-2022 en kadernota 2020-2023 heeft de raad besloten de subsidies ten aanzien van welzijnsactiviteiten, cliëntondersteuning, jongerenwerk, opbouwwerk, jeugdpreventie, laagdrempelige ondersteuningsvormen en inloopvoorzieningen te verlagen met €100.000 per 2020 en nog eens €150.000 per 2023. De indexering 2020 is wel toegepast, waardoor dit effect niet direct zichtbaar is in 2020. Verder is gebleken dat de kosten voor collectief vervoer vanaf 2020 met €100.000 gaan toenemen (Zie exogene ontwikkelingen)

Baten

Arbeidsparticipatie. De baten stijgen onder invloed van verwerking van de samenwerkingsovereenkomst met Duivenvoorde, deze stonden in de primitieve begroting 2019 nog niet geraamd.

Taakveld Inkomensregelingen: zie lasten

Maatwerkdienstverlening 18-: (zie lasten WMO)

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Omschrijving

Wettelijke taken

De gemeente heeft een aantal wettelijke taken op het gebied van publieke gezondheidszorg: Jeugdgezondheidszorg (JGZ), infectieziektebestrijding, epidemiologie, gezondheidsbevordering, technische hygiëne zorg, psychosociale hulpverlening bij ongevallen, rampen en ingrijpende gebeurtenissen, medische milieukunde, prenatale voorlichting aan aanstaande ouders en preventieve ouderengezondheidszorg.

Gemeenten zijn tevens wettelijk verplicht een Gemeentelijke Gezondheids Dienst (GGD) in stand te houden. De infectieziektebestrijding en een deel van de overige taken worden uitgevoerd door de GGD. De wettelijke taken op het gebied van jeugdgezondheidszorg worden uitgevoerd door Stichting JGZ Zuid-Holland West, op grond van een convenant waarin diverse gemeenten met elkaar samenwerken.

De gemeente heeft tevens een aantal milieu gerelateerde wettelijke taken. De gemeente is wettelijk verplicht om huishoudelijk afval (gescheiden) in te zamelen. Elke gemeente maakt zelf de keuze hoe zij in haar afvalbeleid de afweging maakt tussen de wensen van burgers, financiële middelen (afvalstoffenheffing) en milieuambities. De vaststelling van het afvalbeleid is een verantwoordelijkheid van de gemeente. De uitvoering van dit afvalbeleid is belegd bij Avalex. Ook binnen de uitvoering is ruimte voor een eigen gemeentelijke invulling. Daarnaast zorgt de gemeente voor de afvoer van afvalwater en overtollig regenwater via de riolering, stimuleren zij een goede waterkwaliteit door voorlichting, scheiding van regen-, grond- en afvalwater en verbeteren zij de doorstroming van het oppervlaktewater. Ook is de gemeente verantwoordelijk voor het grondwater in stedelijk gebied.

In Nederland worden mens en milieu tegen maatschappelijk onaanvaardbaar geachte gezondheids- en milieurisico's beschermd. Omdat het geheel van wet- en regelgeving ingewikkeld is, wil het Rijk met de invoering van de Omgevingswet (m.i.v. 2021) de regels voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving vereenvoudigen en samenvoegen.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
7.1	Volksgezondheid
7.2	Riolering
7.3	Afval
7.4	Milieubeheer
7.5	Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen wij bereiken?

Meer inwoners met een gezonde leefstijl

Op individueel niveau leidt een betere gezondheid tot meer welbevinden, participatie, veerkracht en zelfregie. Op maatschappelijk niveau leidt een betere gezondheid tot meer arbeidsproductiviteit en lagere zorgkosten. Minder eten, meer bewegen, niet roken, veilig vrijen, voldoende ontspanning en weinig alcohol leiden tot aanzienlijke gezondheidswinst en een betere kwaliteit van leven. Eveneens bepalend zijn genetische aanleg en de sociale, fysieke en economische omstandigheden waarin mensen leven. De gemeentelijke inspanningen zijn gericht op het stimuleren van een gezonde leefstijl.

Een gezond woon- en leefklimaat

Een van de doelen van de Omgevingswet is het beschermen van de veiligheid en de gezondheid van de mens en zijn omgevingskwaliteit. In Leidschendam-Voorburg wordt al enige tijd ingezet op een gezond woon- en leefklimaat ten behoeve van minder ziekte en overlast door luchtvervuiling. Afval wordt steeds meer benaderd als grondstof. In een meer circulaire economie is afval van waarde. Dat betekent duurzaam omgaan met natuurlijke hulpbronnen en zuiniger zijn op grondstoffen. Afvalscheiding en de wijze van inzameling zijn daarbij van wezenlijk belang. De gemeentelijke inspanningen zijn gericht op verdere stappen in het verder terugdringen van het aantal kilogrammen huishoudelijk restafval per inwoner. Daarnaast zet de gemeente in op het bevorderen van particuliere initiatieven gericht op duurzaamheid.

Taakveld 7.1 Volksgezondheid

Tot dit taakveld behoren maatregelen ter bescherming van de gezondheid van de bevolking als geheel, van specifieke risicogroepen, van jeugd en van ouderen: het monitoren van de gezondheidssituatie; ziektepreventie, gezondheidsbevordering, vroegtijdig signaleren van specifieke stoornissen en gezondheidsbedreigende factoren, bestrijding van infectieziekten en aanbieden van vaccinaties, het geven van voorlichting, advies en begeleiding; het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders; het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen; het bevorderen van medisch milieukundige zorg; het bevorderen van technische hygiëne zorg; het bevorderen van psychosociale hulp bij rampen. De infectieziektebestrijding en een deel van de overige taken worden uitgevoerd door de GGD. De wettelijke taken op het gebied van jeugdgezondheidszorg worden uitgevoerd door Stichting JGZ Zuid-Holland West, op grond van een convenant waarin diverse gemeenten met elkaar samenwerken. Daarnaast voeren diverse partners preventieve activiteiten uit op basis van subsidieafspraken (deze kosten vallen voornamelijk in taakveld 6.1).

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente geeft uitvoering aan haar wettelijke op publieke gezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg door deelname aan de gemeenschappelijke regeling GGD en door het convenant met JGZ Zuid-Holland West. De ontwikkelingen m.b.t. lokaal gezondheidsbeleid worden bij programma 5 (sport en bewegen) weergegeven.

Wat mag het kosten?

Volksgezondheid	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	2.370	2.428	2.585	2.588	2.591	2.591
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-2.370	-2.428	-2.585	-2.588	-2.591	-2.591

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de GGD en lokaal gezondheidsbeleid en de jeugd gezondheidszorg en vormen de grootste posten binnen dit taakveld.

Verbonden Partij(en)

GGD en VT Haaglanden

Doelstelling: Het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid (onderdeel GGD). Het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling, door middel van een samenhangende aanpak (Onderdeel Veilig Thuis).

Taakveld 7.2 Riolering

Tot dit taakveld behoort de wettelijke zorgplicht om het stedelijk afvalwater in te zamelen en te transporteren, de afvoer van het regenwater in de openbare ruimte en de grondwaterstand in de openbare ruimte. Deze gemeentelijke taken zijn vastgelegd in het Water & Rioleringsplan (WRP) 2016-2021. In het WRP zijn de beleidsdoelen, maatregelen en financiële dekking opgenomen. De belangrijkste doelen zijn:

1. Het borgen van de volksgezondheid door het verwijderen van afvalwater uit de leefomgeving.
2. Het watersysteem is in 2050 duurzaam, robuust, schoon en aansprekend en zodanig ingericht dat de gevolgen van klimaatverandering zo goed mogelijk opgevangen worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het WRP beschrijft onder andere de maatregelen die nodig zijn om de doelen te realiseren en geeft aan hoe het beheer van de riolering, het watersysteem en andere watervoorzieningen de komende jaren wordt vormgegeven.

Naast het regulier beheer, onderhoud en vervanging van voorzieningen, zijn er ook een paar belangrijke aandachtspunten.

De verbeteringsopgave betreft het bestrijden van verdroging door meer water vast te houden in de stad, het verminderen van hittestress en het zoveel mogelijk voorkomen van water- en grondwateroverlast. Ook het voorkomen van verslechtering en waar mogelijk verbetering van de waterhuishoudkundige situatie bij bouwprojecten draagt bij aan een duurzaam, kwalitatief goed watersysteem. De gemeente wordt verder klimaatbestendig gemaakt door het stimuleren van groene daken, het ontharden van tuinen en openbare ruimte en het jaarlijks aanpakken van 1 of 2 grotere bui-van-de-eeuw projecten. Hierbij wordt ook hemelwaterafvoer gescheiden van afvalwater (10.000 m² afkoppelen).

De gemeente vervangt bij voorkeur buurt voor buurt de riolering, waarbij steeds meer vanuit assetmanagement wordt gedacht. Zo worden serieuze stappen ondernomen om de levensduur van de riolering te verlengen op basis van inzicht in de toestand van de riolering en risico's van instorting en lekkage. De gemeente probeert rioolvervanging zoveel mogelijk te combineren met werk aan de weg-, drinkwater en energie infrastructuur.

Speerpunten

Speerpunten

Klimaatbestendige gemeente en Bui van de eeuw

De gemeente werkt aan klimaatbestendige straten, schoolpleinen, tuinen en gebouwen. Regenwateroverlast wordt verminderd volgens het adagium 'vasthouden, bergen, afvoeren'. In het openbare gebied wordt regenwater afgekoppeld bij rioolvervanging door middel van het afleggen van een gescheiden rioolstelsel en waar mogelijk bij herstraten van wegen. Woningen worden afgekoppeld van het vuilwaterriool en er wordt gezorgd voor lokale, geleidelijke infiltratie van regenwater in de bodem. Verder streven we naar het beperken van pieken en dalen in grondwaterstanden. Er wordt ingezet op natuurlijk (ecologisch) groen- en waterbeheer om de waterkwaliteit te verbeteren.

Actie(s):

- 2 a 3 wateroverlastknelpunten worden aangepakt: In Huygenskwartier en bij Bernhardlaan nabij Spinozalaan: Doorgaan met afkoppelen en advisering aan gebouweigenaren over wateroverlast;
- Afkoppelen en verkleinen omvang van verharding in gezamenlijke uitvoering met vergroenen en/of herstraten. De straatnamen zijn nog niet bekend;
- een proef met een infiltratiesysteem in Voorburg-Noord;
- 1 simuleren van een kortdurende intensieve regenbui om wateroverlastlocaties in beeld te brengen (stresstest);
- 500 m2 openbare ruimte via steenbreek vergroend;
- 1 subsidieregeling groene daken voortzetten;
- 1-2 aangelegde groene schoolpleinen worden financieel ondersteund.

Wat mag het kosten?

Riolering	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.839	3.867	4.089	4.256	4.436	4.644
Baten	5.512	5.699	6.624	6.787	7.073	7.334
Saldo van lasten en baten	1.673	1.833	2.535	2.531	2.637	2.690

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de kosten die worden gemaakt voor het beheer- en onderhoud van het gemeentelijk riool- en drainagestelsels (zie voor de kostenopbouw van de rioolheffing de paragraaf lokale heffingen).

De baten betreffen de inkomsten uit de rioolheffing.

Geplande investeringen

Taakveld	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
7.2 Riolering	10.499.000	-	6.539.050	-	5.937.620	-	6.242.842	-

De belangrijkste investeringen betreffen de rioolvervangingsprojecten Strabolaan en omgeving en Laagbouw Prinsenhof. De planning van dit laatste project is nog onzeker, omdat de voorbereiding nog moet starten. Wellicht wordt afstemming met de energietransitie gevonden. In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Taakveld 7.3 Afval

Tot dit taakveld behoren de taken, die het belang dienen van de bescherming van het milieu, met inbegrip van een doelmatig afvalstoffenbeheer. De gemeente werkt mee aan het Programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) om te komen tot een vermindering van het restafval. De doelstelling daarbij is per persoon per jaar maximaal 100 kg restafval per inwoner en minimaal 75% afvalscheiding.

Wat gaan we daarvoor doen?

In oktober 2015 is besloten voor gezamenlijk afvalbeleid van de Avalu-gemeenten op basis van Het Nieuwe Inzamelen (HNI), afgestemd op de woonsituatie 2021. Bij de nieuwe bestuursperiode is afgesproken het afvalbeleid kritisch te bekijken en waar nodig aan te passen. Zo is voor 2019 en 2020 het wekelijks

inzamelen van restafval heringevoerd. Naar aanleiding van een evaluatie van HNI in Voorburg-Midden, wordt op wijkniveau gesproken met inwoners over de beste wijze van inzameling van afval en grondstoffen waarbij een maximale service en scheiding van grondstoffen en tevens een minimalisering van kosten en restafval centraal staan.

Speerpunten

Speerpunten

Servicegericht afvalbeleid

Het afvalbeleid van de gemeente wordt toegespitst op de wijken. Door maatwerk per wijk te leveren wordt het draagvlak onder de bevolking voor afvalscheiding vergroot, wat moet leiden tot een hoger scheidingspercentage, zodat meer grondstoffen en minder restafval wordt opgehaald.

Actie(s):

Per wijk brengen we samen met bewoners maatregelen in beeld die het afvalscheidingspercentage in die wijk kunnen helpen verbeteren. Het voorgestelde maatregelenpakket per wijk wordt vervolgens na besluitvorming uitgevoerd. Er zullen als eerste gesprekken gevoerd gaan worden met de bewoners van Voorburg-West over maatwerk in de wijk. Andere wijken volgen hierna.

Wat mag het kosten?

Afval	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	8.724	9.577	10.034	9.620	9.470	9.470
Baten	11.781	11.827	12.638	12.638	12.638	12.638
Saldo van lasten en baten	3.056	2.250	2.605	3.018	3.168	3.168

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de kosten die worden gemaakt voor de afvalinzameling en de gemeentelijke kosten voor het project het omgekeerd inzamelen (zie voor de kostenopbouw van de afvalstoffenheffing de paragraaf lokale heffingen).

De baten betreffen de inkomsten uit de afvalstoffenheffing.

Verbonden Partij(en)

Gemeenschappelijke regeling Avalex

Doelstelling: Door een regionale organisatie van de afvalinzameling wil de gemeente schaalvoordelen behalen. De afvalinzameling is gericht op het inzamelen van grondstoffen. Dit betekent dat inwoners afval zoveel mogelijk gescheiden aanbieden.

Taakveld 7.4 Milieubeheer

Tot dit taakveld behoren gemeentelijke taken ter bescherming van het milieu waaronder bodem, geluid- en luchtkwaliteit, verduurzaming, energie en ongediertebestrijding. Een deel van de wettelijke taken op deze gebieden is ondergebracht bij de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH).

Gemeenten hebben afgesproken een forse bijdrage te leveren aan het beperken van de gevolgen van de klimaatverandering. Op weg naar een CO₂-neutrale gemeente in 2050 is het streven om in 2020 de tussendoelstelling 20% CO₂ en energiereductie en 20% duurzame energie te bereiken ten opzichte van 2007.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met 23 gemeenten werkt de gemeente aan de energiestrategie voor de regio. Deze regionale energiestrategie wordt uitgewerkt in een regionaal uitvoeringsprogramma. Om de lokale richting voor elektriciteit en warmte te bepalen wordt de lokale energiestrategie opgesteld. Een van de uitwerkingen is een plan voor de wijkaanpakken om tot warmtetransitieviesies per wijk te komen. Met 2 à 3 wijken start de gemeente het gesprek om te komen tot de warmtetransitieviesies voor deze wijken. Een inventarisatie van geschikte groene daken voor zonne-energie in de gemeente vindt plaats en de uitkomst wordt met eigenaren van de grote daken besproken. De routekaart voor het gemeentelijk vastgoed geeft inzicht in de mogelijkheden om met het eigen vastgoed stappen te zetten om bij te dragen aan CO₂-neutrale gemeente in 2050. Verduurzamen van de gemeente wordt in gesprek met stakeholders (inwoners, corporaties, etc.) opgepakt en trekt de gemeente ook in regionaal verband zoveel mogelijk gezamenlijk met andere gemeenten op.

Speerpunten

Speerpunten

Lokale energiestrategie uitwerken

In samenhang met de Regionale Energiestrategie MRDH en de Omgevingsvisie wordt de lokale energiestrategie uitgewerkt in een aanpak per wijk.

Actie(s):

De lokale energiestrategie (LES) en een plan voor de wijkaanpakken, om te komen tot de warmtetransitieviesies per wijk, wordt opgesteld. Daarnaast wordt een start gemaakt met het uitvoeren van het plan voor de wijkaanpakken. De stand van zaken met de doelstellingen voor 2020 van 20% CO₂ reductie, 20% energiereductie en 20% duurzame energie wordt meegenomen in de lokale energiestrategie en wordt een start gemaakt met de routekaart CO₂-neutrale gemeente in 2050. Ook stimuleren we inwoners om duurzaamheidsmaatregelen te nemen door middel van een lage rente voor energiebespaarleningen bij een duurzaamheidsfonds.

Wat mag het kosten?

Milieubeheer	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.372	2.298	2.489	2.461	2.426	2.387
Baten	1.029	0	22	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-2.342	-2.298	-2.468	-2.461	-2.426	-2.387

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de duurzaamheidsagenda, waaronder de subsidieregeling voor duurzame maatregelen, klimaatbeleid, bodemonderzoek en -sanering, en de bijdrage aan de ODH.

Verbonden Partij(en)

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

Doelstelling: Omgevingsdienst Haaglanden verzorgt voor de gemeente wettelijke taken op het gebied van milieuvergunningverlening, toezicht (op bodem en op zwaardere/ complexere milieu-inrichtingen) en handhaving. Het college blijft voor deze taken het bevoegd gezag.

Taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Tot dit taakveld behoort het uitvoeren van de Wet op de Lijkbezorging: het beheren van begraafplaatsen en crematoria, uitvoeren van de lijkschouw (het vaststellen dat de betrokkene is overleden), begraafplaatsrechten en afkoopsommen grafrechten. Er zijn drie gemeentelijke begraafplaatsen; de Oosterbegraafplaats in Voorburg, Oude begraafplaats Parkweg in Voorburg en begraafplaats Noorthey in Leidschendam. Er zijn geen crematoria.

Wat gaan we daarvoor doen?

Om de functie van begraafplaats/gedenkpark zo goed mogelijk te kunnen vervullen wordt een breed scala aan verschillende graven en as-bestemmingen aangeboden. De begraafplaats/gedenkparken worden onderhouden op basis van het vastgestelde beheer- en onderhoudsplan begraafplaatsen.

Wat mag het kosten?

Begraafplaatsen en crematoria	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	862	891	912	904	893	893
Baten	1.000	1.100	1.031	1.022	1.022	1.022
Saldo van lasten en baten	139	209	119	118	129	129

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de beheer- en onderhoudskosten van de begraafplaatsen en gedenkparken. (zie voor de kostenopbouw van de lijkbezorgingsrechten de paragraaf lokale heffingen).

De baten betreffen de inkomsten voor de lijkbezorgingsrechten.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Volksgezondheid en milieu	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Afval	8.724	9.577	10.034	9.620	9.470	9.470
Begraafplaatsen en crematoria	862	891	912	904	893	893
Milieubeheer	3.372	2.298	2.489	2.461	2.426	2.387
Riolering	3.839	3.867	4.089	4.256	4.436	4.644
Volksgezondheid	2.370	2.428	2.585	2.588	2.591	2.591
Totaal Lasten	19.167	19.061	20.109	19.829	19.816	19.985
Baten						
Afval	11.781	11.827	12.638	12.638	12.638	12.638
Begraafplaatsen en crematoria	1.000	1.100	1.031	1.022	1.022	1.022
Milieubeheer	1.029	0	22	0	0	0
Riolering	5.512	5.699	6.624	6.787	7.073	7.334
Totaal Baten	19.322	18.626	20.315	20.447	20.734	20.994
Saldo van lasten en baten	155	-435	206	618	917	1.009

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten (exclusief de mutaties reserves) voor het jaar 2020 binnen het programma Volksgezondheid & Milieu bedragen respectievelijk € 20.109.000 en € 20.315.000. Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020.

Lasten

Afval:

De lasten in 2020 met betrekking tot het taakveld Afval zijn gebaseerd op de ontwerpbegroting 2020 van Avalex, waarbij de PDC (Product Diensten Catalogus) gehanteerd wordt.

Begraafplaatsen en crematoria:

De iets hogere lasten binnen het taakveld begraafplaatsen en crematoria worden veroorzaakt door hogere kapitaallasten in 2020 als gevolg van de actualisatie van het meerjaren investeringsplan, waarbij deze kapitaallasten samenhangen met de investering in de asfaltpaden van begraafplaats Noorthey. Daarnaast zijn de lasten op dit taakveld hoger als gevolg van een zuiverder toerekening van ambtelijke inzet.

Milieubeheer:

Binnen het taakveld Milieubeheer worden de hogere lasten ten opzicht van 2019 o.a. veroorzaakt door de duurzaamheidsagenda, waaronder de subsidieregeling voor duurzame maatregelen, klimaatbeleid, bodemonderzoek en –sanering vallen en de bijdrage aan de ODH. Gemeenten hebben namelijk afgesproken een forse bijdrage te leveren aan beperken van de gevolgen van de klimaatverandering.

Riolering:

Binnen het taakveld Riolering wordt de toename van de lasten vooral veroorzaakt door een toename van de kapitaallasten als gevolg van de investeringen die plaatsvinden in de vervanging en reparatie van het rioolstelsel.

Volksgezondheid:

Binnen het taakveld Volksgezondheid wordt de toename van de lasten veroorzaakt door een toename van de bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling GGD en VT Haaglanden.

Baten

Afval:

De hogere lasten uit de ontwerpbegroting 2020 van Avalex zijn verwerkt in het afvaltarief en verklaart daarmee de hogere baten binnen het taakveld afval.

Riolering:

Binnen het taakveld Riolering wordt de toename van de baten veroorzaakt door hogere opbrengsten rioolheffing als gevolg van hogere rioollasten in het riooltarief. Daarnaast wordt vanaf 2020 het BTW component toegerekend aan de rioolheffing.

Programma 8. Bouwen en wonen (VHROSV)

Omschrijving

Het sterke punt van Leidschendam-Voorburg is de kwaliteit van wonen. De vraag naar woningen is groter en anders dan het aanbod. Het kabinet wil de woningbouwproductie aanjagen, starters helpen en scheefwonen (huurders met een relatief hoog inkomen die in een sociale huurwoning wonen) tegengaan. Daarnaast is er behoefte aan ruimte voor bedrijvigheid en andere functies die een aantrekkelijke leefomgeving maken. In de Omgevingsvisie (een strategische visie voor de lange termijn voor de gehele fysieke leefomgeving) geeft de gemeente aan hoe zij de gewenste en benodigde functies op het gebied van wonen, werken en vrije tijd een plek wil geven. Dit is een samenspel van bebouwing, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid, in relatie tot het vestigingsklimaat en de agglomeratiekracht (de kracht van stedelijke gebieden) van de regio.

Alle activiteiten op het gebied volkshuisvesting, ruimtelijke ontwikkeling en stedelijke vernieuwing behoren tot dit programma. Hieronder valt ook de (leges) omgevingsvergunning, bouwtoezicht en de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG).

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
8.1	Ruimtelijke ordening
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)
8.3	Wonen en bouwen

Wat willen wij bereiken?

Leidschendam-Voorburg staat bekend om de rust, het groen en de ruimte. Inwoners en bezoekers maken graag gebruik van de vele voorzieningen die er zijn. Binnen het geheel van de gemeente heeft elke kern zijn eigen karakter. Om een fijne woongemeente te blijven, zet de gemeente in op het versterken van de kracht en leefbaarheid van elke kern. Iedereen moet een passende woning kunnen vinden. Dat betekent meer levensloopbestendige woningen en woningen voor jongeren en jonge gezinnen. Naast voldoende woningen zet de gemeente ook in op voldoende ruimte voor bedrijvigheid en voorzieningen voor jong en oud, passend bij het karakter van Leidschendam, Voorburg en Stompwijk.

Taakveld 8.1 Ruimtelijke ordening

Een goed ingerichte omgeving draagt bij aan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. Alle wetten voor de leefomgeving worden met de Omgevingswet (begin 2021) gebundeld in één wet. Bij het beheren en benutten van de fysieke leefomgeving in de gemeente spelen de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan een belangrijke rol. Deze en andere instrumenten leggen vast wat van belang is voor een mooie, schone, gezonde, toegankelijke en veilige leefomgeving.

De voorbereiding op de Omgevingswet en de taken op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro), de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), het voorbereiden en vaststellen van bestemmingsplannen en het faciliterend grondbeleid horen bij dit taakveld.

Wat gaan we daarvoor doen?

Vanuit het Programma Implementatie Omgevingswet wordt de organisatie voorbereid op de komst van de verschillende instrumenten en aspecten van de wet die begin 2021 in gaat. Op basis van het vastgestelde programmaplan wordt onder andere gewerkt aan de voorbereidingen op het gebied van ICT, het experimenteren met andere manieren van werken via pilots, het stroomlijnen van de werkprocessen, het voorbereiden op één Omgevingsplan en het opstellen van een Omgevingsvisie. Na vaststelling van de Omgevingsvisie kan de gemeente in 2020 ervaring gaan op doen met de uitwerking in de praktijk.

Speerpunten

Speerpunten

Omgevingswet: besluitvorming Omgevingsvisie

Het Kompas vd Leefomgeving wordt stapsgewijs verder uitgewerkt in de Omgevingsvisie die zal worden vastgesteld door de raad in 2020.

Actie(s):

We zetten in op interne en externe participatie in samenhang met het traject Omgevingsplan. In 2020 volgt een actoren- en gebiedsanalyse. We stellen een ambitie- en scenariodocument op.

Passende bestemmingen voor mengvormen

Verkennen van de beste manier om gemengde functies, zoals wonen met zorg, horeca met detailhandel of wonen en kleinschalige bedrijvigheid planologisch-juridisch te verankeren.

Actie(s):

We onderzoeken de voor- en nadelen van flexibelere / globalere bestemmingen in het omgevingsplan. Uitgangspunt daarbij is het verminderen van het aantal afwijkingen van het bestemmingsplan (en daarmee het verminderen van de vergunningslasten voor initiatiefnemers) en het 'toekomstvaster' maken van ons beleid voor de fysieke leefomgeving.

Omgevingswet: besluitvorming Omgevingsplan

De huidige bestemmingsplannen worden samengevoegd tot 2 bestemmingsplannen (stedelijk en landelijk gebied) in 2019 en uiteindelijk samengevoegd tot 1 Omgevingsplan in 2021).

Actie(s):

Het ambitieniveau, participatieafspraken, proceskaders en vrije regelruimte voor het Omgevingsplan wordt bepaald.

Wat mag het kosten?

Ruimtelijke ordening	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.898	4.020	4.007	3.388	2.926	3.127
Baten	399	638	430	596	534	836
Saldo van lasten en baten	-3.499	-3.382	-3.576	-2.791	-2.391	-2.291

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de implementatie van de Omgevingswet, de kapitaallasten Rietvink, de kosten die de gemeente maakt voor ruimtelijke ontwikkelingen (kostenverhaal), het herzien van bestemmingsplannen en de beleidsadvisering ruimte en grondbeleid.

De baten betreffen de inkomsten uit het kostenverhaal van de gemeentelijke kosten ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen.

Taakveld 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)

Ook de activiteiten op het gebied van gemeentelijke grondexploitaties dragen bij aan de aantrekkelijkheid van en de leefbaarheid in de gemeente. Dit taakveld omvat de gemeentelijke grondexploitaties Vlietvoorde, Rijnlandlaan en Klein Plaspoelpolder en de participatie in de VOF Damcentrum, inclusief bijbehorende baten en lasten.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gebiedsontwikkeling Rijnlandlaan bestaat uit de realisatie van sociale woningbouw, de vestiging van vmbo Veurs Voorburg, kinderopvang en herinrichting van de openbare ruimte. In 2020 wordt naar verwachting gestart met de woningbouw en de bouw van Veurs Voorburg. De nieuwbouw voor de kinderopvang wordt in 2020 afgerond. De transformatie van Klein Plaspoelpolder wordt verder uitgewerkt na besluitvorming in 2019 over de doorstroming en bereikbaarheid van Damcentrum.

Bij de gebiedsontwikkeling Vlietvoorde zal in 2020 de uitvoering van de hoofdstructuur starten. De polders waar geen woningbouw plaatsvindt kunnen reeds worden ingericht.

Wat mag het kosten?

Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	4.372	16.630	8.442	9.512	11.614	9.356
Baten	8.876	16.630	8.442	9.512	11.614	9.356
Saldo van lasten en baten	4.504	0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

De lasten bestaan uit apparaatskosten, kosten voor verwervingen, kosten voor bouw- en woonrijp maken en overige kosten behorend bij de grondexploitatie.

De baten bestaan uit gronduitgiften (intern en extern), subsidies, investeringsbijdragen en overige opbrengsten.

Verbonden Partij(en)

VOF Leidschendam-Centrum

Doelstelling: Samen met een ontwikkelingscombinatie geeft de gemeente uitvoering aan de grondexploitatie van de VOF en daarmee aan de herstructurering van Leidschendam Centrum.

Taakveld 8.3 Wonen en bouwen

Tot dit taakveld horen gebieds- en locatieontwikkeling, woningbouw, woningverbetering en -renovatie, woonruimteverdeling en -vergunningen, de omgevingsvergunning (leges), bouwtoezicht en de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG). Bij ontwikkelingen in de leefomgeving moet de gemeente steeds afwegen hoe zij de beperkte ruimte wil laten benutten om een aantrekkelijke groene en duurzame woongemeente te kunnen blijven. In de Omgevingsvisie geeft de gemeente aan hoe zij de gewenste en benodigde functies op het gebied van wonen, werken en vrije tijd een plek wil geven. De uitdaging voor de gemeente, en de woningmarktregio, is te sturen op een woningvoorraad met toekomstwaarde, die aansluit op de woonbehoeftes van inwoners op de lange termijn. Ook de betaalbaarheid en stijgende woonlasten vragen aandacht van alle betrokken partijen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Op basis van de Omgevingsvisie gaat de gemeente meer sturen op een aantrekkelijke variatie woningen en woonmilieus. Daarnaast is langer zelfstandig wonen een ontwikkeling die vraagt om nieuwe oplossingen op het grensvlak van wonen en zorg. De ontwikkelingen op dit gebied hebben gevolgen voor onder andere de voorzieningen, woonruimteverdeling en woningaanpassingen.

De economische groei zet verder door wat onder andere resulteert in meer vergunningsaanvragen en initiatieven van derden.

Speerpunten

Speerpunten

Sociale woningbouw stimuleren

Bij nieuwe initiatieven tot woningbouw geldt een aandeel sociale huurwoningen van 30% als uitgangspunt.

Actie(s):

De Taskforce sociale woningbouw wordt voortgezet. We monitoren de voortgang en evalueren de resultaten. Daarnaast bekijken we in overleg met de corporaties naar potentiële locaties (al of niet in gemeentelijk eigendom) voor sociale woningbouw.

Wat mag het kosten?

Wonen en bouwen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	3.250	4.056	3.602	3.072	3.059	3.059
Baten	1.437	1.770	3.331	1.744	1.480	1.253
Saldo van lasten en baten	-1.813	-2.287	-270	-1.327	-1.578	-1.805

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen de kosten voor de uitvoering van de vergunningverlening, het bouw- en woningtoezicht en het beheer van de basisregistratie.

De baten betreffen legesopbrengsten (voor o.a. omgevingsvergunningen), verhaal kosten bestuursdwang en basisregistraties en de verkoop van gemeentelijk vastgoed.

Verbonden Partij(en)

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

Doelstelling: De activiteiten van de VRH zijn gericht op het vergroten van de veiligheid van de bevolking en bezoekers van de regio Haaglanden. De VRH heeft tot taak de brandweezorg en organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio goed te organiseren. Dit gebeurt in opdracht van de aangesloten gemeenten.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

VHROSV	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	4.372	16.630	8.442	9.512	11.614	9.356
Ruimtelijke ordening	3.898	4.020	4.007	3.388	2.926	3.127
Wonen en bouwen	3.250	4.056	3.602	3.072	3.059	3.059
Totaal Lasten	11.521	24.706	16.050	15.972	17.598	15.542
Baten						
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	8.876	16.630	8.442	9.512	11.614	9.356
Ruimtelijke ordening	399	638	430	596	534	836
Wonen en bouwen	1.437	1.770	3.331	1.744	1.480	1.253
Totaal Baten	10.712	19.037	12.203	11.853	13.628	11.445
Saldo van lasten en baten	-809	-5.669	-3.847	-4.119	-3.970	-4.097

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten voor het jaar 2020 binnen het programma Bouwen & Wonen bedragen respectievelijk € 16.050.000 en € 12.203.000. Hieronder wordt ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2019 en 2020 en verder.

Lasten

Grondexploitatie

De afgenomen lasten in het taakveld Grondexploitatie komen voort uit de nieuwe fasering de van de grondexploitaties op basis van de 1e herziening 2019. Vanaf 2020 is sprake van een lagere verrekening met de VOF Leidschendam Centrum.

Ruimtelijke ontwikkeling

In 2020 is ten behoeve van de voorbereiding en implementatie van de Omgevingswet incidenteel sprake aanvullende lasten. In de jaren 2021 en 2022 neemt de raming af tot respectievelijk € 250.000 en € 100.000. Door een toename van het aantal ruimtelijke ontwikkelingen is sprake van meer advies- en vergunningaanvragen, waarbij tevens sprake is van grotere en complexere bouwprojecten. De lasten voor de afhandeling nemen hierdoor in 2021 en 2022 incidenteel toe met € 250.000

Wonen en Bouwen

Binnen het programma Bouwen en wonen dalen de lasten in 2020 doordat de projecten Venestraat en de Heuvel-buiten zijn geraamd in 2019.

In 2020 is incidenteel sprake van aanvullende kosten ten behoeve van de verkoop van Herenstraat 42-44 waardoor vanaf 2021 de lasten lager zijn.

Baten

Grondexploitatie

De afgenomen baten in het taakveld Grondexploitatie komen voort uit de nieuwe fasering van de grondexploitaties. Vanaf 2020 is sprake van een lagere verrekening met de VOF Leidschendam Centrum.

Ruimtelijke ontwikkeling

Het verloop van de baten bij taakveld ruimtelijke ontwikkelingen sluit aan op de te verhalen kosten bij ruimtelijke ontwikkelingen. In 2023 nemen de baten toe doordat dan de vrijval van de voorziening voor het facilitaire deelgebieden van KPP is opgenomen, welke als baat is gekoppeld aan dit taakveld.

Wonen en Bouwen

In het taakveld Wonen en bouwen nemen de inkomsten in 2020 incidenteel toe door de verwachte verkoop van Herenstraat 42-44.

Programma Algemene dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Omschrijving

Binnen de begroting bestaat onderscheid tussen specifieke dekkingsmiddelen en algemene dekkingsmiddelen. Specifieke dekkingsmiddelen (bijvoorbeeld opbrengsten voor ophalen afval, verstrekken van vergunningen, onderhouden van het riool, reisdocumenten etc.) hangen samen met een concreet taakveld en zijn opgenomen in de betreffende programma's. Deze dekkingsmiddelen verlagen het saldo van lasten en baten op de betreffende programma's in de begroting.

De algemene dekkingsmiddelen onderscheiden zich van specifieke dekkingsmiddelen doordat zij vrij aan te wenden zijn. De besteding van deze inkomsten is niet aan een bepaald programma (doel) gebonden. De algemene dekkingsmiddelen vormen de financiële dekking van de bestedingen van de programma's en zijn ingedeeld naar voorgeschreven taakvelden en onvoorzien.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
0.5	Treasury
0.61	OZB Woningen
0.62	OZB Niet-woningen
0.64	Belastingen overig
0.7	Algemene en overige uitkeringen
0.8	Overige baten en lasten

Wat willen wij bereiken?

Voor dit programma zijn er geen specifieke doelen.

Taakveld 0.5 Treasury

Tot dit taakveld behoren de activiteiten van de gemeente met betrekking tot de treasury-functie. Dit betreft financiering en het beheren van de aandelen in Stedin Holding N.V., de Eneco Groep N.V., Dunea en de BNG Bank.

Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente heeft het voornemen om de aandelen Eneco af te stoten. Een grove indicatie van de verkoopopbrengst van de aandelen ligt naar verwachting tussen de € 80 miljoen en de € 100 miljoen. In deze begroting is een verkoopopbrengst van € 80 miljoen opgenomen. De daadwerkelijke verkoopopbrengst wordt duidelijk bij feitelijke verkoop van de aandelen. Het geraamde jaarlijkse dividend van Eneco is ruim € 2 miljoen en is in verband met de verkoop structureel bijgesteld naar € 0,-.

Wat mag het kosten?

Treasury	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	130	-233	-768	-466	-642	-643
Baten	4.983	4.601	84.818	3.020	2.967	2.967
Saldo van lasten en baten	4.853	4.834	85.586	3.486	3.609	3.610

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op rente van opgenomen kort- en langlopende geldleningen. De baten betreffen rente op verstrekte geldleningen en eigen vermogen alsmede de dividenduitkeringen van Eneco, Stedin en BNG Bank en de verwachte verkoopopbrengst van de aandelen in Eneco.

Verbonden Partij(en)

Eneco Holding N.V.

Doelstelling: Eneco Holding N.V. verzorgt duurzame energie voor iedereen. De klanten van vandaag en in de toekomst moeten kunnen rekenen op betaalbare, betrouwbare en schone energie.

BNG Bank NV

Doelstelling: BNG Bank NV (voorheen Bank Nederlandse Gemeenten) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten voor maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Stedin Holding N.V.

Doelstelling: Stedin maakt het mogelijk dat energie altijd beschikbaar is: voor deze generatie en voor volgende generaties. Om te wonen, werken en leven in het meest stedelijke gebied van Nederland: Zuid-Holland, inclusief de Rotterdamse haven, en Utrecht.

Taakveld 0.61 OZB Woningen

Tot dit taakveld behoort de onroerend zaakbelasting (OZB) op eigendom van woningen. De kaders voor de OZB zijn opgenomen in het tarievenvoorstel en belastingverordeningen 2020. De hoogte van de OZB en riool- en afvalstoffenheffing bepalen samen de woonlasten in de gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen voor een efficiënte uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) en de OZB. De uitvoering bestaat uit het waarderen van de woningen, het opleggen van de aanslagen, invordering en afhandeling van bezwaren en beroepen. Jaarlijks worden de tarieven berekend. De WOZ-waarde van woningen stijgt in 2020. De tarieven worden naar beneden bijgesteld zodat een gelijkblijvende opbrengst wordt gerealiseerd. Daarnaast worden de tarieven geïndexeerd.

Wat mag het kosten?

OZB Woningen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	313	250	233	233	233	233
Baten	8.278	8.548	8.759	8.809	8.906	9.018
Saldo van lasten en baten	7.965	8.298	8.525	8.575	8.673	8.784

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de OZB op woningen, de heffing op en waardering van woningen, het behandelen van bezwaar en beroep en de uitvoering van kwijtschelding procedures. De baten betreffen de opbrengsten uit de belastingen.

Taakveld 0.62 OZB Niet-woningen

Tot dit taakveld behoort de onroerend zaakbelasting (OZB) op niet-woningen. De kaders voor de OZB zijn opgenomen in het tarievenvoorstel en belastingverordeningen 2019.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen voor een efficiënte uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) en de OZB. De uitvoering bestaat uit het waarderen van de panden, het opleggen van de aanslagen, invordering en afhandeling van bezwaren en beroepen. Jaarlijks worden de tarieven berekend.

De WOZ-waarde van niet woningen stijgt in 2020, hierdoor zullen de tarieven naar beneden worden bijgesteld zodat een gelijkblijvende opbrengst wordt gerealiseerd. Vervolgens wordt deze verhoogd met de CPB-indexatie.

Wat mag het kosten?

OZB Niet-woningen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	87	106	133	133	133	133
Baten	2.620	2.903	3.514	3.833	3.988	3.988
Saldo van lasten en baten	2.532	2.797	3.381	3.700	3.855	3.855

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de OZB op niet-woningen, de heffing op en waardering van niet-woningen, het behandelen van bezwaar en beroep en de uitvoering van kwijtschelding procedures. De baten betreffen de opbrengsten uit de belastingen.

Taakveld 0.64 Belastingen overig

Tot dit taakveld behoren overige gemeentelijke belastingen, zoals de hondenbelasting, precariobelasting en reclamebelasting. De kaders voor deze belastingen zijn opgenomen in het tarievenvoorstel en belastingverordeningen 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Belastingheffing is noodzakelijk om te kunnen investeren in lokale voorzieningen.

Hondenbelasting

Houders van één of meerdere honden dienen in de gemeente belasting te betalen. De belasting verhoogt de inkomsten van de gemeente en helpt bij het reguleren van hondenbezit. De gemeente investeert met de inkomsten in lokale voorzieningen die ook ten gunste komen van hondenbezitters. De tarieven voor 2020 zijn conform eerdere besluitvorming verhoogd.

Precariobelasting

De gemeente heeft de lokale ondernemers vrijgesteld van precariobelasting. Met ingang van 1 januari 2017 wordt alleen nog precariobelasting geheven op kabels en leidingen van nutsbedrijven. Vanaf 1 januari 2022 is het wettelijk niet meer mogelijk om precariobelasting te heffen op kabels en leidingen van nutsbedrijven. De wetwijziging maakt ook tariefverhoging in de resterende periode tot 1 januari 2022 niet mogelijk.

Reclamebelasting

De gemeente faciliteert de ondernemersfondsen Huygenskwartier Voorburg en Leidschendam-Centrum door middel van de reclamebelasting. Op deze wijze kunnen de ondernemers hun (promotie)activiteiten uitvoeren.

Wat mag het kosten?

Belastingen overig	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	432	423	259	252	252	252
Baten	786	776	911	763	395	391
Saldo van lasten en baten	354	353	652	511	143	139

Bedragen x € 1.000

De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de hondenbelasting en precariobelasting op kabels en leidingen en reclamebelasting. De baten betreffen de opbrengsten uit de belastingen.

Taakveld 0.7 Algemene en overige uitkeringen

Tot dit taakveld behoren de uitkeringen uit het gemeentefonds zoals de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen en de decentralisatie-uitkeringen. Specifieke uitkeringen (zoals bijvoorbeeld de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten, de BUIG) behoren niet tot dit taakveld. Specifieke uitkeringen worden opgenomen onder het betreffende taakveld.

Wat gaan we daarvoor doen?

De uitkeringen uit het gemeentefonds in de programmabegroting 2020-2023 zijn berekend op basis van de mei-circulaire 2019 Gemeentefonds. De algemene uitkering neemt de komende jaren toe als gevolg van de toename van de rijksuitgaven (samen de trap op en af).

Wat mag het kosten?

Algemene en overige uitkeringen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	0	0	78	78	78	78
Baten	101.852	107.105	111.893	112.484	113.539	114.908
Saldo van lasten en baten	101.852	107.105	111.815	112.407	113.461	114.830

Bedragen x € 1.000

Binnen dit taakveld worden geen lasten verantwoord.

De baten betreffen de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

Taakveld 0.8 Overige baten en lasten

Tot dit taakveld behoren stelposten, taakstellende bezuinigingen, de begrotingsruimte en de post voor onvoorziene uitgaven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voor dit taakveld zijn er geen specifieke doelen.

Wat mag het kosten?

Overige baten en lasten	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	189	-52	-68	-444	-1.512	-1.378
Baten	75	0	-10	9	9	9
Saldo van lasten en baten	-114	52	58	453	1.521	1.388

Bedragen x € 1.000

Onder de lasten zijn opgenomen de post voor onvoorziene uitgaven, de ramingen voor onderuitputting van kapitaallasten en toerekening van personele uren aan investeringen en de bezuinigingen kostendekkendheid leges en dienstverlening servicecentrum.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Algemene en overige uitkeringen	0	0	78	78	78	78
Belastingen overig	432	423	259	252	252	252
Overige baten en lasten	189	-52	-68	-444	-1.512	-1.378
OZB Niet-woningen	87	106	133	133	133	133
OZB Woningen	313	250	233	233	233	233
Treasury	130	-233	-768	-466	-642	-643
Totaal Lasten	1.153	494	-132	-214	-1.458	-1.325
Baten						
Algemene en overige uitkeringen	101.852	107.105	111.893	112.484	113.539	114.908
Belastingen overig	786	776	911	763	395	391
Overige baten en lasten	75	0	-10	9	9	9
OZB Niet-woningen	2.620	2.903	3.514	3.833	3.988	3.988
OZB Woningen	8.278	8.548	8.759	8.809	8.906	9.018
Treasury	4.983	4.601	84.818	3.020	2.967	2.967
Totaal Baten	118.594	123.932	209.885	128.919	129.805	131.281
Saldo van lasten en baten	117.442	123.438	210.018	129.133	131.262	132.606

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten en de baten voor het jaar 2020 binnen het programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien bedragen respectievelijk € -132.000 en € 209.885.000. Hieronder wordt voor de relevante taakvelden ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2020 en 2019.

Lasten

Het taakveld algemene en overige uitkeringen kent vanaf 2020 lasten in verband met een andere verdeling van de inzet van het ambtelijk apparaat.

Bij het taakveld belastingen overig, dalen de lasten in verband met een verschuiving van de inzet van het ambtelijk apparaat.

Het taakveld overige baten en lasten laat vanaf 2021 een daling van de lasten zien als gevolg van de bezuinigingstaakstelling die vanaf 2022 structureel in de begroting is opgenomen. Deze wordt bij Nota van Wijziging ingevuld.

Het taakveld Treasury laat een daling van de lasten. De lasten op het taakveld Treasury geven het saldo aan van de verwachte rentelasten gecorrigeerd met rentelasten die worden toegerekend aan investeringen en grexten. Deze rente wordt toegerekend o.b.v. de omslagrente. Omdat de doorberekende rentelasten hoger zijn dan de werkelijke rentelasten uit dit zich in negatieve lasten op het taakveld treasury. In het meerjarenperspectief is rekening gehouden met nieuw aan te trekken geldleningen. Hierdoor fluctueert het saldo rentelasten/ toegerekende rentelasten over de jaren.

Baten

Het taakveld algemene en overige uitkeringen laat een stijging zien. De uitkeringen uit het Gemeentefonds zijn de algemene uitkeringen, de decentralisatie-uitkeringen en de integratie-uitkeringen. De ramingen van de uitkeringen zijn gebaseerd op de mei-circulaire 2019 van het Gemeentefonds. De positieve ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de groei van de rijksuitgaven (systematiek van samen trap op / trap af)

Bij het taakveld belastingen overig stijgen de baten in 2020 in verband met de verhoging van de hondenbelasting. Vanaf 2022 vervallen de baten van de precariobelasting op kabels en leidingen.

Binnen het taakveld OZB Niet-woningen wordt rekening gehouden met een stijging van de inkomsten. De inkomsten stijgen als gevolg van de indexering, de WOZ waarde ontwikkeling en de toename van het aantal niet woningen.

Binnen het taakveld OZB woningen wordt rekening gehouden met een stijging van de inkomsten. De inkomsten stijgen als gevolg van de indexering, de WOZ waarde ontwikkeling en de toename van het aantal woningen.

Binnen het Taakveld Treasury wordt in 2020 rekening gehouden met de verkoop van de aandelen in Eneco. Dit levert een éénmalig voordeel op van € 80 mln. Daarnaast betreft het inkomsten uit dividende van deelnemingen.

Programma Overhead

Omschrijving

Tot Overhead behoren alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces:

- financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- personeel en organisatie;
- de gemeentesecretaris;
- inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement);
- juridische zaken;
- bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- informatievoorziening en automatisering van PIOFACH-systemen;
- facilitaire zaken en huisvesting (incl. beveiliging);
- documentaire informatievoorziening (DIV);
- managementondersteuning primair proces.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
0.4	Overhead

Wat willen wij bereiken?

Er zijn voor dit "programma" geen specifieke doelen beschreven.

Taakveld 0.4 Overhead

Tot dit taakveld behoren alle kosten die samenhangen met de ondersteuning van het primaire proces.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij zijn een servicegerichte gemeente. Met het oog op ontwikkelingen en trends blijft de gemeente met het programma De Moderne Overheid aansluiting zoeken bij de wensen en eisen die inwoners aan onze dienstverlening stellen.

In 2020 blijven we ons inzetten voor de verdere digitalisering van de dienstverlening. Inwoners kunnen steeds meer producten en diensten vanuit huis aanvragen en de status van deze aanvragen volgen via onze website. Omdat we het belangrijk vinden de dienstverlening te blijven verbeteren, vragen we directe feedback na elk klantcontact, zonodig schakelen we het digitaal burgerpanel in.

Participatie betekent meedoen. We luisteren naar inwoners, we bieden ruimte voor initiatieven en werken daaraan mee als dat gevraagd wordt. We vragen burgers, partners in de wijk en (sociaal) ondernemers mee te denken, mee te praten of mee te beslissen over gemeentelijk beleid of de uitvoering daarvan.

Informatiemanagement en Informatie gestuurd werken spelen een belangrijke rol in de moderne dienstverlening. Effecten van beleid hebben we sneller in beeld, waardoor dit direct kan worden bijgesteld. De samenwerking met het CBS in het Urban Data Center helpt ons daarbij.

Door de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is er meer aandacht voor privacy. Inwoners mogen erop vertrouwen dat gegevens in goede handen zijn bij de gemeente.

Speerpunten

Speerpunten

Informatiegestuurd werken

Om inwoners en bedrijven optimaal te bedienen en aan te sluiten bij de behoeften die er zijn ontwikkelen we een organisatie die in 2022 in staat is informatie (kwantitatief en kwalitatief) te verzamelen, te bewerken, veilig te beheren en te gebruiken om beleid tussentijds aan te passen. Privacy en Informatiebeveiliging zijn bij het verwerken van informatie randvoorwaardelijk.

Actie(s):

In 2020 is het datapakhuis ingericht en toegankelijk om te gebruiken bij het ontwikkelen van een goed functionerende Onderzoek & Statistiekstructuur, een goed werkende monitorings- en evaluatiesystematiek en het organisatiebreed ontwikkelen van kennis en vaardigheden op dit terrein.

Wat mag het kosten?

Overhead	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	30.464	30.261	28.579	29.609	29.682	30.772
Baten	658	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-29.806	-30.261	-28.579	-29.609	-29.682	-30.772

Bedragen x € 1.000

De lasten betreffen personeelslasten en materiële lasten behorende bij de ondersteunende functies, de kosten van huisvesting en het wagenpark van het ambtelijk apparaat en informatiserings- en automatiseringskosten.

Geplande investeringen

Taakveld	Investerings 2020		Investerings 2021		Investerings 2022		Investerings 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
0.4 Overhead	1.587.700	-	2.053.100	-	1.516.200	-	660.300	-

In de bovenstaande tabel zijn de geplande investeringen op taakveld niveau weergegeven. In de bijlage meerjareninvesteringsplan 2020-2023 is een gedetailleerd overzicht per krediet opgenomen.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

Overhead	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Overhead	30.464	30.261	28.579	29.609	29.682	30.772
Totaal Lasten	30.464	30.261	28.579	29.609	29.682	30.772
Baten						
Overhead	658	0	0	0	0	0
Totaal Baten	658	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-29.806	-30.261	-28.579	-29.609	-29.682	-30.772

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

De lasten voor het jaar 2020 binnen het programma Overhead bedragen € 28.579.000. Er zijn geen baten begroot binnen het programma overhead. Hieronder wordt ingegaan op de grootste afwijkingen tussen de ramingen 2020 en 2019.

Lasten

De lasten binnen het programma overhead zijn in 2020 gedaald in vergelijking met 2019. Het verschil is te verklaren door lagere kosten van de ambtelijke huisvesting en lagere kapitaallasten.

Baten

Door de centrale huisvesting van de ambtelijke organisatie in Leidschendam is de huuropbrengst voor de locatie in Voorburg genaamd "Corbulo" vanaf 2019 komen te vervallen. Daarnaast heeft de aanbesteding van de exploitatie van het bedrijfsrestaurant geleid tot een andere bekostiging.

Programma Vennootschapsbelasting

Omschrijving

Op dit taakveld wordt (de raming van) het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last opgenomen. Het gaat om het (geraamde) bedrag van de aanslag vennootschapsbelasting voor het betreffende jaar. Dit bedrag is verschuldigd vanwege fiscale winst die per saldo wordt/is gerealiseerd op ondernemingsactiviteiten (bijvoorbeeld grondexploitatie) in het betreffende begrotingsjaar na eventuele verrekening van fiscale verliezen uit eerdere begrotingsjaren.

Het programma bestaat uit de volgende taakvelden:

Nummer	Naam Taakveld
0.9	Vennootschapsbelasting

Wat willen wij bereiken?

Binnen dit "programma" zijn geen specifieke doelen beschreven.

Taakveld 0.9 Vennootschapsbelasting

Op dit taakveld wordt te betalen vennootschapsbelasting (VPB) als last verantwoord.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen dit taakveld zijn geen specifieke doelen beschreven.

Wat mag het kosten?

Vennootschapsbelasting	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	0	0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

Er zijn geen lasten en baten begroot. De verwachting is dat de gemeente ook over 2020 geen Vennootschapsbelasting (VPB) hoeft te betalen.

Financiële samenvatting

Tabel van lasten en baten

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Totaal						
Saldo van lasten en baten						

Bedragen x € 1.000,-

Verschillenanalyse Begroting 2020 - Begroting 2019

Er zijn geen baten en lasten begroot.

Paragrafen

Lokale Heffingen

Algemeen

Beleidsuitgangspunten

De uitgangspunten van het beleid voor de heffing van gemeentelijke belastingen en tarieven zijn vastgelegd in de Paragraaf Lokale heffingen.

De uitgangspunten zijn:

- Lastendruk per belastingtarief onder het gemiddelde tarief van andere gemeenten in de regio Haaglanden;
- Kostendekkende heffingen en leges.

Maatregelen 2020-2023

Belastingheffing is noodzakelijk om te kunnen investeren in lokale voorzieningen. Om de opbrengsten van de gemeente te verhogen is in programma Algemene dekkingsmiddelen opgenomen dat de rioolheffing, toeristenbelasting en hondenbelasting verhoogd worden. Zie voor een nadere toelichting taakveld 0.64 Belastingen overig.

Er zijn ook maatregelen nodig in het kader van kostendekkende leges. Op dit moment zijn de leges niet altijd kostendekkend, in de begroting 2020 is de dekkingsgraad 65%. De leges kunnen maximaal 100% kostendekkend zijn, er mag geen winst op de dienstverlening worden gemaakt. Inwoners, instellingen en bedrijven dienen een eerlijke prijs te betalen voor de dienstverlening. Om te komen tot kostendekkende leges voor de producten en diensten worden de uitvoeringskosten verlaagd en tarieven verhoogd. Het verminderen van de uitvoeringskosten gebeurt door integraal processen te verbeteren en de capaciteit te verminderen. Waar mogelijk en redelijk worden leges verhoogd. Daarbij blijven we streven naar een gemiddeld prijsniveau ten opzichte van de omliggende gemeenten. Het verhogen van tarieven gebeurt bij producten en diensten die niet kostendekkend zijn. Uitgangspunt is dat tarieven maximaal worden verhoogd tot het regionale gemiddelde. Bijzondere aandacht is er voor de bouwleges. De ontwikkelingen in de Omgevingswet en de (nieuwe) werkwijze geven straks aanleiding om de berekening en parameters te herzien. Het onderzoek voor de nieuwe tarieven wordt in 2019 / 2020 uitgevoerd en zal in 2020 leiden tot een voorstel. Streven is om de kosten en baten meer in balans te brengen.

De uitgangspunten en maatregelen zijn bedoeld om de lasten voor burgers en bedrijven te beheersen en een evenwichtig belastingbeleid te voeren. De woonlastenberekening geeft een goed inzicht in de veranderingen van de belangrijkste gemeentelijke heffingen en de consequenties ervan voor onze inwoners. Deze berekening volgt aan het einde van deze paragraaf.

Tarief van de overheadkosten

Bij het berekenen van de tarieven voor 2020 wordt een bedrag van € 48 per uur gehanteerd voor overheadkosten.

Gemeentelijk belastinggebied

De gemeentelijke belastingen omvatten de onroerende-zaakbelastingen, de hondenbelasting, de precariobelasting, de reclamebelasting en de toeristenbelasting.

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

In geld gemeten is de onroerende-zaakbelasting de belangrijkste belasting. Voor woningen en niet-woningen betalen alleen de eigenaren OZB. De opbrengststraming van de onroerende-zaakbelasting (OZB) is in de gemeentebegroting 2020 gebaseerd op de waarde van de onroerende zaken en de verwachte minder- en meeropbrengsten van respectievelijk sloop en nieuwbouw van woningen en niet-woningen. Voor de berekening van de tarieven voor 2020 wordt uitgegaan van de WOZ-waarde per 1 januari 2019.

Voor het belastingjaar 2020 worden alle onroerende zaken gewaardeerd naar een waardepeildatum van 1 januari 2019. De prognoses duiden op een gemiddelde waardestijging van 1-1-2019 ten opzichte van 1-1-2018 van:

- a. Woningen 6,8%
- b. Niet-woningen 1,5%

In onderstaande tabel zijn de OZB-tarieven voor 2019 en de nieuwe tarieven 2020 (als percentage van de WOZ-waarde) opgenomen.

	Tarief L-V 2019 in %	Tarief L-V 2020 in %
1. Woningen:		
a. eigenaren	0,08132	0,07950
2. Niet-woningen:		
a. eigenaren	0,36760	0,38209
b. gebruikers	0	0

Eigenaren van woningen

Door de gemiddelde WOZ-waardestijging van woningen met 6,8%, wordt het tarief van eigenaren van woningen verminderd met 6,8% en daarna verhoogd met de indexatie van 3,58%, gebaseerd op de meest recente Macro Economische Verkenningen (MEV).

Eigenaren van niet-woningen

Door een gemiddelde WOZ-waardestijging voor niet-woningen van 1,5% wordt het tarief van eigenaren van niet-woningen verminderd met 1,5% en daarna verhoogd met de indexatie van 3,58%, gebaseerd op de meest recente Macro Economische Verkenningen (MEV).

Gebruikers van niet-woningen

Voor de gebruikers van niet-woningen blijft het tarief in 2020 op 0 %.

Gemeentelijke heffingen

De gemeentelijke heffingen betreffen de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de begraafrechten, de marktelden en de leges. Dit zijn inkomsten van door de gemeente geleverde diensten en producten.

De tarieven van de gemeentelijke heffingen worden vastgesteld in de raad van 12 november 2019, met het vaststellen van het "Tarievenvoorstel en belastingverordeningen 2020".

Overzicht opbrengsten Belastingen, heffingen en leges

Belastingsoort	2018	2019	2020	% in 2020
Afvalstoffenheffing	10.753	11.527*	12.338	34%
Onroerende-zaakbelasting	10.779	11.303	12.125	34%
Rioolheffing	5.024	5.420	6.558	18%
Leges (inclusief bouwleges)	3.204	3.313	3.318	9%
Lijkbezorgingsrechten	941	941	861	2%
Precariobelasting	368	368	368	1%
Overig (marktgeden, toeristenbelasting, hondenbelasting en reclamebelasting).	607	631	809	2%
Totaal	31.865	33.503	36.377	100%

Bedragen x € 1.000

* Inclusief ophoging verbrandingsbelasting

Begrotingsvoorschriften en kosten-onderbouwing heffingen

Voor het bepalen van de kostprijs wordt een systeem van kostprijsberekening gehanteerd conform de Financiële verordening van de gemeente Leidschendam-Voorburg.

Naast de directe kosten worden bij de kosttoerekening alleen die indirecte kosten betrokken, die rechtstreeks samenhangen met de door de gemeente verleende diensten. Bij de indirecte kosten worden betrokken:

- de overheadkosten, opslag op basis van uurtarief
- de bijdragen en onttrekkingen aan voorzieningen voor de noodzakelijke vervanging van de betrokken activa
- de kapitaallasten van de in gebruik zijnde activa
- de compensabele BTW en de kosten van het kwijtscheldingsbeleid (zowel beide voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing).

Overzicht van de kostendekkendheid van de opbrengsten leges

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Omschrijving	2020
Kosten taakveld T73 Afval, incl. rente	9.276
Kosten taakveld T63 Inkomensregelingen	650
Kosten taakveld T21 Verkeer en vervoer, incl. rente	540
Inkomsten taakveld T73 Afval, excl. heffingen	-300
Netto kosten taakveld	10.165
<u>Toe te rekenen kosten:</u>	
Overhead	307
BTW	1.867
Totale kosten	12.338
Opbrengst heffingen	12.338
Dekkingspercentage	100%

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid afvalstoffenheffing

De kosten voor het inzamelen van huishoudelijk afval worden bekostigd vanuit de opbrengsten van de gemeentelijke afvalstoffenheffing.

Bij de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T73 Afval (bijdrage gemeenschappelijke regeling Avalex en kwijtschelding) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud veegmachines) worden voor 35% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren inkomsten op Taakveld T73 Afval (Nedvang vergoeding verpakkingsmaterialen) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T73 Afval en aan Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud van de veegmachines) wordt een overheadopslag meegenomen.
- De BTW op de directe kosten (excl. kapitaallasten) wordt meegenomen in de afvalstoffenheffing.

Kostendekkendheid rioolheffing

Omschrijving	2020
Kosten taakveld T72 Riolering, incl. rente	4.084
Kosten taakveld T63 Inkomensregelingen	370
Kosten taakveld T21 Verkeer en vervoer, incl. rente	312
Inkomsten taakveld T72 Riolering, excl. heffingen	-6
Netto kosten taakveld	4.759
Toe te rekenen kosten:	
Overhead	586
Uren SB en KCC, exclusief overhead	396
BTW	816
Totale kosten	6.557
Opbrengst heffingen	-6.557
Dekkingspercentage	100%

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid rioolheffing

Bij de bepaling van de hoogte van de rioolheffing zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- Eerste aanleg van riolering wordt gedekt vanuit de betreffende grondexploitatie.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T72 Riolering worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud veegmachines) worden voor 35% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren inkomsten op Taakveld T72 Riolering (huuropbrengst) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T72 Riolering en Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud van de veegmachines) wordt een overheadopslag meegenomen.
- De BTW op de kostenelementen worden meegenomen in de rioolheffing.
- Conform het WRP 2016-2021 vindt er de komende jaren een storting in de voorziening plaats ter dekking van toekomstige kapitaallasten.

Kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

Omschrijving	2020
Kosten taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria, incl. rente	912
Inkomsten taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria excl. heffingen	-161
Netto kosten taakveld	751
<u>Toe te rekenen kosten:</u>	
Overhead	213
Totale kosten	964
Opbrengst heffingen	-861
Dekkingspercentage	89,3%

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

De kosten voor begraafplaatsen en crematoria worden bekostigd vanuit de opbrengsten van de gemeentelijke begraafstarieven.

Bij de bepaling van de hoogte van de begraafstarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren inkomsten op Taakveld T75 (onttrekking uit de voorziening afkoopsommen grafonderhoud) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria wordt een overheadopslag meegenomen van € 48,00 per persoon, per uur.
- De BTW op de directe kosten (excl. kapitaallasten) wordt meegenomen in de begraafstarieven.
- De gehanteerde omslagrente is 1,2%.
- De begraafstarieven zijn t.o.v. de begraafstarieven 2019 met 3,58 % gestegen.

Kostendekkendheid leges

Omschrijving	2020
Kosten legesverordening, taakvelden T02,T21, T83	3.562
Netto kosten taakveld	3.562
<u>Toe te rekenen kosten:</u>	
Overhead, incl. rente	1.465
BTW	0
Totale kosten	5.027
Opbrengst heffingen	3.244
Dekkingspercentage	65%

Bedragen x € 1.000

Titel	Hoofdstuk	Netto kosten (taakveld)	Overhead (incl. omslagrente)	BTW	Totale kosten	Opbrengst heffingen	Dekkin g
T1-1	Burgerlijke stand	180	43	-	233	-135	60%
T1-2	Reisdocumenten	599	120	-	719	-536	74%
T1-3	Rijbewijzen	340	98	-	437	-337	77%
T1-4	Verstrekkings BRP	222	18	-	240	-252	105%
T1-5	Huisvestingswet 2014	45	11	-	55	-8	14%
T1-6	Leegstandswet	44	0	-	0	-	0%
T1-7	Verkeer en vervoer	282	97	-	379	-231	61%
T1-8	Diversen	362	12	-	374	0	0%
	Subtotaal titel 1	-	-	-	2.428	-1.497	62%
T2-1	Begripsomschrijvingen	-	-	-	-	-	
T2-2	Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	111	126	-	237	-	0%
T2-3	Omgevingsvergunning	903	493	-	1.396	-1.728	124%
T2-4	Vermindering	-	-	-	-	-	-
T2-5	Teruggaaf en restitutie	-	-	-	-	-	-
T2-6	Intrekking omgevingsvergunning	-	-	-	-	-	-
T2-7	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	-	-	-	-	-	-
T2-8	Slopmelding	115	76	-	191	-	0%
T2-9	Bestemmingsplannen	-	-	-	-	-	-
T2-10	In deze titel niet benoemde beschikking	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal titel 2	-	-	-	1.823	-1.728	95%
T3-1	Horeca	83	76	-	159	-	0%
T3-2	Organiseren evenementen of markten	100	92	-	191	-20	10%
T3-3	Teruggaaf en restitutie	-	-	-	-	-	-
T3-4	Prostitutiebedrijven	-	-	-	-	-	-
T3-5	Leefmilieuverordening	-	-	-	-	-	-
T3-6	Huisvestingswet 2014	-	-	-	-	-	-
T3-7	Overige	221	204	-	425	-	
	Subtotaal titel 3	-	-	-	776	-20	3%
		-	-	-	-	-	
	Totaal	-	-	-	5.027	-3.244	65%

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid leges

Bij de bepaling van de hoogte van de legestarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld 02, 21, en 83 worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Voor de toe te rekenen directe ambtelijke uren is gebruik gemaakt van de personeelsbegroting van de desbetreffende afdeling(en). Daarnaast is gebruik gemaakt van de ureninschatting op basis van het aantal aanvragen en de gemiddelde behandeltijd per aanvraag.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren wordt een overheadopslag meegenomen.
- Voor een aantal producten zoals paspoorten, ID-kaarten en rijbewijzen gelden maximale tarieven die door het rijk worden vastgesteld.
- De baten zijn gebaseerd op ramingen in de meerjarenbegroting 2020-2023.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt alleen geheven op kabels en leidingen van nutsbedrijven.

Vanaf 1 januari 2022 is het wettelijk niet meer mogelijk om precariobelasting te heffen op kabels en leidingen van nutsbedrijven. De wetswijziging maakt ook tariefverhoging in de resterende periode tot 1 januari 2022 niet mogelijk. Hierdoor bedraagt de jaarlijkse opbrengst tot en met 2021 € 368.000.

Voor 2020 is daarom hetzelfde tarief als in 2019 opgenomen.

Kwijtscheldingsbeleid gemeentelijke belastingen en heffingen

Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing kunnen inwoners een beroep doen op de gemeentelijke kwijtscheldingsregeling.

Gemeentelijke woonlasten

De woonlasten zijn een graadmeter voor de mate van stijging of daling van de gemeentelijke lasten. De berekening van de woonlasten is gebaseerd op de onroerende-zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Voor een goede vergelijking is in de onderstaande tabel een overzicht over meerdere jaren gemaakt.

Woonlasten	Eenpersoonshuishouden			Meerpersoonshuishouden		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
a. Onroerende zaakbelasting*	€ 239,76	€ 239,28	€ 249,83	€ 239,76	€ 239,28	€ 249,83
b. Afvalstoffenheffing	€ 271,08	€ 293,28	€ 303,72	€ 330,12	€ 354,72	€ 367,44
c. Rioolheffing	€ 141,72	€ 144,48	€ 174,36	€ 141,72	€ 144,48	€ 174,36
Totale woonlasten	€ 652,56	€ 677,04	€ 727,91	€ 711,60	€ 738,48	€ 791,63

* De OZB cijfers zijn gebaseerd op een WOZ-waarde van € 294.250 voor 2019 en € 314.250 voor 2020.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om financiële tegenvallers op te kunnen vangen en haar taken te kunnen voortzetten. Het is immers van belang te kunnen beschikken over voldoende weerstandsvermogen, zowel in structurele als incidentele zin, om tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit direct ten koste gaat van het gemeentelijke beleid en de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

In de paragrafen weerstandsvermogen van de begroting en de rekening wordt inzicht gegeven in de omvang, de dekking en de beheersing van de risico's waarmee de gemeente kan worden geconfronteerd. Dit geeft aan hoe robuust de financiële positie is en gaat in op de vraag hoe financiële risico's opgevangen kunnen worden. Voor het beoordelen van deze robuustheid is inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's die de gemeente loopt en de aanwezige weerstandscapaciteit voor de dekking van deze risico's.

Onder een risico wordt verstaan: een niet door de gemeente te beïnvloeden gebeurtenis, onvoorspelbaar en onafwendbaar indien deze zich voordoet, met veelal financiële of materiële gevolgen die niet specifiek af te dekken zijn. Het kenmerk van een risico is dat het onafwendbaar is en dat er geen keuzemogelijkheden zijn. De gemeente kan zich soms indekken tegen risico's, bijvoorbeeld door verzekeringen af te sluiten. In het kader van het weerstandsvermogen gaat het dus om die resterende risico's, die niet in de exploitatie of op andere wijze zijn op te vangen.

Afhankelijk van de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit, kan worden besloten de beschikbare middelen voor het opvangen van risico's te verhogen of te verlagen. Ook kunnen op basis van dit inzicht maatregelen worden genomen om risico's te beperken.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die zich onverwachts kunnen voordoen en die van substantiële aard zijn, te kunnen dekken. Dit kunnen zowel incidentele als structurele middelen zijn: de reserves, de (onbenutte) belastingcapaciteit en de post voor onvoorziene uitgaven. De samenstelling van de weerstandscapaciteit over 2020 staat in onderstaande tabel.

Weerstandscapaciteit	Soort	Bedrag per 1/1	Bedrag per 31/12
a. Algemene reserve met bufferfunctie	Incidenteel	10,8	13,2
b. Algemene reserve vrij besteedbaar	Incidenteel	33,4	111,5
c. Ruimte op de begroting/onvoorziën	Incidenteel	0,1	0,1
Totaal		44,3	124,8

Bedragen x € 1 mln.

De algemene reserve met bufferfunctie is bestemd voor het opvangen van financiële gevolgen van calamiteiten en risico's. De algemene reserve vrij besteedbaar is ook onderdeel van de weerstandscapaciteit. De post voor onvoorziene uitgaven is bestemd voor de dekking van onvoorziene, onontkoombare en onuitstelbare exploitatielasten.

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 7 maart 2017 besloten de reserve met bufferfunctie te normeren op een bandbreedte van 1,0 tot 1,4 maal de hoogte van het berekende financiële risicoprofiel. Een verhoging van de reserve met bufferfunctie komt ten laste van de algemene reserve vrij besteedbaar. Wanneer de hoogte van de reserve de bandbreedte overschrijdt komt het surplus ten gunste van de algemene reserve vrij besteedbaar. Het effectueren hiervan gebeurt bij het opstellen van de jaarstukken.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de ongedekte financiële risico's en de financiële weerstandscapaciteit om deze risico's op te kunnen opvangen. Het gaat om de mate waarin de gemeente in staat is financiële middelen vrij te maken en maatregelen te nemen om incidentele en structurele financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van het bestaande beleid en de gemeentelijke dienstverlening. Naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen, is sprake van een groter weerstandsvermogen. Om een waardeoordeel te kunnen geven over het weerstandsvermogen is het noodzakelijk dat het wordt afgezet tegen een norm.

Een algemeen gehanteerde norm bij gemeenten is een waarderingstabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) in samenwerking met de Universiteit van Utrecht:

Ratio waardering weerstandsvermogen	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
1,4 – 2,0	Ruim voldoende
1,0 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1,0	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

In de onderstaande tabel wordt in de vorm van een ratio een oordeel gegeven over het weerstandsvermogen. Deze ratio wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door het risicoprofiel. De ratio's voor de jaren 2018, 2019 en 2020 zijn:

Ratio	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
1. Risicoprofiel	10.797	13.294	11.002
2. Weerstandscapaciteit	58.806	49.026	124.710
3. Ratio (verhouding tussen 1 en 2)	5,5	3,7	11,3
4. Ruimte (verschil tussen 1 en 2)	48.009	35.732	113.708

Bedragen x € 1.000

Uit voorgaande tabel blijkt dat het weerstandsvermogen gemeten aan de algemene norm van de NAR, uitstekend is. De geraamde totale weerstandscapaciteit voor 2020 is 11,3 maal zo groot als het risicoprofiel. Het risicoprofiel en de weerstandscapaciteit verbeteren door de verwachte verkoop van de Eneco-aandelen. De structurele dividendopbrengst zal dan vervallen. De renteopbrengsten over de verkoopopbrengst zullen waarschijnlijk wel lager liggen dan de geraamde dividendopbrengsten. Per saldo is er sprake van een verbetering in de solvabiliteit.

Risicobeheersing

Binnen de organisatie worden risico's van processen regelmatig geïnventariseerd en daar waar noodzakelijk worden beheersmaatregelen getroffen. Ook voor wat betreft projectbeheersing wordt met risicoanalyses gewerkt. Ook in dit kader worden de belangrijkste risico's door het nemen van adequate maatregelen beperkt.

Risicoinventarisatie en -kwantificering

In onderstaande tabel zijn de risico's gekwantificeerd, waarbij door een inschatting van de kans dat de gebeurtenis zou kunnen optreden het risicoprofiel ontstaat. Overigens kunnen de opgenomen bedragen suggereren dat de risico's zich in die mate gaan voordoen. Er is echter sprake van inschattingen en de uitkomsten van een kansberekening. De werkelijke uitkomsten zullen hier hoogstwaarschijnlijk in alle gevallen van afwijken.

Omschrijving	Max. omvang	Kans			Gemiddelde omvang	Risicoprofiel
		10%	30%	70%		Kans x gemiddelde omvang
1. Gemeenschappelijke regelingen:						
a. DSW-exploitatietekort/ opheffingskosten GR	400	X			200	20
b. Avalerx	480			X	240	170
c. GGD - Veilig Thuis	200			X	100	70
d. Inkoopbureau H10	30		X		15	5
2. Open-einde regelingen:						
a. WMO	500		X		250	75
b. Indicatie huishoudelijke ondersteuning	1.000			X	500	350
c. Abonnementstarief Wmo	2.000		X		1.000	300
d. Jeugdhulp	2.500			X	1.250	875
e. Specifieke uitkeringen	2.300	X			1.150	115
3. Grondexploitatie Vlietvoorde				Mont Carlo simulatie		2.250
4. Grondexploitatie Klein Plaspoelpolder				Risk-mapping		3.785
5. Grondexploitatie Rijnlandlaan				Monte Carlo simulatie		72
6. Uitkeringen Gemeentefonds	3.000			X	1.500	1050
7. Overige:						
a. Bodemsaneringen	3.000		X		1.500	500
b. Dividend Eneco en Stedin	1.000		X		500	150
c. Bediening Sijtwendebrug	1.100			X	550	385
d. WW-uitkeringen	500		X		250	75
e. Bouwleges	500			X	250	175
f. Invoering private bouwplantoets	150			X	75	50
g. Tussentijdse verkiezingen en referenda	500		X		250	75
h. BTW-sportvrijstelling	300			X	150	105
i. Rente	1.000			X	500	350
j. Gevolgen PAS-regeling	PM			X	PM	PM
Totaal risicoprofiel						11.002

Bedragen x € 1.000

Hieronder wordt nader op de risico's ingegaan.

1. Gemeenschappelijke regelingen.

a. DSW - exploitatietekort / opheffingskosten GR

De omvang van de bijdrage van onze gemeente aan het exploitatietekort van de Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk en omstreken (DSW) is gekoppeld aan het aandeel van de gemeente Leidschendam-Voorburg in de Gemeenschappelijke Regeling. Dit aandeel bedraagt afgerond 23%. Het exploitatieresultaat van de DSW bestaat uit het subsidieresultaat en het bedrijfsresultaat. De DSW heeft nauwelijks invloed op het subsidieresultaat omdat deze bestaat uit de landelijk vastgestelde rijkssubsidie voor de Wsw verminderd met de loonkosten op basis van de cao Wsw. Met het bedrijfsplan DSW 2018-2022 heeft DSW ingezet op het terugdringen van tekorten op het bedrijfsresultaat. Met genomen maatregelen is de DSW erin geslaagd om in 2018 licht positief resultaat te realiseren op het bedrijfsresultaat. Ook voor 2019 en 2020 wordt een neutraal bedrijfsresultaat verwacht.

Gelet op de resultaten van de afgelopen jaren wordt het risico op de DSW als laag beoordeeld. In de risicoparagraaf in de begroting 2020 van de DSW is een inschatting gemaakt van de financiële risico's. Deze zijn in totaal begroot op maximaal € 1.700.000. Het aandeel in dit risico van Leidschendam-Voorburg is, bedraagt maximaal € 380.000.

Beëindiging gemeenschappelijke regeling DSW

De gemeente zal bij de overgang naar een toekomstig Zoetermeers werkbedrijf te maken krijgen met eenmalige beëindigingskosten van het huidige SW-bedrijf. In de begroting 2020 is een budget voor de opheffing en de oprichting van het nieuwe werkbedrijf opgenomen van € 410.000. Definitieve voorstellen over de beëindiging van de huidige GR, inkoop bij het Zoetermeers werkbedrijf en de uiteindelijke liquidatiebegroting zal aan de gemeenteraden ter besluitvorming worden voorgelegd. Er bestaat een risico dat de daadwerkelijke liquidatiekosten hoger uit zal pakken, dit zal een minimaal financieel effect ad. € 20.000 hebben.

b. Avalex

In de ontwerpbegroting 2020 van Avalex is een risicoparagraaf opgenomen waarin verschillende bedrijfsrisico's zijn geïdentificeerd en gekwantificeerd. Deze risicoparagraaf laat een risicoprofiel zien van afgerond € 2 mln. Dit risicoprofiel betreft een gewogen profiel, waarbij rekening is gehouden met de mate waarin dit risico zich kan voordoen. Op basis van het aandeel van de gemeente Leidschendam-Voorburg in de gemeenschappelijke regeling van circa 24%, wordt uitgegaan van een bedrag van € 0,48 mln.

c. Gemeenschappelijke Regeling GGD/VT - onderdeel Veilig Thuis

In de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling GGD-VTH is een risicoprofiel opgenomen, maar deze is nog niet financieel uitgewerkt. Genoemde risico's (geclassificeerd als hoog) voor de GGD zijn o.a. ontwikkeling inwoneraantallen & huisvestingslasten. Voor VTH betreft dit o.a. werving & behoud van personeel, effect aangescherpte meldcode, autonome volumegroei & ketenexpertise.

Het risicoprofiel wordt gedurende 2020 verder uitgewerkt. Op basis van een uitgewerkt risicoprofiel zal worden bepaald wat de benodigde weerstandscapaciteit is en kan door het algemeen bestuur overwogen worden om eventueel een weerstandsvermogen bij de gemeenschappelijke regeling op te bouwen.

Het belangrijkste financiële risico is de volumegroei bij VTH dat gepaard gaat met een toename van de gevraagde inzet van VTH. Een verwachte volumestijging is reeds in de gemeentelijke meerjarenbegroting verwerkt, echter verdere stijgingen zijn nog niet uit te sluiten en worden daarom als risico meegenomen. Daarnaast is het nog onbekend wat de exacte financiële gevolgen zijn van de invoering van de verscherpte meldcode. Hiervoor zijn door het Rijk middelen beschikbaar gesteld aan centrum gemeenten Den Haag en Delft. Er wordt gemonitord of de middelen afdoende zijn voor de toegenomen inzet van Veilig Thuis. Naast het financiële risico dat gepaard gaat met de volumegroei is er een maatschappelijke risico dat VTH achterblijft met het inlopen van achterstanden, de terugdringing van wachtlijsten en/of versnelling van de afhandeling binnen termijnen. Dit heeft volop prioriteit en aandacht van het algemeen bestuur. De zorg voor de kwetsbare doelgroepen staat voorop en het algemeen bestuur heeft hiertoe in de begroting de gevraagde

financiële ruimte beschikbaar gesteld en benadrukt dat de maximale voortvarendheid betracht dient te worden in het aantrekken van (tijdelijke) arbeidscapaciteit.

d. Inkoopbureau H10

De begroting van H10 bevat een risicoprofiel die niet afzonderlijk gekwantificeerd wordt. De waarschijnlijkheid waarbij deze risico's zich kunnen manifesteren wordt door het Inkoopbureau ingeschat op "gemiddeld". Deze classificatie komt overeen met een (geschatte) benodigde omvang van het weerstandsvermogen van het Inkoopbureau van 15% van de omzet. Omdat het Inkoopbureau zelf niet beschikt over een weerstandsvermogen, dient er rekening gehouden te worden met het gemeentelijk aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit. Dit bedrag wordt geschat op circa € 30.000 (6,7%) van de geraamde benodigde weerstandscapaciteit, ca. € 450.000).

2. Open einde regelingen

a. Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De Wmo is een open-einde regeling en kent daardoor geen bestedingsplafond. Hierdoor moet de gemeente ondersteuning blijven leveren aan haar inwoners, ook als het budget voor het betreffende jaar niet toereikend is. De verstrekkingen van voorzieningen is gebaseerd op de Wmo en de gemeentelijke verordening voor maatschappelijke ondersteuning.

b. Indicatie huishoudelijke ondersteuning

Met ingang van 2015 worden indicaties voor huishoudelijke ondersteuning in Leidschendam-Voorburg afgegeven op resultaat. Vanwege twee uitspraken van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) staat deze werkwijze onder druk.

Ondanks de aankondiging van de minister om de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) aan te passen zodat deze werkwijze mogelijk blijft, is de verwachting van de gemeente dat dit onvoldoende zal zijn om inwoners voldoende rechtszekerheid te bieden. De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om terug te vallen op een vastgesteld en juridisch houdbaar normenkader waarmee inwoners een indicatie ontvangen in uren.

c. Abonnementstarief Wmo

Het kabinet heeft per 1 januari 2019 een vaste maximale bijdrage Wmo van € 17,50 per 4 weken ingevoerd. Dit is in de plaats gekomen van de inkomensafhankelijke bijdrage. Door deze maatregel is de drempel voor inwoners lager om ondersteuning bij de gemeente aan te vragen en zal er minder snel zelf voorzien worden in oplossingen, zoals het vinden van huishoudelijke ondersteuning en het uitvoeren van woningaanpassingen. De meerjarenbegroting van de gemeente houdt rekening met een aanzuigende werking, maar de omvang ervan is niet met zekerheid te voorspellen. Het aantal meldingen in de eerste helft van 2019 liggen 12% hoger dan de 6 maanden ervoor. Deze ontwikkeling wordt nauwlettend gemonitord.

d. Jeugdhulp

De jeugdhulpuitgaven zijn sinds 2018 fors gestegen. De kostenstijging wordt veroorzaakt door een sterke stijging van de gemiddelde zorgkosten per jeugdige en in mindere mate veroorzaakt door een stijging van het aantal jeugdigen in zorg.

Het is niet te voorspellen of de groei van de jeugdhulpuitgaven in 2020 zal doorzetten. Regionaal en lokaal zijn beheersmaatregelen genomen om de groei van de jeugdzorg uitgaven te reduceren. Groei van de jeugdhulpuitgaven blijft een risico. Als de zorgvraag hoger ligt dan geraamd, is de gemeente wettelijk verplicht deze te leveren. Geschat wordt dat de uitgaven maximaal € 2,5 mln. hoger kunnen uitvallen ten opzichte van de begrote jeugdhulpuitgaven 2020. De kans wordt, gelet op ervaringen uit 2017 en 2018, beoordeeld als hoog.

Het Rijk heeft de wijziging van het woonplaatsbeginsel uitgesteld naar 2021. De beschikbare rijksmiddelen voor jeugdhulp zullen via een gewijzigd verdeelmodel over de gemeenten worden verdeeld. Dit zal in 2021 leiden tot voor- en nadeelgemeenten.

e. Specifieke uitkeringen

De gemeente ontvangt voor de uitvoering van een aantal specifieke taken specifieke uitkeringen van de rijksoverheid of mede-overheden. Veel van deze specifieke uitkeringen kennen een min of meer structureel karakter, zoals.

1. Onderwijsachterstandenbeleid;
2. Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet (BUG) en Vangnetuitkering
3. Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (BBZ) en
4. Regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.

Hoewel de subsidievoorwaarden en verantwoordingsvereisten van bovengenoemde specifieke uitkeringen en subsidies doorgaans over de jaren gelijk zijn gebleven kan de subsidieverstrekker deze eenzijdig wijzigen. Dit kan financiële gevolgen hebben wanneer het eigen risicopercentage wordt aangepast (BUG) of door onvoorziene aanscherping van de verantwoordingseisen bepaalde activiteiten niet langer subsidiabel blijken (OAB, BBZ, RMC). Het risico dat de verantwoordingsvereisten zullen worden aangepast wordt geschat als laag. Verwacht wordt dat een eventueel financieel effect maximaal 10% van de specifieke uitkeringen betreft. De totale omvang van bovengenoemde specifieke uitkeringen bedraagt circa € 23 mln.

3, 4 en 5. Grondexploitatie Vlietvoorde, Klein Plaspoelpolder en Rijnlandlaan

De risico's met betrekking tot de gemeentelijke grondexploitatie zijn beschreven in de paragraaf grondbeleid. Kortheidshalve wordt daarnaar verwezen. In bovenstaande tabel is het risicoprofiel op contante waarde per 31 december 2018 opgenomen, op basis van de eerste herziening 2019 van de grondexploitatie. Dit risicoprofiel is berekend door middel van scenario analyses (Monte Carlo simulatie methode). Het risicoprofiel is bepaald met een waarschijnlijkheid van 80%. Dat wil zeggen dat op basis van de uitgevoerde risicoanalyse, een risicobuffer ter grootte van het berekende risicoprofiel met een waarschijnlijkheid van 80% toereikend is om de financiële risico's van de grondexploitatie op te vangen. Het doel van de risicoanalyse is beheersing van het risicoprofiel. Ook de beheersmaatregelen worden in beeld gebracht. De beheersmaatregelen hebben als doel de negatieve geïnventariseerde risico's te vermijden, over te dragen of te reduceren. Voor de positieve risico's dient de beheersingsstrategie juist gericht te zijn op realisatie hiervan.

Het project Klein Plaspoelpolder kent de grootste bandbreedte van het risicoprofiel. Dit heeft te maken met het onderzoek naar de bereikbaarheid en doorstroming van het Damcentrum. Bij het project Vlietvoorde vormt de archeologie in het gebied een risico en de afzetmarkt van de bouwgrond voor woningen. Bij het project Rijnlandlaan is het risico met de hoogste score vertraging door RO-procedures.

6. Uitkeringen gemeentefonds

Er zijn vier risico's met betrekking tot de uitkeringen uit het gemeentefonds:

1. het risico dat onderbesteding van de Rijksuitgaven of Rijksbezuinigingen doorwerken op het gemeentefonds
2. Het risico van een lagere onderbesteding of overbesteding van het BTW compensatiefonds met als gevolg een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds.
3. het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien (negatieve herverdeel-effecten)
4. het risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd (exogene ontwikkelingen).

7. Overige

a. Bodemsaneringen

In het kader van de Omgevingswet komen alle provinciale taken betreffende bodem bij de gemeente terecht. De nieuwe taken zijn anders dan die nu door de provincie worden uitgevoerd. Pas eind 2019 zal bekend worden wat de financiële bijdrage van het rijk zal zijn, maar naar verwachting zullen de gelden redelijk summier zijn. De gemeente wordt ook bronhouder inzake het leveren van data aan het DSO.

Het is nog niet bekend of de kosten inzake de nazorg van het voormalige gasfabriekterrein door het rijk zullen worden vergoed. In juli 2019 is door het rijk besloten dat bij bodemonderzoeken ook onderzoek moet plaatsvinden naar PFAS. Dit geeft voor de gemeente ook hogere kosten.

Wegens bovenstaande en de zorg over diverse andere locaties binnen de gemeente is vanaf 2020 een financieel risico aanwezig. Het financiële risico op toekomstige saneringskosten wordt geschat op € 3 mln. Het gaat hierbij voornamelijk om financiële risico's, waarvoor in de projectbudgetten (nog) geen ramingen zijn opgenomen.

b. Dividenduitkering Eneco en Stedin

Begin 2017 is Eneco gesplitst in twee zelfstandige ondernemingen die hun duurzame strategie kunnen continueren. De kans bestaat dat in enig jaar het dividend tegenvalt door tegenvallende resultaten van de ondernemingen.

c. Bediening Sijtwendebrug

Het betreft hier een financieel risico waarbij het nog onzeker is in hoeverre de kosten voor de ombouw naar de op afstand bedienbare brug ten laste komen van de gemeente. Het genoemde maximale risicobedrag is een inschatting van mogelijke kosten die samenhangen met de inrichting van het totaal aan op afstand bedienbare bruggen van de provincie. Het is niet bekend of deze kosten ook daadwerkelijk in rekening gebracht gaan worden bij de gemeente. Een en ander is afhankelijk van de nog te maken afspraken met de provincie.

d. WW-uitkeringen

De overheidswerkgevers zijn eigenrisicodragers voor WW-uitkeringen aan voormalige werknemers. Dit betekent dat de overheidswerkgever geen premies hoeft te betalen voor de WW maar dat een overheidswerkgever moet zorgen voor de re-integratie van de werkloze ambtenaren en de WW-uitkeringen. De duur van de uitkeringen is maximaal drie jaren.

e. Bouwleges

De inkomsten van de bouwleges worden jaarlijks geraamd op basis van de bouwvragen die dan bekend zijn en worden verwacht. Aanvragen worden in de praktijk regelmatig uitgesteld of gaan soms niet door. Ook worden er nieuwe aanvragen ingediend waarmee geen rekening is gehouden. Bouwleges zijn hierdoor lastig te ramen en mutaties door enkele grote bouwvragen kunnen een groot effect hebben op de inkomsten.

f. Tussentijdse verkiezingen en referenda

Voor de kosten van onverwachte tussentijdse verkiezingen en referenda zijn in de begroting geen middelen opgenomen.

g. Btw-sportvrijstelling

In de startnota van het kabinet Rutte III staat dat de BTW-sportvrijstelling vanaf 2019 wordt aangepast. De wijziging van deze sportvrijstelling houdt in dat gemeenten vanaf het jaar 2019 de BTW-affrek verliezen op onderhoudskosten en investeringen m.b.t. niet-commerciële sportaccommodaties. Deze BTW schade wordt gecompenseerd doordat het Rijk een zogenaamde SPUK-uitkering aan gemeenten verstrekt. Het Rijk heeft m.b.t. deze SPUK-uitkering een landelijk plafond ingebouwd. Er is gebleken dat de hoogte van de SPUK-aanvragen van alle gemeenten dit landelijke plafond overstijgt, waardoor het risico bestaat op een lagere SPUK-uitkering dan de totale BTW-schade. Het Rijk heeft al een bedrag toegevoegd aan het oorspronkelijk beschikbare SPUK-budget, echter is nog onduidelijk hoe het Rijk uiteindelijk met de totale overschrijding om zal gaan. Het geschatte risico is bepaald op de nu bekende cijfers en informatie.

h. Rente

In de begroting 2020-2022 is voor de rente van nieuwe geldleningen rekening gehouden met de rentetarieven die ten tijde van het opstellen van de conceptbegroting 2020 golden op de geld- en kapitaalmarkt. Die rentetarieven zijn onder het huidige monetaire beleid van de Europese Unie laag. Een stijging van de rentetarieven leidt tot hogere lasten. De omvang van het risico in de tabel is in een situatie dat de rente 1% stijgt.

j. PAS

Het Programma Aanpak Stikstof (PAS), waarin het Rijk, provincies, natuurorganisaties en ondernemers samenwerken, bevatte de basis om toestemming te geven voor activiteiten die stikstof uitstoten. Kern van het PAS was een systeem dat aan de ene kant ruimte bood voor activiteiten die stikstof veroorzaken, zoals besluiten voor bouwplannen of de aanleg van wegen. Aan de andere kant bevatte het PAS tegelijkertijd maatregelen om de nadelige gevolgen van stikstof op natuurgebieden te verminderen. Het PAS liep daarbij vooruit op verwachte toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden en gaf 'vooraf' toestemming voor nieuwe activiteiten. Dat vooruitlopen op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen mag volgens de Raad van State niet, omdat dit in strijd is met Europese natuurwetgeving. De basis voor het verlenen van toestemming voor activiteiten die stikstof veroorzaken is daarmee weggevallen.

Op dit moment wordt door het rijk in samenspraak met de provincies gewerkt aan nieuwe beleidslijnen en worden afspraken gemaakt hoe en onder welke voorwaarden weer toestemmingen kunnen worden verleend voor de periode totdat er een nieuwe, structurele oplossing voor de stikstofdepositie-problematiek beschikbaar is. Vooralsnog is te verwachten dat de ontwikkelingen rond het PAS tot vertraging bij het realiseren van de gemeentelijke bouwintenties kunnen leiden. De eventuele verdere consequenties kunnen pas inzichtelijk gemaakt worden wanneer rijk en provincies een structurele oplossing beschikbaar stellen.

Of in Leidschendam-Voorburg daadwerkelijk vertraging bij bouwprojecten gaat optreden door het wegvallen van de PAS-regeling en of deze ook substantieel zal zijn is op dit moment niet te voorspellen. De woningbouwprognoses zelf kennen zonder deze problematiek ook al een hoge onzekerheid. Op dit moment is bijvoorbeeld sprake van een remmend effect op de woningbouwproductie door stijgende bouwkosten.

Meer in het algemeen is onzekerheid of prognoses ook daadwerkelijk gehaald worden het gevolg van de afhankelijkheid van andere partijen bij de realisatie van woningbouw en de conjunctuurgevoeligheid ervan. Om deze redenen wordt geen inschatting van het mogelijke financiële effect van de uitspraak van de RvS over de PAS-regeling opgenomen.

Bovenstaande kan uiteindelijk leiden tot lagere OZB inkomsten en een lagere bijdrage uit het gemeentefonds.

Kengetallen

De financiële kengetallen zijn als volgt.

Kengetal	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Netto schuldquote	69,0%	85,0%	43,5,0%	67,0%	62,2%	61,9%
Netto schuldquote (gecorrigeerd voor verstrekke leningen)	66,0%	83,0%	41,5,0%	64,2%	59,4%	59,1%
Solvabiliteitsratio	39,0%	31,9%	49,4%	46,8%	47,3%	46,9%
Structurele exploitatieruimte	-3,6%	-1,0%	-1,0%	-1,1%	0,1%	0,3%
Grondexploitatie	17,1%	15,0%	12,8%	11,2%	2,2%	-1,0%
Belastingcapaciteit	96,3%	99,0%	107%	107,0%	107,0%	107,0%

1. *Netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekke leningen*

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Omdat bij verstrekke leningen er onzekerheid kan bestaan over de terugbetaling wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden berekend. Des te lager deze schuldquote is des te meer eigen middelen de gemeente ter beschikking heeft.

2. *De solvabiliteitsratio*

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves en het begrotingssaldo. Des te hoger deze ratio is des te meer middelen de gemeente ter beschikking heeft om aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

3. *Structurele exploitatieruimte*

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht in de exploitatie wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Dit kengetal wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten, uitgedrukt in een percentage. Bij een waarde hoger dan 0 is er structurele exploitatieruimte

4. *Grondexploitatie*

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen. De waarde van de gronden is dus circa 10% van de totale baten.

5. *Belastingcapaciteit*

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De definitie van het kengetal belastingcapaciteit is: woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met

gemiddelde waarde in de gemeente. Een waarde lager dan 100 geeft aan dat er nog ruimte is om de belastingen te verhogen.

Beoordeling onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De uitkomsten van de kengetallen geven aan dat de financiële positie van de gemeente goed is. De gemeente is goed in staat om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De rente en aflossingen zijn gedekt in de begroting. De gemeente Leidschendam-Voorburg gaat er vanuit dat de aandelen in Eneco worden verkocht. Daardoor verbetert de solvabiliteit. Dit heeft een positief effect op de financiële weerbaarheid. Hierdoor verbetert ook de schuldquote. De belastingcapaciteit kan zo nodig voor dekking zorgen van extra lasten die voortvloeien uit eventuele tegenvallers.

Onderhoud Kapitaalgoederen

Algemeen

De paragraaf bevat het beleid ten aanzien van het planmatig onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Aan de orde komen het integraal beheer kwaliteitsplan (Bkp) met de onderliggende plannen en het gemeentelijk gebouwenbestand en de sportaccommodaties. Ook zijn er tabellen met de kerncijfers, de beheerplannen die reeds zijn vastgesteld of die in 2020 worden vastgesteld en een overzicht van de in de begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023 geraamde onderhoudskosten van de kapitaalgoederen opgenomen.

Kaders/doelen

Kwaliteit en variëteit van de leefomgeving zijn belangrijke uitgangspunten voor de leefbaarheid van de omgeving. Het Beheer kwaliteitsplan (Bkp) voorziet in instrumenten waarmee de kwaliteit van de fysieke omgeving op een eenduidige manier vastgesteld kan worden. Binnen dit kwaliteitsbeleidskader worden gebieden getypeerd en gekoppeld aan gewenste kwaliteitsbeelden. Het Bkp is dus een overkoepelend plan van verschillende beleid- en beheerplannen voor bijvoorbeeld wegen, openbaar groen, openbare verlichting, enz. De gemeentelijke gebouwen en alle sportaccommodaties vallen niet onder het Bkp, zij hanteren hun eigen kwaliteitscriteria (zie onderdeel kwaliteit). Deze kwaliteitscriteria vormen de basis voor alle beheerplannen die binnen de gemeente opgesteld worden.

De nota kapitaalgoederen die in september 2018 door de raad is vastgesteld, geeft een samenvatting van alle bestaande beleids- en beheerplannen. De nota kapitaalgoederen geeft inzicht in de volgende vragen:

- Welke gemeentelijke kapitaalgoederen hebben we?
- Wat is het vastgestelde/gewenste ambitieniveau?
- Welke beleids- en beheerplannen zijn er, die betrekking hebben op deze gemeentelijke kapitaalgoederen.
- Welke financiële risico's loopt de gemeente hierbij?

Beheer

Voor nagenoeg alle vakdisciplines zijn beleids- en/of beheerplannen aanwezig. Alleen op het gebied van het straatmeubilair (zoals zitbanken en afvalbakken) en van de beschoeiingen zijn geen beheerplannen voorhanden. Voor beschoeiingen is het wel de bedoeling dat dit in de toekomst geregeld gaat worden. Voor straatmeubilair zal nog worden bezien of een beheerplan noodzakelijk is.

In de tabel met alle beheerplannen is te zien welke beheerplannen er nu zijn en welke er in 2020 opgesteld gaan worden.

Voor alle vakdisciplines worden gemeentebrede beheerplannen gemaakt. Uitzondering hierop is het vakgebied groen. Hier worden wijkgroenbeheerplannen gemaakt. Hierbij wordt de wijkindeling van de wijkatlas aangehouden. Er zijn conform de wijkatlas 12 wijken en worden dus ook 12 wijkgroenbeheerplannen opgesteld. In 2020 zijn in totaal negen wijkgroenbeheerplannen gereed, hiervan zijn er acht in 2019 opgesteld en een in 2020.

Alle maatregelen die voortkomen uit de beheerplannen van de diverse vakdisciplines worden op de integrale projectenkaart gezet. Op deze kaart worden diverse maatregelen op elkaar afgestemd, zodat zoveel mogelijk integraal gewerkt wordt. Rioolprojecten zijn hierbij vaak initiërend, omdat dan vaak de hele weg open gaat. De overige vakdisciplines zijn dan volgend in hun planning. Op deze tekening staan ook projecten van andere afdelingen dan de afdeling Stadsbeheer of van projectontwikkelaars. Op deze wijze kunnen de in de diverse beheerplannen voorgestelde maatregelen hierop afgestemd worden.

Kwaliteit

Alle gemeentelijke kapitaalgoederen in de openbare ruimte worden beheerd en onderhouden conform het integrale beheer kwaliteitsplan dat in 2017 is geactualiseerd en vastgesteld. Binnen dit plan wordt de openbare ruimte onderverdeeld in drie kwaliteitsniveaus:

1. Representatief en hoogwaardig; dit is een gemiddelde A-kwaliteit. Dit niveau geldt voor alle winkelgebieden binnen de gemeente, het stationsgebied Voorburg en het bestuurscentrum in Leidschendam.
2. Verzorgd en duurzaam; dit is een gemiddelde B-kwaliteit. Dit niveau geldt voor alle woonwijken en bedrijventerreinen binnen de bebouwde kom.
3. Functioneel en doelmatig; dit is een gemiddelde C-kwaliteit. Dit niveau geldt voor alle gebieden buiten de bebouwde kom.

Op het gebied van sportparken en de bijhorende inrichtingselementen worden de volgende kwaliteitsniveaus onderscheiden.

- **Goed:** De kwaliteit van het element is geschikt, functioneel en veilig voor gebruik. Veelal betreft het elementen die 1-3 jaar oud zijn. Met standaard regulier onderhoud blijft de kwaliteit nog jaren behouden.
- **Voldoende:** De kwaliteit van het element is geschikt, functioneel en veilig voor gebruik. Met kleine onderhoudsmaatregelen (lichte reparaties) is de kwaliteit makkelijk te handhaven.
- **Matig:** De kwaliteit van het element is geschikt, functioneel en veilig voor gebruik. Er zijn echter op korte termijn grote onderhoudsmaatregelen (vervangen van onderdelen) of renovaties noodzakelijk om de kwaliteit, functionaliteit en veiligheid te behouden. Hierna kan het element weer geruime tijd mee. Het element bevindt zich net voor de renovatiefase.
- **Onvoldoende:** De kwaliteit van het element is ongeschikt, niet functioneel en/of onveilig voor gebruik. Het dient op zeer korte termijn vervangen of intensief gerenoveerd te worden om weer op een acceptabel kwaliteitsniveau te brengen.
- **Slecht:** De kwaliteit van het element is ongeschikt, niet functioneel en onveilig voor gebruik. Het element kan niet meer als zodanig worden gebruikt en dient per ommegaande buiten gebruik te worden gesteld. Indien noodzakelijk, vervangen.

De gemeente hanteert als streefwaarde voor de te leveren kwaliteit op de sportparken minimaal een **voldoende**.

De conditiemeting van de gemeentelijke gebouwen is gebaseerd op het in Nederland algemeen erkende normenstelsel de [NEN 2767](#). De meting van de staat van onderhoud conform de [NEN 2767](#) kent een scoreverloop van 1 (zeer goed [splinternieuw]) tot 6 (zeer slecht [krot]).

- **Onderhoudsconditie 1 en 2:** Dit kenmerkt zich door relatief korte vervangings- en onderhoudscycli. Onderdelen en elementen worden ruim voor het verstrijken van de technische levensduur vervangen. Uitvoeren van zeer regelmatig contract- of preventief onderhoud waardoor weinig tot geen klachten voorkomen.
- **Onderhoudsconditie 3:** Dit kenmerkt zich door langere vervanging- en onderhoudscycli. Onderdelen en elementen worden omstreeks (net voor of net na) het verstrijken van de technische levensduur vervangen. Uitvoeren regelmatig contract- of preventief onderhoud waardoor relatief weinig tot beperkt aantal klachten kunnen voorkomen.
- **Onderhoudsconditie 4:** Dit kenmerkt zich door lange vervangings- en onderhoudscycli. Onderdelen en elementen worden pas vervangen nadat deze technisch onherstelbaar kapot zijn. Uitvoeren regelmatig curatief onderhoud waardoor klachten kunnen worden voorkomen.
- **Onderhoudsconditie 5 en 6:** Het verouderingsproces is onomkeerbaar en uitvoeren van onderhoud heeft nauwelijks tot geen effect. Een conditiescore van 3 is – naar de maatstaf van de meeste vastgoedportefeuillehouders of gebruikers – voldoende.

Het onderhoudsbeleid voor de gemeentelijk is grof geschetst als volgt ingericht:

- Voor de gebouwen voor de huisvesting van de eigen organisatie met een publieke functie en schoolgebouwen wordt **conditie 2** aangehouden. Dit houdt in een goede onderhoudstoestand afhankelijk van de ouderdom van het gebouw.

- Voor de verhuurde panden en de sportgebouwen wordt **conditie 2-3** aangehouden. Dat houdt in een goede tot redelijke onderhoudstoestand afhankelijk van de ouderdom van het gebouw.

Financieel

In deze paragraaf onderhoud kapitaalgoederen wordt in de tabel 'Financieel overzicht' inzicht gegeven in de jaarlijkse budgetten die nodig zijn om de onderhoudsambities te realiseren zoals deze zijn opgenomen in de Paraplu-nota 'onderhoud kapitaalgoederen'. De budgetten worden ingezet ter bekostiging van het jaarlijkse regulier, dagelijks (klein) en groot onderhoud. Het vervangings-onderhoud valt hierbuiten.

Onder groot onderhoud wordt verstaan onderhoud van veelal ingrijpende aard dat op een groot deel van het object wordt uitgevoerd en na een langere gebruiksperiode moet worden verricht. Klein onderhoud is het onderhoud dat in het eerste of het lopende planjaar op een klein gedeelte van het object wordt uitgevoerd.

Onderhoudskosten worden gemaakt om het object gedurende de levensduur op een bepaald kwaliteitsniveau te houden (naar behoren laten functioneren en een bepaalde representativiteit laten behouden).

De kosten van klein en groot onderhoud zijn dus niet levensduurverlengend en mogen dus niet worden geactiveerd. Daarom wordt voor het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen de budgetten gebruikt die in genoemde tabel zijn opgenomen.

Tabel: Kerncijfers

Soort	Eenheid	Hoeveelheid
Wegen elementverharding	100 m2	23.400
Wegen asfaltverharding	100 m2	6.880
Civiele kunstwerken	stuks	236
Watergangen	100 m2	23.500
Riool gemengd stelsel	km	167
Riool gescheiden stelsel afvalwater	km	36
Riool gescheiden stelsel hemelwater	km	70
Rioolgemalen	stuks	36
Drukrioleringsgemalen	stuks	283
Bomen	stuks	35.000
Gras	100 m2	16.500
Beplanting	100 m2	9.250
Speellocaties	stuks	168
Speelelementen	stuks	750
Valondergronden speellocaties	100 m2	187
Lichtmasten	stuks	12.250
Verkeersregelinstallaties	stuks	47
Verkeersmeubilair	stuks	29.000
Fietsparkeervoorzieningen	stuks	8.000
Gemeentelijke gebouwen	stuks	125

Tabel: Financieel overzicht

Onderhoudsbudgetten	2020	2021	2022	2023
<u>Programma T0 Bestuur en Ondersteuning</u>				
T 03 Beheer overige gebouw en gronden	204.978	204.978	204.978	204.978
T 04 Overhead (ambtelijke huisvesting)	905.076	905.076	905.076	905.076
Totaal Programma Bestuur en Ondersteuning	1.110.054	1.110.054	1.110.054	1.110.054
<u>Programma T2 Verkeer en Vervoer</u>				
T 21 Verkeer en vervoer	2.409.838	2.354.838	2.357.838	2.358.838
T 22 Parkeren (parkeergarages)	70.731	70.731	70.731	70.731
Totaal Programma Verkeer en Vervoer	2.480.569	2.425.569	2.428.569	2.429.569
<u>Programma T4 Onderwijs</u>				
T 42 Onderwijshuisvesting	137.936	137.936	137.936	137.936
Totaal Programma Onderwijs	137.936	137.936	137.936	137.936
<u>Programma T5 Sport, cultuur en recreatie</u>				
T 52 Sportaccommodaties	580.439	580.439	580.439	580.439
T 53 Cultuurpres.,productie&participatie (gebouwen)	19.240	19.240	19.240	19.240
T 54 Musea (gebouwen)	28.859	28.859	28.859	28.859
T 56 Media (gebouwen)	38.455	38.455	38.455	38.455
T 57 Openbaar groen	2.560.072	2.560.072	2.560.072	2.460.072
Totaal Programma Sport, cultuur en recreatie	3.227.065	3.227.065	3.227.065	3.127.065
<u>Programma T6 Sociaal domein</u>				
T 61 Samenkracht en burgerparticipatie (gebouwen)	285.740	285.740	285.740	285.740
Totaal Programma Sociaal domein	285.740	285.740	285.740	285.740
<u>Programma T7 Volksgezondheid en milieu</u>				
T 72 Rioleringen	370.304	370.304	370.304	370.304
T 75 Begraafplaatsen	103.055	103.055	103.055	103.055
Totaal Programma Volksgezondheid en milieu	473.359	473.359	473.359	473.359
Totaal programma's	7.714.723	7.659.723	7.662.723	7.563.723

Tabel: Beheerplannen

Beheerplannen	Bestuurlijk vastgesteld d.d.	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Opmerking
Beheerkwaliteitsplan (Bkp)	2017	2017 - 2022	Ja	
Wegen	2019	2019 - 2023	Ja	
Beschoeiingen, duikers en kunstwerken	2019	2019 - 2023		Vaststelling Q4 2019
Watergangen (WRP)	2015	2016 - 2021	Ja	
Riolering (WRP)	2015	2016 - 2021	Ja	
Wijkgroenbeheerplan 't Lien/De Rietvink	2013	2014 - 2022	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Leidschendam-Zuid/Zeeheldenwijk	2015	2015 - 2024	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Voorburg West en Park Leeuwenberg	2015	2016 - 2020	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Voorburg Oud en Midden	2016	2017 - 2021	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Bovenveen	2017	2018 - 2022	Ja	
Wijkbeheerplan Voorburg Noord	2018	2019 - 2023	Ja	
Wijkbeheerplan Damsigt	2019	2020 - 2024		Vaststelling Q4 2019
Wijkbeheerplan Essenstein	2019	2021 - 2031		vaststelling Q4 2020
Speelvoorzieningen	2016	2016 - 2025	Ja	
Openbare verlichting	2016	2016 - 2020	Ja	
Verkeersregelinstallaties	2016	2018 - 2022	Ja	
Verkeersvoorzieningen	2018	2018 - 2022	Ja	

Financiering

Algemeen

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan het financieringsbeleid en de uitvoering ervan in 2020. De Wet financiering decentrale overheden (wet Fido) is de basis voor de financiering en de treasurytaken. In de financiële beheersverordening en het Treasurystatuut van onze gemeente zijn nadere regels voor de financieringsfunctie opgenomen. Als leidraad hiervoor is gebruik gemaakt van de Handreiking Treasury van het ministerie van BZK.

In deze paragraaf wordt ingegaan op:

1. Treasurybeleid
2. Risico-inventarisatie en -kwantificering
3. Financieringspositie
4. Rentelasten en toegerekende rente
5. Opnemen van kortlopende geldleningen
6. Uitzetten van overtollige geldmiddelen

Treasurybeleid

Het gemeentelijk treasurybeleid is gebaseerd op de wet Fido en de financiële beheersverordening 2016. De hoofdlijnen zijn:

- a. De gemeente gaat leningen aan, zet middelen uit en verleent garanties uitsluitend ten behoeve van uitoefening van de publieke taak.
- b. De treasuryfunctie draagt zorg voor duurzame en voordelige toegang tot de financiële vermogensmarkten, het beperken van renterisico's en levert adequate informatie over onze liquiditeits- en financieringspositie.
- c. De treasuryfunctie zorgt ook voor het optimaliseren van renteresultaten binnen de kaders van de wet Fido en de financiële beheersverordening.
- d. Er wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van interne financieringsmiddelen om het aantrekken van leningen te beperken.
- e. De gemeente verstrekt geen garanties, borgtochten of leningen aan derden.
- f. Overtollige geldmiddelen worden uitgezet bij het Rijk (schatkistbankieren).

Het liquiditeitenbeheer van de gemeente (beheer van betalingen en ontvangsten) is gebaseerd op een prognose voor een periode van twaalf maanden. Met het dagelijks monitoren van de liquiditeitspositie en informatie uit de organisatie wordt de liquiditeitsprognose regelmatig geactualiseerd.

De Treasurycommissie komt een aantal keer per jaar bij elkaar om onder andere de gedane financieringstransacties te evalueren en in het geval dat nieuwe langdurige geldleningen worden aangetrokken. Daarnaast bespreekt de commissie de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van financiering (rente en omvang) voor de gemeente. De commissie bestaat uit de wethouder financiën, de treasurer en concerncontroller.

Risico-inventarisatie en -kwantificering

De risico's voor de gemeente zijn:

1. Renterisico op de vlottende schuld;
2. Renterisico op de vaste schuld;
3. Kredietrisico verstrekte geldleningen.

Ad. 1. Renterisico op de vlottende schuld

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet FIDO opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat de gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kortgeld (looptijd < 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten.

Voor het jaar 2020 bedraagt de kasgeldlimiet afgerond € 18 miljoen. Dit is de bovengrens van de toegestane omvang van de kortlopende schuld. Op basis van de verwachte marktrente wordt bij het aantrekken van een geldlening nu rente vergoed, terwijl het gebruikelijk is dat er dan rente wordt betaald. Leningen kunnen uitsluitend worden aangetrokken als onze financieringsbehoefte dat noodzakelijk maakt. Het is op grond van de Wet FIDO niet toegestaan om geld te lenen met als enig doel het maken van (rente) winst.

In 2020 zal de kasgeldlimiet optimaal worden benut vanuit de gedachte dat rente van kortlopende rente negatief is. De liquiditeitspositie in relatie tot de kasgeldlimiet in 2020 wordt in onderstaande tabel per kwartaal weergegeven.

Liquiditeitspositie 2020	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
<u><i>Toegestane kasgeldlimiet</i></u>				
1. in procenten van de grondslag	8,5	8,5	8,5	8,5
2. in bedrag	18.091	18.091	18.091	18.091
<u><i>Omvang vlottende korte schuld</i></u>				
3. Opgenomen gelden < 1 jaar	13.607	13.607	13.607	13.607
4. Schuld in rekening courant	-	-	-	-
5. Gestorte gelden door derden < 1 jaar	-	-	-	-
6. Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	-	-	-	-
Totaal vlottende korte schuld	13.607	13.607	13.607	13.607
<u><i>Omvang vlottende middelen</i></u>				
7. Contante gelden in kas	-	-	-	-
8. Tegoeden in rekening courant	1.000	1.000	1.000	1.000
9. Overige uitstaande gelden < 1 jaar	-	-	-	-
Totaal vlottende middelen	1.000	1.000	1.000	1.000
<u><i>Toets kasgeldlimiet</i></u>				
10. Totaal netto vlottende schuld	12.607	12.607	12.607	12.607
11. Toegestane kasgeldlimiet	18.091	18.091	18.091	18.091
Ruimte (+) / overschrijding (-)	5.484	5.484	5.484	5.484

Bedragen x € 1.000

Onder een vlottende of korte schuld worden schuldtitels gerekend met een rente-typische looptijd korter dan één jaar. De belangrijkste vormen hiervan zijn (opgenomen) daggeld- en kasgeldleningen en rekening-courantkrediet. De gemiddelde korte schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet aan het einde van drie achtereenvolgende kwartalen niet overschrijden. Aan het einde van het derde kwartaal moet in zo'n geval de korte schuld omgezet worden in een vaste schuld. Beleidslijn van de treasuryfunctie is om bedragen tot de kasgeldlimiet te financieren met kort geld. Dit gebeurt omdat financiering met kortlopende geldleningen meestal goedkoper is dan met langlopende geldleningen. Op lange termijn is het renterisico op kortlopende geldleningen echter groter omdat de rente snel kan wijzigen. De rente op langlopende geldleningen wordt voor een vooraf bepaalde periode vastgezet, waardoor de gemeente voor een langere periode rekening kan houden met stabiele financieringslasten.

Ad. 2. Renterisico op de vaste schuld

Voor de financieringspositie is de renterisiconorm van belang. Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld. De norm geeft aan over welk maximaal bedrag per jaar renterisico gelopen mag worden. Dit betreft onder andere leningen waarvan de rente herzien gaat worden maar ook de herfinanciering van aflossingen. Door spreiding in de tijd van aflossingen en herzieningen wordt het renterisico verkleind. De renterisiconorm wordt berekend met een wettelijk vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Dit percentage is bepaald op 20 en betekent voor onze gemeente een renterisiconorm van € 42 miljoen.

Renterisico 2020 – 2023	2020	2021	2022	2023
1. Renteherziening op vaste schuld o/g	-	-	-	-
2. Aflossingen *)	42.000	31.000	17.000	15.000
3. Renterisico (1+2)	42.000	31.000	17.000	15.000
4. Renterisiconorm	42.566	42.566	42.566	42.566
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	566	11.566	25.566	27.566
5b. Overschrijding renterisiconorm (3>4)	-	-	-	-
<u>Berekening renterisiconorm</u>				
4a. Begrotingstotaal van 2020	212.832			
4b. Percentage ministeriële regeling	20%			
Renterisiconorm 2020 (4a x 4b)	42.566			

Bedragen x € 1.000

De huidige opgenomen leningen bieden de geldgevers geen mogelijkheid tot tussentijdse renteaanpassingen. Ook de aflossingen van in de toekomst nog aan te trekken langlopende geldleningen zijn verwerkt in bovenstaande tabel. Niet opgenomen is de aflossing op de renteloze financiering van de grondexploitatie Leidschendam-Centrum. Hier loopt de gemeente geen renterisico.

De gemeente heeft binnen de renterisiconorm op basis van de huidige beleidslijn nog mogelijkheden voor het aantrekken van langlopende geldleningen. De conclusie is dat onze gemeente een beperkt renterisico loopt in het kader van de langlopende financiering en binnen de wettelijke risiconorm blijft.

Ad. 3. Kredietrisico verstrekte geldleningen

Het kredietrisico op verstrekte geldleningen wordt omschreven als de mogelijkheid van een waardedaling van de vorderingspositie ten gevolge van het niet (tijdig) kunnen nakomen van de verplichtingen door de tegenpartij. In onderstaande tabel is een overzicht per risicogroep opgenomen.

Risicogroep	Hypothecaire zekerheid	1-1-2020	31-12-2020
1. Hypotheken aan personeel	ja	33	33
2. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland	gedeeltelijk	3.300	3.300
Totaal		3.333	3.333

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. De gemeente verstrekt geen nieuwe hypotheek meer aan personeel.
2. Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN) zet op voordracht van de gemeente geldleningen uit in de sector volkshuisvesting. De gemeente heeft de opbrengst uit de verkoop aandelen Bouwfonds gebruikt voor de storting in het fonds als een geldlening. Een gedeelte van het gestorte bedrag is door SVN vastgelegd in verstrekte geldleningen aan derden tot een bedrag van circa € 1 miljoen. Er is een klein risico dat de verstrekte geldleningen niet worden terugbetaald. Daarnaast is een bedrag bij het SVN beschikbaar in de vorm van een rekening-courant met de gemeente tot een bedrag van € 2,3 miljoen.

Gezien de hoogte en de samenstelling van de portefeuille verstrekte geldleningen loopt de gemeente nauwelijks kredietrisico's.

Financieringspositie

Voor de bepaling van de financieringspositie zijn de financieringsbehoefte (geïnvesteed vermogen in de huidige en nieuwe vaste activa) en de financieringsmiddelen (opgenomen langlopende leningen, reserves en voorzieningen) van belang. Het verloop van de financieringspositie over de jaren 2019 tot en met 2023 is opgenomen in onderstaande tabel.

Financieringspositie per 31-12	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Financieringsbehoefte</i>					
Investerings	221.767	250.114	268.411	275.180	278.591
Financiële vaste activa	7.051	6.874	6.697	6.520	6.343
Grondexploitaties	42.575	36.452	22.369	4.537	-2.049
Totaal financieringsbehoefte (1)	271.392	293.440	297.477	286.237	282.885
<i>Financieringsmiddelen</i>					
Reserves	85.478	157.972	151.589	147.995	145.361
Voorzieningen	10.154	10.016	9.776	9.888	9.462
Opgenomen langlopende leningen	159.000	115.000	119.000	111.000	111.000
Totaal financieringsmiddelen (2)	254.632	282.988	280.366	268.883	265.823
Financieringssaldo (2-1)	-16.761	-10.452	-17.111	-17.354	-17.062

Bedragen x € 1.000

Voor de bepaling van de financieringsbehoefte is uitgegaan van de boekwaarden en de voorgenomen investeringen zoals opgenomen in het investeringsplan. In de financieringsbehoefte wordt voorzien door kortlopende geldleningen en langlopende geldleningen aan te trekken. Als de kasgeldlimiet drie kwartalen achtereenvolgende wordt overschreden moet voor de bedragen boven de kasgeldlimiet aan het einde van het derde kwartaal een langlopende geldlening worden aangetrokken. In de uitvoering van de treasuryfunctie wordt actief gestuurd op het voorkomen van overschrijding van de kasgeldlimiet.

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de portefeuille aan langlopende leningen weergegeven.

Ten tijde van het samenstellen van de begroting waren de rentetarieven op de kapitaalmarkt laag. Voor het opnemen van nieuwe langlopende geldleningen in 2019 is rekening gehouden met de actuele rente op de geldmarkt van langlopende geldleningen van 10 jaar. Deze rente is momenteel 0,3%.

Vanwege de verwachte verkoopopbrengsten van Eneco is de verwachting dat er geen langdurige leningen in 2020 hoeven te worden aangetrokken.

Portefeuille langlopende geldleningen	2020	2021	2022	2023
1. Beginstand per 1 januari	159.000	115.000	119.000	111.000
2. Nieuwe geldleningen	0	37.000	9.000	15.000
3. Reguliere aflossingen	44.000	33.000	17.000	15.000
4. Vervroegde aflossingen	0	0	0	0
5. Eindstand per 31 december	115.000	119.000	111.000	111.000

Bedragen x € 1.000

Rentelasten en toegerekende rente

Renteschema	2020
Rentelasten (kort)	-20
Rentelasten (lang)	1.301
Rente grondexploitatie	1
Rente eigen financieringsmiddelen	862
Totaal rente	2.144
Toegerekende rente (met omslagrente)	2.912
Renteresultaat (toegerekende rente - totale rente)	768

(bedragen x € 1.000)

In aanloop naar de verwachte verkoop van Eneco wordt in 2020 gestuurd op zoveel mogelijk korte financiering. De rentelasten vallen hierdoor lager uit, wat zichtbaar wordt in het positieve renteresultaat.

Aan de grondexploitatie wordt de werkelijke rente van de hiervoor aangetrokken leningen toegerekend. Aan investeringen en taakvelden wordt de rente met behulp van het rente-omslagpercentage toegerekend. Het renteomslagpercentage voor 2020 wordt gehandhaafd op het percentage van 1,2%. Dit om fluctuaties in de toerekening van rente in de kapitaallasten te voorkomen.

Over de eigen financieringsmiddelen wordt een rentepercentage van 0,9% berekend. Dit is gelijk aan het gemiddeld rentepercentage op aangetrokken geldleningen (kort en lang vreemd vermogen).

Opnemen van kortlopende geldleningen

De gemeente financiert de lopende betalingen en ontvangsten tot het maximum van de kasgeldlimiet (€ 18 miljoen) met kortlopende geldleningen (kas- en daggeld). Wanneer de kasgeldlimiet structureel wordt overschreden (tot drie kwartalen achtereen) trekt de gemeente voor de structurele overschrijding langlopende geldleningen aan. De kortlopende schulden worden dan geconsolideerd naar een langlopende geldlening. Voor 2020 wordt, op basis van de actuele marktrente en de verwachte renteontwikkelingen voor komend jaar een rente voor opgenomen kortlopende geldleningen van -0,4% verwacht.

Uitzetten van overtollige geldmiddelen

De gemeente heeft soms (tijdelijk) overtollige middelen die “uitgezet” moeten worden. Eind 2013 is het zogenaamde schatkistbankieren (zonder leenfaciliteit) gestart. De overtollige middelen worden dan uitgezet bij het Rijk. Decentrale overheden krijgen op de deposito's van het schatkistbankieren een marktconforme rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat.

Bedrijfsvoering

Algemeen

Voor een goede dienstverlening aan de inwoners, bedrijven en instellingen is een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering randvoorwaardelijk. Onder bedrijfsvoering worden verstaan de ondersteunende processen die het mogelijk maken de programma's te verwezenlijken. Aangezien de begroting een doorkijk geeft naar te realiseren doelen vanaf het begrotingsjaar 2020 zal in deze paragraaf vooral ingegaan worden op specifieke voornemens (prioriteiten) en zal nagenoeg geen aandacht worden besteed aan zaken die naar tevredenheid worden uitgevoerd.

Er is een contourenplan opgesteld dat de kapstok is voor de toekomstige ontwikkelingen van de ambtelijke organisatie. Onderwerpen als zelfsturing en opgavengericht werken komen hierin terug. De ontwikkeling van de organisatie is een doorlopend proces dat continue getoetst zal worden aan de uitgangspunten die in dit contourenplan zijn geformuleerd. Dit draagt bij aan de verbetering van de kwaliteit van onze dienstverlening.

Leidschendam-Voorburg in Control

Binnen de gemeente zijn maatregelen genomen die gericht zijn op het optimaal sturen en beheersen van de organisatie. Vanuit een centrale plaats binnen de gemeentelijke organisatie, met als eindverantwoordelijke de concerncontroller, worden op regelmatige basis diverse processen gemonitord. Met een combinatie van inrichting, sturing en monitoring wordt gewerkt aan een gemeente die "in control" is en blijft. Om te zorgen dat de gemeentelijke organisatie voldoende "in control" is, wordt gebruik gemaakt van zowel hard als soft controls.

Binnen de gemeente wordt ook in 2020 een zodanige mix van controlmechanismen ingezet, dat met efficiënte inzet van middelen kan worden vastgesteld dat de gemeentelijke organisatie "in control" is. De voornaamste ingrediënten zijn:

- Planning & control cyclus gericht op een adequate begrotingsuitvoering. Sturing vindt plaats op basis van de begroting, tussentijdse rapportages en de jaarstukken;
- Voortdurend aandacht hebben voor de onderliggende waarden (vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen en verbinding leggen) en het bijbehorende gedrag. Dat betekent een open houding, elkaar aanspreken en aanspreekbaar zijn;
- Ondersteuning van het lijnmanagement door professionele adviseurs bedrijfsvoering die zoveel mogelijk integraal adviseren;
- Risicomanagement: zeer regelmatig wordt bezien welke risico's de gemeente loopt en welke beheersmaatregelen zijn getroffen om de (effecten van die) risico's te beperken;
- Interne controles: op basis van een concernbrede geactualiseerde risicoanalyse worden de belangrijkste processen en producten onderzocht op inrichting en werking;
- Accountantscontrole: de accountant licht jaarlijks (in het kader van de controle van de jaarrekening) de belangrijkste processen (in geld gemeten) door;
- Artikel 213a onderzoeken: jaarlijks worden in opdracht van het college één of twee audits uitgevoerd waarbij de doelmatigheid en doeltreffendheid van processen wordt onderzocht. De planning voor 2020 en de uitkomsten van de uitgevoerde onderzoeken worden openbaar gemaakt;
- Rekenkamercommissieonderzoeken: de Rekenkamercommissie voert elk jaar een aantal onderzoeken uit ten behoeve van de gemeenteraad, waarbij wordt bekeken of de doelen die de gemeente heeft gesteld worden bereikt en of dit is gebeurd tegen zo laag mogelijke kosten. De Rekenkamercommissie bepaalt zelfstandig en onafhankelijk welke onderzoeken zij in 2020 uitvoert.

Voor 2020 zijn de volgende speerpunten benoemd:

- Een verdere doorontwikkeling van het team verbijzonderde interne controle.
- Samen met de accountant de risicogerichte aanpak en data gestuurde controleaanpak op een hoger niveau brengen;

- Voorbereidingen treffen, die het mogelijk maken dat het college van B en W vanaf het boekjaar 2021 zelf een rechtmatigheidsverantwoording kan afgeven bij de jaarstukken, die voldoet aan nog in te voeren wet- en regelgeving.

Informatievoorziening en automatisering

De gemeente wil aansluiten bij trends en ontwikkelingen op het gebied van de digitalisering van de gemeentelijke dienstverlening, het sociaal domein en de Omgevingswet. Dit stelt steeds hogere eisen aan de kwaliteit van de gemeentelijke informatievoorziening en automatisering.

De gemeente heeft aandacht voor:

- Geheugen van LV: De gemeente wil haar informatie opslaan in een centraal 'geheugen'. Zo kan de juiste informatie tijdig ter beschikking gesteld worden aan inwoners, bedrijven en instellingen. We doen dit door de centrale opslag, ontsluiting en beschikbaar stellen van informatie.
- Lerend vermogen van LV: De gemeente legt heel erg veel informatie vast over een tal van onderwerpen. Door deze informatie te gaan hergebruiken kan de gemeente meer inzicht krijgen en beter inspelen op ontwikkelingen. Het borgen van de privacy van onze inwoners staat hierbij voorop.
- Veiligheid van informatie: Het borgen van de informatieveiligheid en privacy is essentieel in de toenemende digitalisering. Steeds meer systemen worden aan elkaar gekoppeld en steeds meer mensen moeten toegang krijgen tot dit netwerk van informatie. Dit veilig maken en houden heeft de hoogste prioriteit.
- Zorgvuldig omgaan met informatie van inwoners en medewerkers. Binnen de privacy aanpak van LV kiezen we voor risico gestuurd werken. Naast het privacy proof maken (inventarisatie) van afdelingen en het ondersteunen van medewerkers in hun taken (dmv instructies) speelt de ontwikkeling van systemen en beleidskeuzen een belangrijke rol in privacy borging. Privacy by design is daarom zowel in systeem ontwikkeling als in beleidskeuzen steeds het uitgangspunt.

Programma de Moderne Overheid helpt deze zaken te realiseren (zie Overhead).

HR-beleid

Vanuit HR zal in 2020 verdere invulling worden gegeven aan opgaven die aansluiten bij de kernwaarden wendbare organisatie en aantrekkelijke werkgever. Bij HR zal de overgang naar de WNRA (Wet Normalisatie Arbeidsvoorwaarden Ambtenaren) per 1 januari in goede banen worden geleid, in samenwerking met onze regionale partners. Tevens zal er begin 2020 weer een Medewerkersonderzoek (MO) worden uitgevoerd en zal in de loop van 2020 weer een beeld worden gevormd van de toekomstbestendigheid van onze medewerkers door middel van Strategische Personeelsplanning (SPP).

Inkoop en aanbesteding

De tweede pilot voor circulair inkopen zal worden opgestart. Aan de hand van de MVI zelfevaluatie tool kan gemonitord worden wat de resultaten zijn van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen in aanbestedingsprocedures.

Inkopen moeten op een rechtmatige wijze worden uitgevoerd. De ambities voor de komende jaren zijn dat:

- alle inkoop- en aanbestedingscontracten opgenomen zijn in het contractbeheer systeem;
- de inkopende afdelingen bij meervoudig onderhandse aanbestedingen het inkoopstelsel gebruiken;
- aan de hand van alle contracten een inkoop- en aanbestedingskalender is opgesteld.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het proces van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Zo liggen er kansen om invloed uit te oefenen op het ondernemersklimaat, maar daarnaast doen wij als gemeente ook het nodige in het kader van MVO. De gemeente probeert zoveel mogelijk mensen met een uitkering aan het werk te helpen, voert een actief stagebeleid en is actief als leerwerkbedrijf.

Gegevens gemeentelijk personeelsbeleid

In de onderstaande tabel worden enkele gegevens over het gemeentelijk personeelsbestand weergegeven.

	Rekening 2018 (per 31-12-2018)	Begroting 2019 (per 1-1-2018)	Begroting 2020 (per 1-1-2020)
1. Formatie (Aantal fte's*)	602	614	616
2. Bezetting (Aantal bezette fte's)	593	587	n.v.t.
3. Werkelijk aantal medewerkers	650	664	n.v.t.
4. Ziekteverzuim (excl. zwangerschap)	5,45	2,45	n.t.b.

Verbonden Partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de partijen met wie de gemeente een bestuurlijke relatie heeft en waarin zij een financieel belang heeft. Een bestuurlijk belang betekent dat de gemeente een zetel in het bestuur bezet of stemrecht heeft. Een financieel belang betekent dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. De werkzaamheden van de verbonden partijen moeten een publiek belang dienen. De raad of het college zetten verbonden partijen in als middel om gemeentelijk beleid te realiseren.

Beleidsmatig kader

De Gemeente Leidschendam-Voorburg werkt op vele terreinen samen met externe partijen. Binnen deze samenwerkingsverbanden zijn verbonden partijen een bijzondere groep die extra aandacht verdient vanwege de aanzienlijke bestuurlijke, strategische en financiële belangen voor de gemeente.

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
Doelstelling	In deze vrijwillige gemeenschappelijke regeling, werken 23 gemeenten samen aan een duurzame en internationaal concurrerende regio. Een grootstedelijk gebied met een aantrekkelijk landschap en een infrastructureel netwerk dat woonkernen, werklocaties en voorzieningen verbindt. Vanuit twee kerntaken - verkeer & vervoer en economisch vestigingsklimaat - werken de gemeenten in de metropoolregio aan vier thema's: vernieuwen verbindingen, vernieuwen economie, vernieuwen energie en vernieuwen stad en omgeving.
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door de burgemeester, in de bestuurscommissie Vervoersautoriteit door de portefeuillehouder verkeer en vervoer, in de bestuurscommissie economisch vestigingsklimaat door de portefeuillehouder economie, in de adviescommissie vervoersautoriteit en adviescommissie economisch vestigingsklimaat door twee raadsleden.
Belang in verbonden partij	3,23%
Overige deelnemers	Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Ontwikkelingen	De MRDH blijft in 2020 inzetten op de verbinding tussen gemeenten en ondernemers om innovatie te stimuleren en de aansluiting van onderwijs op arbeidsmarkt te verbeteren. Verder wordt er gewerkt aan de uitvoering van de Strategie Werklocaties, door in de regio afstemming te zoeken over terreinen met hoge milieucategorie en transformatieopgaven. Vanuit de 'Bijdrageregeling economisch vestigingsklimaat' wordt cofinanciering toegekend aan projecten die bijdragen aan versterking van het economisch vestigingsklimaat.
Gemeentelijke bijdrage	€ 202.085

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 7.426.000
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 15.361.457
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 1.348.170.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 1.543.298.000
Resultaat over 2018	€ 822.622
Risico's	De komende jaren gaat de MRDH tijdelijk te maken krijgen met een tekort door overbesteding op de BDU-middelen. Overbesteding houdt in dat het saldo van de beschikbare middelen en bestedingen in enig jaar negatief is. De MRDH moet zich wat betreft de termijn van overbesteding houden aan de uitgangspunten voor structureel begrotingsevenwicht, die PZH als toezichthouder hanteert. De wettelijke termijn van overbesteding is daarmee bepaald op een maximale periode van 3 achtereenvolgende kalenderjaren. Het verloop van het tekort dient goed in de gaten gehouden te worden.

Naam	Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk e.o. (DSW)
Doelstelling	De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening. Doel is dat iedere persoon met een sociale werkvoorzieningsindicatie op het voor hem of haar maximaal haalbare niveau werkzaam is. De deelnemers hebben de uitvoering ondergebracht bij de DSW. Daarnaast voert de DSW re-integratieactiviteiten uit voor bijstandsgerechtigden van de deelnemende gemeenten.
Bestuurlijk belang	In het algemeen bestuur is de gemeente vertegenwoordigd met twee wethouders. In het dagelijks bestuur met één wethouder.
Belang in verbonden partij	23%. Het belang is gerelateerd aan het aantal arbeidsjaren werkend in Leidschendam-Voorburg.
Overige deelnemers	Rijswijk en Zoetermeer
Vestigingsplaats	Rijswijk (statutair)
Ontwikkelingen	De DSW voert de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) uit voor de medewerkers met een Wsw-indicatie. Omdat er geen nieuwe mensen met een Wsw-indicatie bij de DSW komen, is er sprake van een jaarlijkse daling van medewerkers door natuurlijk verloop. Daarmee is het huidige bedrijf niet toekomstbestendig. De gemeenten Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk werken aan een nieuwe toekomstbestendige vorm van samenwerking, waarbij de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Rijswijk de uitvoering van de Wsw inkopen bij een nieuw op te richten Zoetermeers Werkbedrijf. De planning is dat de uitvoering van de Wsw per 1 januari 2021 bij het nieuwe werkbedrijf ligt.
Gemeentelijke bijdrage	€ 322.810 (o.b.v. begroting 2019)

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 2.267.000 (o.b.v. jaarrekening 2018)
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 2.088.000 (o.b.v. jaarrekening 2018)
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 3.492.000 (o.b.v. jaarrekening 2018)
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 3.398.000 (o.b.v. jaarrekening 2018)
Resultaat over 2018	€ 0
Risico's	Zie de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
Doelstelling	Omgevingsdienst Haaglanden verzorgt voor de gemeente wettelijke taken op het gebied van milieuvergunningverlening, toezicht (op bodem en op zwaardere/ complexere milieu-inrichtingen) en handhaving. Het college blijft voor deze taken het bevoegd gezag.
Bestuurlijk belang	Een wethouder vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. Leidschendam-Voorburg is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.
Belang in verbonden partij	2%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland, Zoetermeer en provincie Zuid-Holland
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	Conform het koersplan heeft de ODH een analyse gemaakt van de ambtelijke Governance. Op basis van deze analyse zijn de ambtelijke voorportalen voor bestuurlijk overleg heringericht in een Managementoverleg (MO), Ambtelijk overleg eigenaren (AOE) en een Ambtelijk overleg opdrachtgevers (AOO).
Gemeentelijke bijdrage	819.000

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	1.609.000
Eigen vermogen 31-12-2018	1.167.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	14.143.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	16.163.000
Resultaat over 2018	167.000
Risico's	

Naam Gemeenschappelijke regeling Avalex

Doelstelling	Door een regionale organisatie van de afvalinzameling wil de gemeente schaalvoordelen behalen. De afvalinzameling is gericht op het inzamelen van grondstoffen. Dit betekent dat inwoners afval zoveel mogelijk gescheiden aanbieden.
Bestuurlijk belang	In het enkelvoudig bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie is de gemeente vertegenwoordigd door één wethouder.
Belang in verbonden partij	22,8%
Overige deelnemers	Delft, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk en Wassenaar
Vestigingsplaats	Rijswijk
Ontwikkelingen	Het komend jaar staan enkele ingrijpende werkzaamheden en wijzigingen op het programma voor Avalex. 1. Nieuw governance model; het bestuur heeft een voorgenomen besluit aan de raden toegezonden om te komen tot een BVO met daaronder een BV waarin de uitvoering van Avalex wordt ondergebracht. De keuze voor dit model leidt tot de oprichting van een Raad van Commissarissen (RvC) die met meer kennis en professionaliteit de directie van het bestuur van Avalex bij kunnen staan in het aansturen van de organisatie Avalex. In de tweede helft van 2019 wordt verder uitgewerkt welke verantwoordelijkheden bij de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) liggen en welke bij de RvC. 2. In 2020 gaat Avalex starten met een Europese aanbesteding voor de verwerking van restafval. Het contract bij Twence loopt eind 2021 af en ruim voor deze tijd zal het traject opgestart worden. 3. In 2020 wordt een nieuw contract voor lease-wagens afgesloten.
Gemeentelijke bijdrage	€ 9.176.000

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 4.565.000
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 4.565.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 37.688.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 24.585.000
Resultaat over 2018	€ 1.323.000
Risico's	Avalex heeft in de begroting 2020 verschillende bedrijfsrisico's geïdentificeerd en deze gekwantificeerd. Een optelling van deze verschillende risico's en hun kwantificaties en kwalificaties, hebben geleid tot een minimaal benodigd weerstandsvermogen van 2 mln. Grootste post hierbij is het risico geconfronteerd te worden met tegenvallende kosten en opbrengsten. Hiervoor wordt € 750.000 gereserveerd.

Naam Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Doelstelling	De activiteiten van de VRH zijn gericht op het vergroten van de veiligheid van de bevolking en bezoekers van de regio Haaglanden. De VRH heeft tot taak de brandweezorg en organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio goed te organiseren. Dit gebeurt in opdracht van de aangesloten gemeenten.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur.
Belang in verbonden partij	7,03%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	De VRH investeert in 2020 in verbeteringen door aansluiting te zoeken bij technologische ontwikkelingen, zoals het werken met drones of met een blusrobot. Met de eerste levering van een nieuwe generatie hulpverleningsvoertuigen wordt daarbij tevens een bijdrage geleverd aan de duurzaamheidsaspecten van de bedrijfsvoering. Tevens zal de VRH de komende periode investeren om op het gebied van risicobeheersing een prominente gesprekspartner en adviseur te blijven. Project brandveilig leven zal verder worden ontwikkeld naar een vast onderdeel van het totale werkpakket van de brandweer met focus op jongeren en ouderen en verminderd zelfredzamen.
Gemeentelijke bijdrage	€ 5.620.000

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 6.302.000
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 6.630.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 111.933.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 112.007.000
Resultaat over 2018	€ 1.351.000 batig
Risico's	De VRH onderkent een aantal niet afgedekte incidentele en structurele risico's. Indien de risico's zich voordoen moet een beroep worden gedaan op de weerstandscapaciteit. De incidentele risico's betreffen: - Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen – verduurzamen vastgoed, waarvan het risico is berekend op € 136.000; - 2e Loopbaanbeleid waarvan, het risico is berekend op € 107.000. De structurele risico's betreffen:- Ontwikkelingen vrije instroom vrijwilligers, waarvan het risico is berekend op € 281.000; - Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra), het berekende risico komt uit op € 188.000; - Aansprakelijkheid dienstverlening waarvan het risico is geraamd op € 450.000; - Voor Terrorismegevolgbestrijding is het risico geraamd op € 137.000. - Gemiddeld werkgeversrisico WGA/WW € 107.000; - Overgangsregeling afschaffing levensloopregeling, de aan de VRH deelnemende gemeenten dragen individueel zorg voor een voorziening van deze kosten. In die zin is er voor de VRH geen sprake van een financieel risico. De som van de niet afgedekte incidentele en structurele risico's van de VRH komt daarmee uit op een bedrag € 1.406.000. De beschikbare weerstandscapaciteit van de VRH bedraagt € 1.447.000 en bedraagt na voorgestelde resultaatbestemming € 1.406.000.

Naam		GGD en VT Haaglanden
Doelstelling	Het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid (onderdeel GGD). Het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling, door middel van een samenhangende aanpak (Onderdeel Veilig Thuis).	
Bestuurlijk belang	Een wethouder vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. Leidschendam-Voorburg is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.	
Belang in verbonden partij	7%	
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Ontwikkelingen	Veilig Thuis Haaglanden (VTH): - Bij Veilig Thuis Haaglanden is sinds 2018 sprake van een toenemend aantal gevallen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De invoering van de landelijk aangescherpte meldcode huiselijk geweld per 2019 leidt tot een verdere volumegroei. - De begroting is hierop aangepast, maar het aantal afgehandelde meldingen ligt onder het niveau van de begrotingsuitbreiding. - VTH is bezig met het verwerven van arbeidscapaciteit voor de nieuwe meldcode en om achterstanden in te lopen. Hoewel er daarnaast ook hard wordt gewerkt aan het terugdringen van de hoge verloop- en verzuimcijfers, kunnen mogelijk ook nog in 2020 niet alle wettelijke termijnen gehaald worden en is de personele bezetting mogelijk nog niet op orde. GGD: - De vraag naar inzet van de taak Medische Milieukunde, een specialisme dat zich bezig houdt met de interactie tussen milieufactoren en gezondheid (bijvoorbeeld: bodem, -lucht en waterverontreinigingen, stank- en geluidhinder, etc.) stijgt zowel in aantal als in complexiteit. - Het Ministerie van VWS heeft 2019 besloten om PrEP-medicatie (Hiv remmers)voor hoge risicogroepen en de zorg eromheen gedurende vijf jaar neer te leggen bij de acht landelijke centra seksuele gezondheid, waarvan het Centrum Seksuele Gezondheid GGD Haaglanden (CSG) er één is.	
Gemeentelijke bijdrage	€1.377.000	

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	n.v.t.
Eigen vermogen 31-12-2018	n.v.t.
Vreemd vermogen 1-1-2018	n.v.t.
Vreemd vermogen 31-12-2018	n.v.t.
Resultaat over 2018	n.v.t.

Risico's

In de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling GGD-VTH is een risicoprofiel opgenomen, maar deze is nog niet financieel uitgewerkt. Dit gebeurt gedurende 2019 en 2020. Op basis van een uitgewerkt risicoprofiel zal worden bepaald worden wat de benodigde weerstandscapaciteit is en kan door het algemeen bestuur overwogen worden om eventueel een weerstandsvermogen bij de gemeenschappelijke regeling op te bouwen. Het belangrijkste dreigende financiële risico is de volumegroei bij VTH dat gepaard gaat met een toename van de gevraagde inzet van VTH. Zie hiervoor de paragraaf "Weerstandsvermogen & Risicobeheersing". Naast het financiële risico die gepaard gaat met de volumegroei is het maatschappelijke risico dat VTH achterblijft met het inlopen van achterstanden, de terugdringing van wachtlijsten en/of versnelling van de afhandeling binnen termijnen. Dit heeft volop de prioriteit en aandacht van het algemeen bestuur. De zorg voor de kwetsbare doelgroepen staat voorop en het algemeen bestuur heeft hiertoe in de begroting de gevraagde financiële ruimte beschikbaar gesteld en benadrukt dat de maximale voortvarendheid betracht dient te worden in het aantrekken van (tijdelijke) arbeidscapaciteit.

Naam		Inkoopbureau H-10
Doelstelling		Het Inkoopbureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en contractering van Jeugdzorg.
Bestuurlijk belang		In 2015 is de gemeenschappelijke regeling omgezet van een GR openbaar lichaam naar een GR bedrijfsvoeringsorganisatie met een ongeleed bestuur. Het bestuur bestaat uit drie leden. Leidschendam-Voorburg, Wassenaar, Voorschoten, Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer zijn samen vertegenwoordigd met één lid. Besluitvorming vindt plaats met een gewogen stemverhouding, gebaseerd op inwonertal per gemeente.
Belang in verbonden partij		7%
Overige deelnemers		Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer
Vestigingsplaats		Pijnacker-Nootdorp
Ontwikkelingen		In 2020 en verder zal het Inkoopbureau de H10 gemeenten ondersteunen in de uitvoering van de resultaatgerichte inkoop jeugdhulp waarvoor de aanbesteding eind 2019 wordt afgerond. Deze nieuwe wijze van inkopen vraagt veel van gemeenten maar zeker ook van aanbieders. Het Inkoopbureau is als uitvoerder van het contractmanagement en contractbeheer, een belangrijke partij in de ondersteuning en realisatie van de nieuwe werkwijze. Verbeteringen in het gezamenlijke opdrachtgeverschap en het werkgeverschap van het Inkoopbureau, worden (hiertoe) doorgevoerd.
Gemeentelijke bijdrage		€ 199.000 (o.b.v. begroting 2019)

Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2018	n.v.t.
Eigen vermogen 31-12-2018	n.v.t.
Vreemd vermogen 1-1-2018	n.v.t.
Vreemd vermogen 31-12-2018	n.v.t.
Resultaat over 2018	€ 0
Risico's	Omdat het Inkoopbureau zelf niet beschikt over een weerstandsvermogen dient rekening gehouden te worden met het gemeentelijk aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit. Dit bedrag wordt geschat op circa € 30.000 (6,7%) van de geraamde benodigde weerstandscapaciteit, ca. € 450.000).

Naam	Stadsgewest Haaglanden (in liquidatie)
Doelstelling	Liquideren van het stadsgewest.
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door twee raadsleden. De gemeente is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.
Belang in verbonden partij	Ongewijzigd, 7,03%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	N.v.t.
Gemeentelijke bijdrage	N.v.t.

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 1.299.937
Eigen vermogen 31-12-2018	€ nnb
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 2.220.310
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ nnb
Resultaat over 2018	N.v.t.
Risico's	In verband met de opheffing van het Stadsgewest Haaglanden per 31 december 2014 zijn de risico's beperkt. Alle taken inclusief risico's op het gebied van verkeer en vervoer zijn overgedragen aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Er is een inschatting gemaakt van de resterende liquidatiekosten vanaf 1 januari 2018. Deze bedragen € 1.951.270.

Naam	Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD)
Doelstelling	De gemeenschappelijke regeling Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) is in 2019 opgericht. Het is een samenwerking tussen de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Delft en Pijnacker-Nootdorp. Het doel van deze samenwerking is het minder lasten stijgen van de kosten, de kwaliteit van de huidige dienstverlening minimaal te handhaven en de kwetsbaarheid te verminderen.
Bestuurlijk belang	
Belang in verbonden partij	33,33%
Overige deelnemers	Leidschendam-Voorburg, Delft, Pijnacker-Nootdorp
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Ontwikkelingen	De colleges van de gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg en Pijnacker-Nootdorp werken samen aan het beheer en onderhoud van gemalen en persleidingen. De drie colleges hebben de centrumregeling samenwerking gemalendiensten op 21 mei 2019 vastgesteld en daarmee is de centrumregeling vanaf 1 juni 2019 officieel van kracht geworden. Eén beheer en onderhoudsdienst voor het onderhoud van de gemalen en persleidingen en daarmee de kwetsbaarheid (kennis en personeelsbestand), kosten (euro's) en kwaliteit (de prestaties van het systeem) bij de uitvoering van de wettelijke taak van de zorg voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater te verlagen binnen de drie deelnemende gemeenten.
Gemeentelijke bijdrage	€ 217.000

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	n.n.b.
Eigen vermogen 31-12-2018	n.n.b.
Vreemd vermogen 1-1-2018	n.n.b.
Vreemd vermogen 31-12-2018	n.n.b.
Resultaat over 2018	n.n.b.
Risico's	N.v.t.

Vennootschappen en coöperaties

Naam	VOF Leidschendam-Centrum
Doelstelling	Samen met een ontwikkelingscombinatie geeft de gemeente uitvoering aan de grondexploitatie van de VOF en daarmee aan de herstructurering van Leidschendam Centrum.
Bestuurlijk belang	De gemeente is door een wethouder vertegenwoordigd in de VOF.
Belang in verbonden partij	50%
Overige deelnemers	Ontwikkelingscombinatie Schouten De Jong/BPD (SJB)
Vestigingsplaats	Leidschendam
Ontwikkelingen	In 2020 worden naar verwachting de vergunningsprocedures doorlopen voor de bouwplannen Leytsche Hof, Rijnlandstraat-Noord en Schoorlaan. Dan is ook duidelijk wanneer deze gronden zullen worden geleverd aan Schouten & De Jong BPD. Verder wordt gestart met de twee fase herinrichting Plaspoelhaven, waarbij het water van de haven wordt vergroot. Dan wordt ook de nieuwe fiets-voetgangersbrug over dit water aangelegd, met daarop het kunstwerk van Space Cowboys.
Gemeentelijke bijdrage	€ 0

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 0
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 0
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 19.411.072
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 13.621.518
Resultaat over 2018	€ 110.000
Risico's	Er zijn geen belangrijke risico's, die zijn belegd bij de Ontwikkelingscombinatie Schouten De Jong / BPD.

Naam	Dunea N.V.
Doelstelling	Dunea N.V. Drinkwaterbedrijf Zuid-Holland levert betrouwbaar drinkwater en beheert de duinen tussen Monster en Katwijk.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op Dunea N.V. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder. Statutair is vastgelegd dat Dunea geen dividend uitkeert.
Belang in verbonden partij	6,05%

Overige deelnemers	Den Haag, Hillegom, Katwijk, Lansingerland, Leiden, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Pijnacker-Nootdorp, Rijnwoude, Rijswijk, Teylingen, Voorschoten, Wassenaar, Zoetermeer en Zuidplas
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Ontwikkelingen	In 2019 wordt een keuze gemaakt voor een aanvullende derde bron. Ook onderzoekt Dunea de mogelijkheden om uit water energie op te wekken. Dit kan grote toekomstige investeringen met zich meebrengen. De verbetering van de solvabiliteit blijft noodzakelijk om Dunea minder afhankelijk te maken van het rentedragend vreemd vermogen. De verbetering van de solvabiliteit is ook nodig voor de financiering van de eerder genoemde hoge investeringen waarvoor Dunea de komende jaren komt te staan. Het financiële beleid en het daaruit afgeleide tarievenbeleid voor de komende jaren is erop gericht de solvabiliteit jaarlijks met gemiddeld 1% te laten groeien tot minimaal 40%.
Gemeentelijke bijdrage	0

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	255.272.000
Eigen vermogen 31-12-2018	220.923.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	357.918.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	348.313.000
Resultaat over 2018	15.601.000

Risico's	De risico's zijn beperkt maar kunnen groter worden. De gemeenten zijn aandeelhouder van Dunea en bezitten in totaal 4 miljoen aandelen (verdeeld over de gemeenten op basis van inwoneraantal). Met een aandelenbezit van 6% en een nominale waarde van € 5,- per aandeel is onze deelname in de NV beperkt tot een bedrag van ca. € 1,2 mln. De resultaten van Dunea zijn goed en worden onder andere ingezet voor de versterking van de financiële positie van het bedrijf. De solvabiliteit over 2017 bedraagt 35%, waarmee Dunea een financieel gezond bedrijf is. Er zijn ontwikkelingen gaande in de wereld om ons heen die ook effect gaan hebben op strategie en beleid van Dunea. Denk daarbij aan klimaatontwikkeling, bevolkingsgroei, de opgave van de energietransitie en circulaire economie, de digitalisering en de komst van nieuwe spelers. Dit zal op termijn gevolgen kunnen hebben op de ontwikkeling van West-Nederland.

Naam	Eneco Holding N.V.
Doelstelling	Eneco Holding N.V. verzorgt duurzame energie voor iedereen. De klanten van vandaag en in de toekomst moeten kunnen rekenen op betaalbare, betrouwbare en schone energie.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht in de algemene vereniging van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op Eneco Holding N.V. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder.
Belang in verbonden partij	3,44%
Overige deelnemers	Rotterdam, Den Haag, Dordrecht, Leidschendam-Voorburg, Lansingerland, Delft, Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp zijn de grootste aandeelhouders. De andere aandeelhouders (ook gemeenten) hebben belangen van kleiner dan 1%.
Vestigingsplaats	Rotterdam

Ontwikkelingen	Door de afsplitsing (2017) van het gereguleerde netwerkbedrijf Stedin is Eneco als commercieel productie- en leveringsbedrijf een ander soort bedrijf geworden. Dit was aanleiding voor de 53 gemeentelijke aandeelhouders om de voor- en nadelen van het aandeelhouderschap Eneco te bezien. Het college van Leidschendam-Voorburg heeft op 24 oktober 2017 het definitieve principebesluit genomen om de aandelen van Eneco te verkopen rekening houdend met de door de Raad gestelde voorwaarden aan de kopende partij(en), namelijk om 'investeringen in duurzame vormen van energieproductie minimaal op het huidige peil te houden en liever nog verder op te voeren.' De aandeelhouders die wensen af te bouwen vertegenwoordigen meer dan 50% van het geplaatste aandelenkapitaal op basis waarvan het transactieproces is gestart. Aan het eind daarvan wordt de voorbereide verkoop opnieuw aan de gemeenten voorgelegd. Alsdan kan de gemeente de opbrengst van de aandelen wegen tegen het verwachte verlies aan dividend
Gemeentelijke bijdrage	nvt

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	2.869.000.000
Eigen vermogen 31-12-2018	2.939.000.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	2.787.000.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	2.804.000.000
Resultaat over 2018	136.000.000

Risico's	In het kader van de normale bedrijfsvoering wordt kredietrisico, (commodity-)marktrisico, valutarisico, renterisico en liquiditeitsrisico gelopen. Het beleid is erop gericht de negatieve gevolgen van onvoorziene omstandigheden op de financiële resultaten te minimaliseren.

Naam	BNG Bank NV
Doelstelling	BNG Bank NV (voorheen Bank Nederlandse Gemeenten) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten voor maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht in de algemene vereniging van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op de BNG Bank. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder.
Belang in verbonden partij	0,36%
Overige deelnemers	Gemeenten, provincies, waterschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	Vanuit de kapitaalpositie van de BNG gezien is een verhoging van het dividend uitkeringspercentage mogelijk voor 2018. De positieve ontwikkeling van de hoogte van de leverage ratio is aanleiding geweest voor BNG Bank om voor te stellen het pay-out percentage ten opzichte van 2017 met 12,5 procentpunt te verhogen naar 50%. In 2019 wordt waarschijnlijk zekerheid verkregen over de regelgeving met betrekking tot de kapitaalvereisten. Daarna kan een nieuw kapitalisatie- en dividendbeleid voor de lange termijn worden opgesteld.
Gemeentelijke bijdrage	0

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 4.486.000.000
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 4.991.000.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 135.056.000.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 132.502.000.000
Resultaat over 2018	€ 337.000.000

Risico's	De financiële doelstellingen zijn in 2018 gerealiseerd en de BNG heeft haar excellente kredietwaardigheid in 2018 behouden. Dit houdt in dat de BNG nog steeds voldoet aan de strenge voorwaarden met betrekking tot vermogenspositie, risicobeheersing en betrouwbaarheid en integriteit van de bedrijfsvoering. De BNG staat in de top-5 van de veiligste (lees: meest stabiele) banken ter wereld. Daarmee zijn de risico's voor de gemeente als aandeelhouder ook zeer beperkt.

Naam Stedin Holding N.V.

Doelstelling	Stedin maakt het mogelijk dat energie altijd beschikbaar is: voor deze generatie en voor volgende generaties. Om te wonen, werken en leven in het meest stedelijke gebied van Nederland: Zuid-Holland, inclusief de Rotterdamse haven, en Utrecht.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht in de algemene vereniging van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op Stedin Groep N.V. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder
Belang in verbonden partij	3,44% van het aandelenkapitaal
Overige deelnemers	Rotterdam, Den Haag, Dordrecht, Leidschendam-Voorburg, Lansingerland, Delft, Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp zijn de grootste aandeelhouders. De andere aandeelhouders (ook gemeenten) hebben belangen van kleiner dan 1%.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Ontwikkelingen	Op 31 januari 2017 is het geïntegreerde energiebedrijf Eneco gesplitst in een energiebedrijf (Eneco Groep) en een netwerkbedrijf (Stedin Groep). Stedin Groep heeft na splitsing een credit-rating gekregen van kredietbeoordelaar Standard & Poor's. Deze rating is uitgekomen op A-. Dit betekent dat Stedin Groep een hoge mate van kredietwaardigheid toebedeeld heeft gekregen. Steding Groep heeft als doel deze rating duurzaam in stand te houden.
Gemeentelijke bijdrage	N.v.t.

Financiële informatie

Eigen vermogen 1-1-2018	€ 2.582.000
Eigen vermogen 31-12-2018	€ 2.699.000
Vreemd vermogen 1-1-2018	€ 3.969.000
Vreemd vermogen 31-12-2018	€ 4.292.000
Resultaat over 2018	€ 118 mln

Risico's

Grondbeleid

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op het grondbeleid van de gemeente in juridische, strategische en financiële zin. De lopende grondexploitaties worden toegelicht.

Beleidsmatige verankering

Nota grondbeleid

De gemeente beschikt over een Nota Grondbeleid die aansluit op de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de hierin opgenomen Grondexploitatiewet. In essentie gaat de Nota Grondbeleid in op de gemeentelijke rol bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De gemeente voert situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de gemeente daar waar dat kan faciliterend optreedt. Dit is aan de orde bij ontwikkelingen, die geïnitieerd worden door een (externe) initiatiefnemer. In deze situatie is doorgaans sprake van een private grondexploitatie en past de gemeente kostenverhaal toe voor de gemeentelijke inzet. Alleen onder bepaalde voorwaarden, die in de Nota Grondbeleid zijn vastgelegd, staat de keuze voor een meer actieve rol open. Deze rol kan variëren van het verstrekken van een financiële bijdrage aan een ontwikkeling tot het voeren van volledig actief grondbeleid. Bij volledig actief grondbeleid verwerft de gemeente gronden, en geeft zij bouw kavels uit. Financieel verantwoordt zij dit een gemeentelijke grondexploitatie, welke door de raad wordt geopend. Een gemeentelijke grondexploitatie wordt twee keer per jaar herzien en ter vaststelling aan de raad aangeboden. De raad heeft in 2016 de vigerende versie van de Nota grondbeleid vastgesteld.

Naast de Nota Grondbeleid kent de gemeente ook een Nota Grondprijnsbeleid. De Nota Grondprijnsbeleid gaat in op de wijze, waarop de gemeente bij gemeentelijke grondverkoop de grondprijs bepaald. De vigerende Nota Grondprijnsbeleid is in 2015 door de raad vastgesteld. Jaarlijks wordt er een grondprijzenbrief vastgesteld.

Grondexploitatie: resultaten, risico's en voorziening lopende grondexploitaties

Er zijn drie (gemeentelijke) grondexploitaties: Vlietvoorde, Klein Plaspoelpolder (KPP) en Rijnlandlaan (RLL). Daarnaast participeert de gemeente via een VOF in een publiek-private grondexploitatie voor het project Leidschendam Centrum; zie hiervoor de paragraaf verbonden partijen.

De gemeente actualiseert grondexploitaties, gezien de financiële omvang en marktdynamiek, in principe twee maal per jaar, middels een Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG).

Verliesvoorziening van de grondexploitatie

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat voor het verwachte verlies van een grondexploitatie een verliesvoorziening dient te worden getroffen. De gemeente houdt bij het treffen van de voorziening rekening met de verwachte toekomstige rentelasten en prijsstijgingen en treft deze op eindwaarde. Hierdoor is de getroffen verliesvoorziening toereikend om het verwachte tekort op de einddatum af te dekken.

Boekwaarden

In de onderstaande tabel is het verloop van de boekwaarden (na aftrek van de verliesvoorziening) weergegeven.

Grondexploitatie	Stand eind	Stand eind	Stand eind	Stand eind	Stand eind	Stand eind
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vlietvoorde	33.474	37.790	33.084	17.676	5.843	-2.080
Leidschendam centrum	3.847	3.847	1.937	27	27	27
Klein Plaspoelpolder	424	740	1.402	4.712	-1.337	0
Rijnlandlaan	-113	198	30	-45	4	4
TOTAAL	37.631	42.575	36.452	22.369	4.537	-2.049

(Bedragen x € 1.000)

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

De commissie BBV stelt regels op met betrekking tot de inrichting van de gemeentelijke financiën en de verslaglegging hierover. De gemeentelijke grondexploitaties voldoen aan deze regelgeving van het BBV. In juli 2019 is de notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken gepubliceerd. Ook hier wordt bij de komende herzieningen rekening mee gehouden.

Vaststelling risicoprofiel

Aangezien de risico's bij ruimtelijke projecten substantieel kunnen zijn, is het van groot belang om deze te beheersen. Daarom wordt bij de herzieningen jaarlijks per project een inventarisatie van zowel de positieve als van de negatieve risico's uitgevoerd, wat leidt tot een concreet overzicht van de risico's. Door middel van scenariostudies wordt het risicoprofiel berekend (zie ook de toelichting bij de paragraaf Weerstandsvermogen). Verderop in deze paragraaf wordt de hoogte van het risicoprofiel per grondexploitatie aangegeven.

Toelichting resultaten grondexploitaties

In deze paragraaf wordt per lopende grondexploitatie een korte toelichting gegeven. De grondexploitaties van de gemeente worden (uitgebreider) toegelicht in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG). Hieronder volgt een overzicht van het financieel resultaat van de grondexploitaties op basis van de laatst vastgestelde herziening van het MPG (de 1e herziening 2019). De 2e herziening 2019 wordt in het laatste kwartaal van 2019 aan de raad aangeboden. In het tweede kwartaal van 2020 zal de 1e herziening 2020 het MPG worden aangeboden.

Onderstaande tabel start met een overzicht per grondexploitatie van de boekwaarde per 1 januari 2019. Ook zijn de in 2019 verwachte inkomsten en uitgaven opgenomen, alsmede de hieruit voortvloeiende boekwaarde per 31 december 2019. Daarnaast geeft de tabel een overzicht van de verwachte (nominale) inkomsten en uitgaven excl. prijsstijgingen en rentelasten. Wanneer hierbij ook de toekomstige prijsstijgingen en rentelasten worden opgeteld, komt men op het resultaat per datum einde looptijd (saldo op eindwaarde).

	Vlietvoorde	Leidschendam Centrum	Klein Plaspoel- polder	Rijnland- laan	Totaal
1e herziening 2019					
Boekwaarde per 1-1-2018	35.600 N	4.447 N	307 N	0	40.307 N
Gerealiseerde inkomsten in 2018	107	601	0	0	708
Gerealiseerde uitgaven in 2018	2.160	0	396	131	2.687
Boekwaarde per 31-12-2018	37.653 N	3.847 N	656 N	131 N	42.287 N
Nog te realiseren inkomsten (excl. prijsstijgingen en rente)	52.266	3.847	10.392	1.0854	67.590
Nog te realiseren uitgaven (excl. prijsstijgingen en rente)	18.206	0	9.745	1.160	29.111
Saldo te realiseren prijsstijging en rente	587 N	0	299 N	43 N	929 N
Resultaat op eindwaarde (einddatum verschilt per project)	4.179 N	0	308 N	243 N	4.730 N

(bedragen x € 1.000, N = Negatief, P = Positief)

1. Vlietvoorde

Algemeen

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft samen met de provincie Zuid-Holland, het Rijk en buurgemeente Voorschoten de ambitie om het karakteristieke landschap tussen beide gemeenten te behouden en te versterken. Dit gebied noemt men de 'Duivenvoordecorridor'. De grondexploitatie, behorende bij de ontwikkeling van dit gebied, heeft de naam 'Vlietvoorde' gekregen.

In 2020 zal de uitvoering van de hoofdstructuur starten, de polders waar geen woningbouw plaatsvindt kunnen reeds worden ingericht.

Grondexploitatie (1ste herziening 2019)

Resultaat

Het resultaat van de grondexploitatie bedraagt op basis van de 1e herziening 2019 circa € 4,2 miljoen nadelig op eindwaarde. Opgemerkt wordt dat het resultaat van de grondexploitatie sterk afhankelijk is van de te realiseren verkoopprijzen van het te realiseren woningbouwprogramma. Deze verkoopprijzen zijn ingeschat door externe deskundigen. Omdat de ingeschatte verkoopprijzen prognoses betreffen en op dit moment niet met zekerheid zijn vast te stellen, is een bandbreedte waarneembaar.

Op de grondexploitatie is een risicoanalyse uitgevoerd ter bepaling van het risicoprofiel. Het risicoprofiel is berekend op circa € 2,3 miljoen.

2. Leidschendam-Centrum

Algemeen

Voor het project Leidschendam-centrum is een VOF opgericht, waarin de gemeente een aandeel van 50% heeft (zie ook paragraaf 'verbonden partijen').

De Ontwikkelingscombinatie Schouten & de Jong Bouwfonds, bestaande uit Schouten & De Jong Projectontwikkeling B.V. en BPD Ontwikkeling B.V. (hierna SJB) heeft eveneens een aandeel van 50%. In financiële zin heeft de gemeentelijke deelname tot gevolg dat de gemeente voor 50% deelt in het exploitatieresultaat van de VOF.

Op basis van aanvullende afspraken uit 2013 en 2016 vinden de grondleveringen aan de ontwikkelende partijen plaats op vastgestelde momenten en tegen vastgestelde grondprijzen. Daarnaast is afgesproken dat

de rentelasten voor rekening komen van SJB. Zowel de opbrengsten als de hoogte van de rente vormen hiermee geen risico meer voor de grondexploitatie van de VOF. Wel is er nog een (beperkt) risico op de hoogte van de (restant) kosten voor civieltechnische werkzaamheden.

Financiële afwikkeling tussen gemeente en VOF

In opdracht van de VOF heeft de gemeente gronden verworven in het gebied of had de gemeente gronden reeds in bezit. Daarnaast draagt de VOF in opdracht van de gemeente zorg voor het woon- en bouwrijp maken van deze gronden. De boekwaarden van deze gronden, inclusief de bijkomende kosten, staan daarom op de balans van de gemeente. Hier tegenover staat een schuld van de gemeente aan de VOF in de vorm van een door de VOF aan de gemeente verstrekte renteloze geldlening.

De gemeente verkoopt in delen de gronden aan de VOF. De opbrengsten uit deze verkopen worden gebruikt om de lening af te lossen. Aan het einde van het project is de lening geheel afgelost met de verkoopopbrengsten. Op dit moment sluit de grondexploitatie van de VOF met een voordeel.

Naar verwachting kan in 2021 de grondexploitatie worden afgesloten.

3. Klein Plaspoelpolder

Algemeen

De gemeente Leidschendam-Voorburg is bezig met de herontwikkeling van het gebied Klein Plaspoelpolder (KPP) dat is gelegen tussen het centrum van Leidschendam, de Oude Trambaan (Oosteinde), de J.D. Zocherstraat en het kanaal De Vliet. De kantoren en bedrijfsgebouwen zijn niet meer in gebruik en worden vervangen door woningbouw en andere functies, waaronder een school. De nieuwe bestemmingen worden verdeeld over een zestal deellocaties waarvan drie locaties in eigendom van de gemeente zijn (grondverkoop). Naast grondverkoop is er sprake van kostenverhaal op de locaties waar facilitair grondbeleid van toepassing is.

De transformatie van Klein Plaspoelpolder wordt verder uitgewerkt na besluitvorming in 2019 over de doorstroming en bereikbaarheid van Damcentrum.

Facilitair grondbeleid: kostenverhaal

Voor de meest noordelijk gelegen deellocatie 1A, het voormalige terrein van Billiton is eind 2016 een anterieure overeenkomst gesloten met Schouten & De Jong Projectontwikkeling BV en BPD Ontwikkeling BV.

De naastgelegen deellocatie 1B, eigendom van het Rijksvastgoed Bedrijf (RVB), is het tweede gebied dat door derden ontwikkeld moet gaan worden en is door het RVB op de markt gezet. BPD Ontwikkeling BV heeft de positie verworven en de gemeente heeft met deze partij een intentieovereenkomst gesloten, vooruitlopend op een nog te sluiten anterieure overeenkomst.

Het derde gebied waar kostenverhaal dient plaats te vinden is deellocatie 3A dat in eigendom was van Damsigt Development BV en is overgegaan aan Borghese BV. De bedoeling is om hier eerst een intentieovereenkomst, vooruitlopend op een nog te sluiten anterieure overeenkomst, te sluiten.

Grondexploitatie (1e herziening 2019)

De grondexploitatie geeft een nadeel aan op de einddatum van circa € 0,3 miljoen.

Op de grondexploitatie is een risicoanalyse uitgevoerd ter bepaling van het risicoprofiel. Het risicoprofiel is berekend op circa € 3,8 miljoen.

4. Rijnlandlaan

Algemeen

Dit project betreft de ontwikkeling van de locatie Rijnlandlaan te Voorburg. De gemeente werkt samen met woningcorporaties Vidomes en WoonInvest aan nieuwbouwplannen voor sociale huurwoningen in de Rijnlandlaan. Het stedenbouwkundigplan gaat uit van:

- de realisering van sociale woningbouw (48 appartementen);
- een school voor voortgezet onderwijs (vmbo Veurs Voorburg);
- uitgeefbare grond voor een kinderverblijf en;
- het inrichten van het openbaar gebied (met zo veel mogelijk groen karakter).

In 2020 wordt naar verwachting gestart met de woningbouw en met Veurs Voorburg. De nieuwbouw voor de kinderopvang wordt in 2020 afgerond.

Grondexploitatie (1e herziening 2019)

Het resultaat van de grondexploitatie is circa € 243.000 negatief. De hoogte van het grondexploitatierisico is berekend op € 72.000.

Warme gronden

'Warme gronden' betreft een nieuwe categorie grond, bestemd voor concrete gebiedsontwikkeling op termijn door de gemeente. Op dit moment zijn er geen gronden opgenomen in deze categorie.

Financiële Begroting

Financieel perspectief 2020 - 2023

Begrotingsuitkomsten

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Vastgestelde begroting 2019 - raad 13 nov.	-3.730	-431	1.789	972
Mutaties kadernota 2020 - 2023	-5.334	-3.660	-3.208	-995
Begrotingssaldo na kadernota 2020 - 2023	-9.064	-4.091	-1.419	-23

Exogene en autonome ontwikkelingen	528	368	68	-1.641
Kapitaallasten	332	530	427	245
Bezuinigingen	0	0	1.000	1.000
Meicirculaire / algemene uitkering	1.018	-747	-1.326	-864
Saldo Loon- en Prijsontwikkeling Kadernota	569	-66	33	7

Subtotaal mutaties begroting 2020 - 2023	2.448	86	202	-1.254

Saldo begroting 2020 - 2023	-6.616	-4.006	-1.218	-1.277

Bedragen * € 1.000

Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	3.883	1.832	1.510	1.975

Structureel Begrotingssaldo	-2.733	-2.174	292	698

Bedragen * € 1.000

Exogene en autonome ontwikkelingen

1	Vastgoedmanagementsysteem	-20	-20	-20	-20
2	Aanpassen fasering CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid	750	550	250	-1.500
3	Collectief vervoer	-100	-100	-100	-100
4	Tentoonstelling over George Maduro	-40	0	0	0
5	Aanbesteding accountant	-50	-50	-50	-50
6	Sportparken	-12	-12	-12	29
	Totaal Exogene en autonome ontwikkelingen	528	368	68	-1.641

Meicirculaire / algemene uitkering

7	Gemeentefonds - meicirculaire 2019	1.018	-747	-1.326	-864
	Totaal Meicirculaire / algemene uitkering	1.018	-747	-1.326	-864

Toelichting begrotingsmutaties

De basis voor het opstellen van de Programmabegroting 2020-2023 is de Kadernota 2020-2023. Tussen het uitbrengen Kadernota en de Programmabegroting heeft zich een aantal exogene en autonome ontwikkelingen met financiële gevolgen voorgedaan. De effecten van de meicirculaire en de bezuinigingstaakstelling zijn verwerkt. De ontwikkelingen zijn samengevat opgenomen in onderstaande tabel en worden vervolgens nader toegelicht.

Exogene en autonome ontwikkelingen

1 Vastgoedmanagementsysteem

Conform besluitvorming in de kadernota, worden de structurele exploitatielasten van het vastgoedmanagementsysteem ter begroting gebracht.

2 Aanpassen fasering CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid

De fasering van het project CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid is naar aanleiding van het verkrijgen van het Realisatieplan No-regret pakket CID-Binckhorst, 13 juni 2019, gewijzigd. De financiële consequenties van deze aangepaste fasering (doorschuiven van de werkzaamheden) worden hierbij financieel verwerkt.

3 Collectief vervoer

De MRDH stelt de komende jaren minder middelen beschikbaar ter dekking van de kosten van de regiotaxi. Daarnaast is er een toename in het gebruik van de regiotaxi door WMO cliënten.

4 Tentoonstelling over George Maduro

De gemeente wil extra aandacht besteden aan 75 jaar vrijheid in 2020 d.m.v. het organiseren van een expositie over George Maduro op buitenplaats Dorrepaal en een blijvende herinnering aan hem te plaatsen in onze gemeente. Het benodigd budget hiervoor wordt op de begroting gebracht, inclusief een provinciale bijdrage van 50% van de totale kosten.

5 Aanbesteding accountant

De aanbesteding van de accountant leidt in de huidige markt tot hogere lasten.

6 Sportparken

De budgetten voor Goederen en diensten voor de Sportparken kunnen jaarlijks fluctueren op basis van het vastgestelde beheerplan. Bovendien moet rekening worden gehouden met het iets duurdere beheer en onderhoud van de kurkinfill.

Meicirculaire / algemene uitkering

7 Gemeentefonds - meicirculaire 2019

In raadsbrief "Gevolgen meicirculaire 2019" (dossier 1205) zijn de gevolgen van de meicirculaire op de algemene uitkering uiteengezet. Het tekort wordt vooral veroorzaakt door toenemende daling van het accres en een hogere uitputting van het BTW Compensatie Fonds (BCF) door het toegenomen beroep van gemeenten op dit fonds. Per saldo leidt de meicirculaire overigens tot een incidentele verbetering van het begrotingssaldo in de jaren 2019 en 2020. Dit wordt veroorzaakt door de extra middelen jeugd die eerder worden toegekend dan waarop in de kadernota werd geanticipeerd.

Kapitaallasten

Het investeringsplan is geactualiseerd. Dit leidt in de toekomstige jaren tot een voordeel op de kapitaallasten (rente & afschrijvingen). Dit is met name het gevolg van projecten waarvan de afschrijving een jaar later start dan waarmee rekening gehouden was in de Begroting 2019. Daarnaast is bij doorlichting van het investeringsplan een aantal projecten voorzien van een correctie op de afschrijvingstermijn waardoor een structureel voordeel van circa € 200.000 ontstaat.

Bezuinigingen

In de kadernota 2020-2023 was sprake van een structureel sluitende begroting vanaf 2022. Voor de meerjarenbegroting 2020 blijft dat het uitgangspunt, maar door de effecten van de meicirculaire komt dat in het geding. Daarom heeft het college een aanvullend ombuigingsvoorstel van € 1 miljoen opgenomen om vanaf 2022 tot een structureel sluitende begroting te komen. Het college legt in de Nota van Wijzigingen, die tegelijk met de begrotingsbehandeling in de raad wordt besproken, voorstellen voor om de taakstelling in te vullen. Inmiddels zijn ook de effecten van de septembercirculaire bekend. De gevolgen van de mei- en septembercirculaire heffen elkaar deels op en zijn gezamenlijk verwerkt in de Nota van Wijziging.

Saldo Loon- en Prijsontwikkeling Kadernota

De stelposten voor loon- en prijsontwikkelingen die bij de kadernota zijn opgenomen worden in de begroting ingevuld. Waar nodig zijn budgetten geïndexeerd en de budgetten zijn doorgelicht. De stelpost blijkt een redelijke inschatting te zijn geweest van de structurele loon- en prijsontwikkelingen. In 2020 ontstaat een voordeel omdat de nieuwe CAO afspraken een trapsgewijze ophoging bevatten. Daarmee was in de stelpost nog geen rekening gehouden. Hierdoor verbetert het begrotingssaldo voor 2020 met circa € 570.000.

Uitgangspunten financieel beleid

De gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd zijn van belang voor de beoordeling van de financiële positie. Het zijn onder andere de uitgangspunten die hebben geleid tot het gepresenteerde financiële meerjarenperspectief.

Aantal inwoners en woonruimten

Voor de ramingen is uitgegaan van de prognose van aantallen inwoners en woningen zoals opgenomen in de onderstaande tabel. In de ramingen van de woningaantallen is rekening gehouden met sloop en nieuwbouw en voor zover nodig aansluit op de regionale programma's voor de ontwikkeling van woon- en werklocaties.

	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023
1. Inwoners	75.550	76.040	76.790	77.760
2. Woningen	36.822	37.059	37.425	37.899

Loon- en prijspeil

Het loon- en prijsniveau in de begroting is gebaseerd op de verwachte loon- en prijsontwikkeling zoals opgenomen in de meest recente Macro Economische Verkenningen (MEV). Voor wat de salarislasteren betreft is mede rekening gehouden met de thans geldende CAO gemeenten en indien van toepassing zijn materiële budgetten geïndexeerd conform contractuele afspraken en op basis van concrete structurele voor en nadelen. De meerjarenramingen zijn niet voor loon- en prijsontwikkelingen geïndexeerd (gelijk gehouden aan het loon- en prijsniveau van 2020).

Algemene uitkering gemeentefonds

De uitkeringen uit het Gemeentefonds zijn geraamd op basis van de meicirculaire 2019. De eventuele gevolgen van de september-circulaire 2019 Gemeentefonds worden verwerkt in de Nota van wijziging op de begroting, die tegelijk met de conceptprogrammabegroting 2020-2023 door de gemeenteraad wordt behandeld.

Rentepercentages

In de begroting zijn de volgende renten gehanteerd:

- a. aan te trekken kort vreemd vermogen -0,40%
- b. aan te trekken lang vreemd vermogen 0,30%
- c. eigen financieringsmiddelen 0,9%
- d. omslagrente 1,2%.

Lokale heffingen

Tot de gemeentelijke woonlasten worden gerekend de onroerend-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing geldt het principe van 100% kostendekking. Bij de vaststelling van de tarieven voor individuele dienstverlening is ook het streven in principe gericht op 100% kostendekkendheid.

Post onvoorzien

De post onvoorzien bedraagt € 100.000 en is opgenomen onder het programma Algemene dekkingsmiddelen. Een beroep op de post voor onvoorzien uitgaven kan worden gedaan als de uitgave onvoorzien, onuitstelbaar en onvermijdbaar (3 O's) is. Hiervoor wordt op dat moment een raadsvoorstel en besluit met begrotingswijziging aangeboden aan de gemeenteraad.

Dividenden

De dividendopbrengsten zijn geraamd op basis van de realisatiecijfers 2018 en concrete toekomstige ontwikkelingen. De verantwoording van het dividend vindt plaats in het jaar van dividenduitkering door de betrokken onderneming.

Kapitaallasten

Op investeringen wordt annuïtair afgeschreven. De kapitaallasten (rente en afschrijving) worden doorberekend aan de activiteiten van de taakvelden en programma's; de rente door middel van een omslagrente en de afschrijving op basis van de verwachte levensduur. Enkele investeringen worden gedekt uit reserves. De voor dekking aangewezen reserves worden in de reserve dekking afschrijvingslasten gestort, waarna de jaarlijkse afschrijvingslasten uit de reserve worden gedekt.

Lasten en baten

Algemeen

In dit hoofdstuk wordt een integraal overzicht van de lasten en baten gegeven. Ook wordt het saldo weergegeven van alle onderdelen van de begroting: het programmaplan, het overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien. Voor extra inzicht in de financiële positie zijn de lasten en baten per programma geschoond van verrekeningen met reserves. De verrekeningen met reserves maken wel onderdeel uit van de begroting van lasten en baten.

Overzichten van lasten en baten

Programma	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten						
Bestuur en Ondersteuning	8.365	9.176	10.831	9.552	9.599	9.425
Veiligheid	7.463	7.880	8.349	8.349	8.364	8.354
Verkeer en Vervoer	7.463	8.954	9.433	9.959	10.337	10.383
Economie	2.827	4.839	5.268	907	907	846
Onderwijs	7.393	7.802	7.541	7.850	8.020	8.533
Sport, cultuur en recreatie	14.599	16.663	16.608	16.581	16.075	16.024
Sociaal domein	87.309	88.189	90.198	88.377	87.961	87.530
Volksgesondheid en milieu	19.167	19.061	20.109	19.829	19.816	19.985
VHROSV	11.521	24.706	16.050	15.972	17.598	15.542
Lasten	166.107	187.270	184.387	177.376	178.677	176.622
Baten						
Bestuur en Ondersteuning	3.860	3.230	3.182	3.124	3.064	3.064
Veiligheid	25	19	120	120	120	120
Verkeer en Vervoer	1.621	893	802	802	294	294
Economie	1.460	3.371	4.066	266	266	266
Onderwijs	1.124	1.237	1.641	1.716	1.716	1.716
Sport, cultuur en recreatie	2.393	2.517	2.632	2.519	2.525	2.525
Sociaal domein	32.590	31.045	30.480	30.623	31.156	31.728
Volksgesondheid en milieu	19.322	18.626	20.315	20.447	20.734	20.994
VHROSV	10.712	19.037	12.203	11.853	13.628	11.445
Baten	73.107	79.975	75.441	71.470	73.503	72.152
Saldo van de programma's	-93.000	-107.295	-108.946	-105.906	-105.174	-104.470
Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	117.442	123.438	210.018	129.133	131.262	132.606
Overhead	-29.806	-30.261	-28.579	-29.609	-29.682	-30.772
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Totaal van Alg. Dekkingsmiddelen	0	93.177	181.439	99.524	101.580	101.834
Totaal voor resultaatbestemming	-5.363	-14.117	72.493	-6.382	-3.596	-2.635
Verrekening met de reserves						
Storting in reserves	3.941	12.174	92.649	7.021	2.062	0
Onttrekking aan reserves	7.609	18.340	13.538	9.398	4.438	1.358
Saldo mutaties reserves	3.668	6.166	-79.111	2.377	2.376	1.358
Begrotingsresultaat	-1.695	-7.951	-6.616	-4.006	-1.218	-1.277

Bedragen x € 1.000,-

Incidentele baten en lasten

Om een goed oordeel te kunnen geven over het structurele evenwicht tussen lasten en baten is het noodzakelijk inzicht te hebben in de incidentele baten en lasten, die zijn geraamd in de begroting 2020 en meerjarenramingen 2021-2023. Voor een gespecificeerd overzicht per programma wordt verwezen naar de bijlagen.

Het totaal van de incidentele baten en lasten over de begrotingsjaren is per programma opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel Incidentele baten en lasten 2020-2023

Incidentele lasten	2020	2021	2022	2023
Overige programma's	25	25	25	0
T0 Programma Bestuur en Ondersteuning	215	75	120	0
T1 Programma Veiligheid	10	10	10	0
T2 Programma Verkeer en Vervoer	500	675	975	1975
T3 Programma Economie	298	73	73	0
T4 Programma Onderwijs	145	83	20	0
T5 Programma Sport, Cultuur en Recreatie	258	138	13	0
T6 Programma Sociaal Domein	1.124	174	174	0
T7 Programma Volksgezondheid en milieubeheer	582	150	0	0
T8 Programma Bouwen en wonen	1.000	500	100	0
Totaal	4.157	1.903	1.510	1.975

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten	2020	2021	2022	2023
Totaal alle programma's	80.685	25	0	0

Bedragen x € 1.000

Incidentele verrekeningen met reserves	2020	2021	2022	2023
Totaal	80.411	-46	0	0

Totaal saldo van incidentele lasten en baten	3.883	1.832	1.510	1.975

Bedragen x € 1.000

Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Op basis van de huidige begroting, kadernota, tussentijdse ontwikkelingen en de plannen voor de komende jaren, is de verwachting dat meerjarenbegroting 2020-2023 eindigt met een structureel afgerond resultaat van € 0,7 miljoen voordelig. De gemeente Leidschendam-Voorburg kan vanaf 2022 haar structurele lasten dekken met de structurele baten en voldoet daarmee aan de vereisten van de toezichthouder.

Het structureel en reëel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en de baten te verminderen met de incidentele lasten en baten. Het saldo dat over blijft moet op termijn positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten).

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Begrotingssaldo na bestemming	-6.616	-4.006	-1.218	-1.277
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	3.883	1.832	1.510	1.975
Structureel Begrotingssaldo	-2.733	-2.174	292	698

Bedragen * €1.000

Investeringsplan 2020 - 2023

De investeringen die de gemeente Leidschendam-Voorburg de komende jaren wil doen, zijn opgenomen in het investeringsplan 2020-2023. In het investeringsplan staan zowel de vervangingsinvesteringen als de nieuwe investeringen. In de bijlagen is per programma een gedetailleerd overzicht van de geplande investeringen opgenomen. Het investeringsvolume in de planperiode 2020-2023 is weergegeven in de onderstaande tabel.

Investeringsvolume

In de onderstaande tabel zijn de geplande investeringen per programma opgesomd.

In de bijlagen is een gedetailleerd overzicht hiervan opgenomen.

Programma	Investeringen 2020		Investeringen 2021		Investeringen 2022		Investeringen 2023	
	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
Bestuur en Ondersteuning	42	0	596	0	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	50	0	0	0	0	0
Verkeer en Vervoer	8.760	150	7.475	0	1.128	0	1.472	0
Onderwijs	15.822	0	12.153	0	10.312	0	7.074	0
Sport, cultuur en recreatie	2.435	0	522	0	57	0	893	0
Sociaal domein	168	0	0	0	0	0	0	0
Volksgesondheid en milieu	10.499	0	6.539	0	5.938	0	6.243	0
Overhead	1.588	0	2.053	0	1.516	0	660	0
Totaal investeringsvolume	39.314	150	29.388	0	18.951	0	16.342	0

bedragen * € 1.000

In de kolom uitgaven staan de totale bruto-investeringen opgesomd. Hierbij is geen rekening gehouden met dekking uit eventuele reserve of dekking van de investeringen uit tarieven. In de kolom inkomsten worden bijdragen van derden vermeld.

Berekening kapitaallasten

Voor de berekening van de kapitaallasten wordt de annuïteitenmethode toegepast. De afschrijvingstermijnen zijn in overeenstemming met de Financiële verordening. Met afschrijven wordt gestart in het jaar na ingebruikname van de investering. Investeringskosten met een verkrijgingsprijs van minder dan € 25.000 worden niet geactiveerd. Het rente-omslagpercentage is 1,2.

Gemeentefonds

De uitkeringen uit het gemeentefonds in de programmabegroting 2020-2023 zijn berekend op basis van de meicirculaire 2019 Gemeentefonds. In de meicirculaire wordt de gemeente geïnformeerd over de omvang en mutaties van de uitkeringen uit het fonds. Deze uitkeringen vormen de grootste inkomstenbron voor de gemeente. De eventuele financiële gevolgen uit de september-circulaire 2019 Gemeentefonds worden meegenomen in de Nota van wijziging. Deze wordt tegelijkertijd met de conceptprogrammabegroting 2020-2023 in de gemeenteraad behandeld. De uitkeringen uit het gemeentefonds zijn voor de planperiode 2020-2023 geraamd op:

Uitkeringen gemeentefonds	2020	2021	2022	2023
A. Algemene uitkering				
Algemene uitkering	114.889	115.917	116.016	118.204
Inkomstenmaatstaven	-9.958	-10.170	-10.344	-10.450
BTW-compensatiefonds	150	150	150	150
Suppleties	-78	-78	-78	-78
Subtotalen	105.004	105.818	105.744	107.827
B. Integratie- en decentralisatie-uitkeringen				
Breder impuls combinatiefuncties	259	259	259	259
Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving	41	41	41	41
Gezond in de stad	30	30	n.v.t.	n.v.t.
Voorschoolse voorziening peuters	115	115	115	115
Armoedebestrijding kinderen	331	331	331	331
Schulden en armoede	97	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Verhoging taalniveau statushouders	87	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
LHBT	20	20	20	20
Maatschappelijke begeleiding	60	50	50	50
Combinatiefuncties	50	100	170	170
Subtotalen	1.089	945	986	986
C. Deelfonds sociaal domein				
Participatie	3.125	3.046	3.035	2.920
Voogdij 18+	2.075	2.075	2.075	2.075
Subtotalen	5.200	5.121	5.110	4.995
D. Stelposten				
Stelpost Compensatie 18+/Voogdij	600	600	600	0
Stelpost Uitkomsten onderzoek Jeugdzorg			1.100	1.100
Stelposten	600	600	1.700	1.100
Totalen	111.893	112.484	113.539	114.908

Bedragen x € 1.000

De groei van de algemene uitkering in de periode 2020-2023 wordt voor een belangrijk deel bepaald door de woningtoename. Door de toename van de WOZ- waarde loopt ook de korting via de inkomstenmaatstaf op. Het gemeentefonds wordt gecorrigeerd voor baten uit OZB, uitgaande van het landelijk gemiddelde OZB-tarief.

Stelpost Compensatie 18+

Sinds 2015 maakt de gemeente jaarlijks gebruik van de ingestelde compensatieregeling Voogdij/18+. Deze regeling is ingesteld omdat voor jeugdigen, met een voogdijmaatregel óf van 18 jaar en ouder, het budget wordt verdeeld op basis van het zorggebruik in eerdere jaren. Deze verdeling van het budget zorgt voor afwijkingen ten opzichte van de werkelijke uitgaven van gemeente. Belangrijke oorzaken daarvan zijn de knelpunten die zich voordoen met de toepassing van het woonplaatsbeginsel. Het woonplaatsbeginsel bepaalt welke gemeente (financieel) verantwoordelijk is voor bijvoorbeeld het inzetten van jeugdhulp. Om de discussies over het woonplaatsbeginsel op te lossen, wordt het woonplaatsbeginsel waarschijnlijk per 2021 aangepast bij de herziening van het verdeelmodel voor het sociaal domein. Tot die tijd wordt de bestaande compensatieregeling gecontinueerd. Dit leidt tot een verwachting van een jaarlijks aanvullende compensatie van € 600.000 per jaar. Omdat deze compensatie twee jaar achteraf wordt vergoed loopt deze tot 2022, voor het laatst ter compensatie van 2020.

Stelpost Uitkomsten Onderzoek jeugd

Het rijk heeft in de meicirculaire besloten 3 jaar incidenteel extra geld beschikbaar te stellen voor de jeugdzorg. In een gezamenlijke richtlijn heeft het rijk met de provincie bepaald dat:

1. De extra middelen jeugdzorg voor de jaren 2019 tot en met 2021, die onderdeel uitmaken van de algemene uitkering, worden als structureel dekkingsmiddel aangemerkt.
2. Voor de jaren 2022 en 2023 kan door de gemeente een stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg' geraamd worden: per gemeente naar rato van de € 300 miljoen (in 2021).
3. Deze stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg' kan als structureel opgenomen worden.

Conform deze richtlijn is de gemeentelijke begroting een inkomsten stelpost voor de jaren 2022 en verder opgenomen.

Eigen en vreemd vermogen

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de gemeente is onderverdeeld in algemene reserves en bestemmingsreserves (inclusief egalisereserves). Het verloop van de afzonderlijke reserves in de planperiode is met een toelichting opgenomen in het hoofdstuk Reserves. Samengevat is de begrote omvang van de reserves als volgt:

Reserves (per 31-12)	2020	2021	2022	2023	2024
Algemene reserves	118.094	113.058	110.809	109.533	110.756
Bestemmingsreserves	39.878	38.531	37.186	35.828	34.471
Totaal reserves	157.972	151.589	147.995	145.361	145.227

Bedragen x € 1.000

Vreemd vermogen

Voorzieningen, gevormd voor verplichtingen of kwantificeerbare financiële risico's, behoren tot het vreemde vermogen. Het verloop van de voorzieningen is met een toelichting opgenomen in het hoofdstuk Voorzieningen. De tweede component van het vreemde vermogen betreft de opgenomen geldleningen. Samengevat is de begrote samenstelling van het vreemd vermogen:

Vreemd vermogen (per 31-12)	2019	2020	2021	2022	2023
Voorzieningen	10.154	10.016	9.776	9.888	9.462
Opgenomen geldleningen	159.000	115.000	119.000	111.000	111.000
Totaal vreemd vermogen	169.154	125.016	128.776	120.888	120.462

Bedragen x € 1.000

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de verhouding van het eigen vermogen in een percentage weer ten opzichte van het balanstotaal. Bij de behandeling van de Kadernota 2017 heeft de raad bepaald dat de solvabiliteit minimaal 30% moet zijn.

In de onderstaande kolom wordt rekening gehouden met de verkoop van de aandelen Eneco in 2020. De verwachte verkoopopbrengst, geschat op € 80 mln., zal worden gestort in de algemene reserve.

Solvabiliteit	%
31-12-2019	28,8%
31-12-2020	49,6%
31-12-2021	47,0%
31-12-2022	47,6%
31-12-2023	47,2%

Financieringspositie

In de paragraaf Financiering wordt aandacht besteed aan de financieringspositie. Het accent ligt daar op het treasury-beleid en het renterisicobeheer. Hier wordt vooral ingegaan op de financieringsbehoefte, de beschikbare financieringsmiddelen en het financieringssaldo in meerjarenperspectief.

Voor de financiering van de geactiveerde uitgaven op de balansposten materiële, immateriële en financiële vaste activa, het investeringsprogramma en het onderhanden werk in de vorm van grondexploitaties heeft de gemeente financieringsmiddelen nodig. Dit is de financieringsbehoefte. De financieringsmiddelen bestaan uit eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (voorzieningen en opgenomen geldleningen). Het financieringssaldo is het verschil tussen de financieringsbehoefte en de beschikbare financieringsmiddelen. In de planperiode wordt voor financieringsmiddelen een beroep gedaan op de geld- en kapitaalmarkt voor kortlopende respectievelijk langlopende geldleningen.

Financieringspositie per 31-12	2019	2020	2021	2022	2023
<u>Financieringsbehoefte</u>					
Investerings	221.767	250.114	268.411	275.180	278.591
Financiële vaste activa	7.051	6.874	6.697	6.520	6.343
Grondexploitaties	42.575	36.452	22.369	4.537	-2.049
Totaal financieringsbehoefte (1)	271.392	293.440	297.477	286.237	282.885
<u>Financieringsmiddelen</u>					
Reserves	85.478	157.972	151.589	147.995	145.361
Voorzieningen	10.154	10.016	9.776	9.888	9.462
Opgenomen langlopende leningen	159.000	115.000	119.000	111.000	111.000
Totaal financieringsmiddelen (2)	254.632	282.988	280.366	268.883	265.823
Financieringssaldo (2-1)	-16.761	-10.452	-17.111	-17.354	-17.062

bedragen x € 1.000

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Van de onderstaande arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met een ongelijkmatig uitgavenkarakter zijn de lasten in de exploitatiebegroting opgenomen. Het betreft:

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	2020	2021	2022	2023
Uitkeringen voormalig personeel, flankerend beleid c.a.	750	749	829	829
Uitkeringen voormalige wethouders	207	124	33	33
Totaal	1.194	1.099	1.015	1.004

Bedragen x € 1.000

Voor onderstaande arbeidskosten gerelateerde verplichting is een voorziening gevormd. Jaarlijks wordt de benodigde omvang van de voorziening bepaald. Het gaat om de volgende verplichting:

Voorziening arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	2020	2021	2022	2023
Voorziening pensioenen gewezen wethouders	2.489	2.346	2.203	2.059
Voorziening backservice wethouder pensioenen	723	723	723	723
Totaal	3.212	3.069	2.926	2.782

Bedragen x € 1.000

Geprognosticeerde balans 2020

In de volgende tabel zijn de geprognosticeerde balanscijfers opgenomen.

per 31 december		2019	2020	2021	2022	2023
Totaal activa						
Vaste activa	Immateriële activa	-	-	-	-	-
	Materiële activa	221.767	250.114	268.411	275.180	278.591
	Financiële activa	7.051	6.874	6.697	6.520	6.343
Vlottende activa	OHW	42.575	36.452	22.369	4.537	-2.049
	Vorderingen <1 jr	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
	Liquide middelen	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Overlopende activa	14.000	14.000	14.000	14.000	14.000
Totaal activa		296.392	318.440	322.477	311.237	307.885

Passiva						
Vaste passiva	Algemene reserve	-44.234	-118.094	-113.058	-110.809	-109.533
	Bestemmingsreserve	-41.244	-39.878	-38.531	-37.186	-35.828
	Voorzieningen	-10.154	-10.016	-9.776	-9.888	-9.462
	Langlopende leningen	-159.000	-115.000	-119.000	-111.000	-111.000
Vlottende passiva	Leningen <1 jr	-16.761	-10.452	-17.111	-17.354	-17.062
	Overlopende passiva	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Totaal passiva		-296.392	-318.440	-322.477	-311.237	-307.885

Bedragen x € 1.000

Emu-saldo (Europese Monetaire Unie)

In het bestuurlijk akkoord 'Beheersen EMU-saldo lokale overheid' is onder andere afgesproken dat in de begrotingen van gemeenschappelijke regelingen, gemeenten en provincies het EMU-saldo wordt opgenomen. Hiermee wordt een goede informatievoorziening beoogd die essentieel is voor het op macroniveau monitoren en beheersen van het EMU-saldo en voor het onderhoud van het gemeente- en provinciefonds.

Tabel Emu-saldo

De ontwikkeling van het EMU-saldo is in overeenstemming met het verplichte model opgenomen.

EMU-saldo		2019	2020	2021	2022	2023
1.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-14.117	72.493	-6.382	-3.596	-2.635
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	21.629	28.348	18.297	6.769	3.412
3.	Mutatie voorzieningen	138	-240	112	-426	-9.462
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	4.943	-6.123	-14.083	-17.832	-6.586
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	80.000	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-40.552	-29.972	-10.484	7.041	-8.923

Bedragen x € 1.000

Wet Houdbare Overheidsfinanciën

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. In het beheersen van de Europese normen voor de overheidsfinanciën hebben het rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De wet HOF heeft daarom ook regels voor de bijdrage die decentrale overheden moeten leveren aan het bereiken en houden van houdbare overheidsfinanciën. Dit betekent voor de decentrale overheden een beperking van de investeringsuitgaven en sancties als zij te veel investeren.

Vennootschapsbelasting (vpb)

De verwachting is dat de gemeente ook over 2020 vooralsnog geen vennootschapsbelasting (Vpb) hoeft te betalen.

Reserves

Staat van reserves 2019-2023

Het verwachte verloop van de reserves is navolgend opgenomen.

Reserve	Stand 31-12-2019	Stortingen 2020	Onttrekkingen 2020	Stand 31-12-2020	Stand 31-12-2021	Stand 31-12-2022	Stand 31-12-2023
ALGEMENE RESERVES							
Algemene reserve met bufferfunctie	10.797	2.404	0	13.201	13.201	13.201	13.201
Algemene reserve vrij besteedbaar	33.437	80.980	2.907	111.509	110.478	109.448	109.448
Exploitatieresultaat	0	-3.247	3.369	-6.616	-10.622	-11.840	-13.116
ALGEMENE RESERVES	44.234	80.137	6.276	118.094	113.058	110.809	109.533
OVERIGE BESTEMMINGSRESERVES							
Reserve bereikbaarheid Stompwijk	12.381	0	9.331	3.050	-4.458	-4.458	-4.458
Reserve Stedelijke vernieuwing	197	0	0	197	197	197	197
Reserve dekking afschrijvingslasten	19.241	9.265	850	27.656	34.168	33.172	32.165
Reserve herwaardering activa	5.150	0	450	4.700	4.350	4.000	3.650
Reserve Rietvink	4.275	0	0	4.275	4.275	4.275	4.275
OVERIGE BESTEMMINGSRESERVES	41.244	9.265	10.631	39.878	38.531	37.186	35.828
TOTAAL GENERAAL	85.478	89.401	16.907	157.972	151.589	147.995	145.361

bedragen x € 1.000

Algemene reserve met bufferfunctie

Deze reserve is voor het opvangen van financiële gevolgen van calamiteiten en risico's. De reserve vormt het belangrijkste (maar niet het enige) deel van de weerstandscapaciteit.

Algemene reserve vrij besteedbaar

Ook deze reserve is onderdeel van de weerstandscapaciteit. Op deze reserve rusten geen claims, de middelen zijn vrij besteedbaar. Begroot is dat in 2020 € 80 mln. in de reserve zal worden gestort, voortkomend uit de verkoop van de aandelen Eneco.

Reserve bereikbaarheid Stompwijk

De reserve is bestemd voor de dekking van de afschrijvingslasten die samenhangen met de investeringen in de renovatie van de Stompwijkseweg, de dr. Van Noortstraat en de aanleg van de Verbindingsweg. In 2020 is voorzien in een onttrekking aan deze bestemmingsreserve ten gunste van de reserve dekking afschrijvingslasten van afgerond € 9,3 mln voor de dekking van de afschrijvingslasten van de Verbindingsweg.

Reserve stedelijke vernieuwing

Deze reserve is bestemd voor Stedelijke vernieuwing. Stedelijke vernieuwing is een programmatische aanpak die verbindingen legt tussen verschillende beleidsterreinen (o.a. wonen, welzijn, duurzaamheid, ruimtelijke ontwikkeling en wijkgericht werken) om zo een impuls te geven aan de leefbaarheid in de wijken en buurten.

Reserve dekking afschrijvingslasten

De reserve is voor de dekking van afschrijvingslasten van (geactiveerde) investeringen die in overeenstemming met de besluitvorming ten laste van éénmalige middelen komen.

Reserve herwaardering activa

Deze reserve is ingesteld naar aanleiding van de stelselwijziging afschrijving activa. De afschrijving van de activa is in 2010 omgezet van een lineaire naar een annuïtaire afschrijving. Dit geeft na verloop van tijd hogere lasten die gedekt worden door deze reserve.

Reserve Rietvink

De reserve is bestemd voor de dekking van de afschrijvingslasten die samenhangen met de investeringen in het kader van het project de Rietvink.

Voorzieningen

Staat van voorzieningen 2019-2023

Het verwachte verloop van de voorzieningen is als volgt.

Voorziening	Stand 31-12-2019	Stort. 2020	Onttrek. 2020	Stand 31-12-2020	Stand 31-12-2021	Stand 31-12-2022	Stand 31-12-2023
VOORZIENINGENTOEKOMSTIGELASTEN							
Voorziening pensioenen wethouders	2.489	85	228	2.346	2.203	2.059	1.916
Voorziening backservice wethouder-pensioenen	723	-	-	723	723	723	723
Voorziening zwerfafval	24	87	87	24	24	-	-
Voorziening Klein Plaspoelpolder	291	-	-	291	291	291	-
ONDERHOUDSEGALISATIEVOORZIENINGEN							
Voorziening afkoopsommen grafonderhoud	747	135	161	721	695	669	643
Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	2.828	1.248	1.267	2.809	2.728	3.061	3.226
Voorziening nazorg Nieuwstraat	26	-	-	26	26	26	26
Voorziening afval	577	-	250	327	177	177	177
Voorziening riolering	2.448	155	-	2.603	2.619	2.445	2.168
Voorziening wegen	-	2.539	2.393	146	291	437	582
TOTAAL VOORZIENINGEN	10.154	4.249	4.386	10.016	9.776	9.888	9.462

bedragen x € 1.000

Voorziening pensioenen wethouder

De voorziening is voor de ingegane pensioenverplichtingen voor voormalige wethouders.

Voorziening backservice wethouder pensioenen

De voorziening heeft betrekking op toekomstige pensioenverplichtingen aan voormalige wethouders. Een groot deel van deze verplichting is ondergebracht bij een verzekeraar. De hoogte van de voorziening heeft betrekking op het deel, dat nog niet door de verzekeraar wordt gedekt. Op basis van actuariële berekeningen wordt jaarlijks een bedrag in deze voorziening gestort.

Voorziening zwerfafval

De voorziening heeft tot doel een extra impuls te geven aan de gemeentelijke aanpak van zwerfafval.

Voorziening Klein Plaspoelpolder (facilitair)

De voorziening Klein Plaspoelpolder (facilitair) is gevormd op basis van de uitkomsten van de grondexploitatie. Bij de facilitaire deelgebieden wordt een negatief resultaat voorzien.

Voorziening afkoopsommen grafonderhoud

De voorziening is voor de dekking van onderhoudskosten van graven. Ontvangen afkoopsommen worden toegevoegd aan de voorziening en vallen in twintig jaar vrij ten gunste van de exploitatie van begraafplaatsen voor de dekking van de onderhoudskosten.

Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen

De voorziening is voor de dekking van de kosten van groot onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen.

Voorziening nazorg Nieuwstraat

De voorziening is ter dekking van de verplichte onderhoud en onderzoekskosten inzake het voormalig gasfabrieksterrein aan de Nieuwstraat.

Voorziening afval

De voorziening afval dient ter dekking van toekomstige tekorten binnen de exploitatie afval. Op deze wijze kunnen fluctuaties in de kosten van de afvalinzameling worden opgevangen zonder dat dit direct gevolgen heeft voor de heffing.

Voorziening riolering

De voorziening riolering is gevormd om in geval van nog niet uitgevoerde vervangingsinvesteringen de onderbesteding op de kapitaallasten in te storten.

Voorziening wegen

Op basis van een beleidsplan voor het onderhoud van wegen vinden stortingen en onttrekkingen binnen deze voorziening plaats.

Bijlagen

Incidentele baten en lasten

Incidentele lasten	2020	2021	2022	2023
Alle programma's				
Handgeld	25	25	25	
Subtotaal	25	25	25	
T0 Bestuur en Ondersteuning				
75 Jaar Vrijheid	75	-	-	-
Verkiezingen	-	75	-	-
Verkiezingen	-	-	120	-
Bestuurlijke tafel wonen	20	-	-	-
Tentoonstelling over George Maduro	80	-	-	-
Visie en werkwijze burger- en overheidsparticipatie opstellen	40	-	-	-
Subtotaal	215	75	120	-
T1 Veiligheid				
Veiligheid en ouderen	10	10	10	-
Subtotaal	10	10	10	
T2 Programma Verkeer en Vervoer				
CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid	-	200	500	1.500
Wegbeheersplan	475	475	475	475
Ruimtelijke ontwikkelingen langs de grenzen van onze gemeente	25	-	-	-
Subtotaal	500	675	975	1.975
T3 Economie				
Economische agenda	75	-	-	-
Economische agenda - Recreatie en toerisme	50	-	-	-
Economische agenda – Evenementenbeleid	50	-	-	-
Economische agenda - Inzet centrummanager en accountmanager bedrijven	200	-	-	-
Voortzetten aanpak Huygenskwartier	100	50	50	-
2 jaar vrijstelling van OZB voor startende ondernemers	5	5	5	-
Jaarlijks feestelijke bijeenkomst voor ondernemers	18	18	18	-
Subtotaal	498	73	73	-
T4 Onderwijs				
Tijdelijke huisvesting leerlingen	125	63	-	-
Verdubbelen subsidie schoolzwemmen	20	20	20	-
Subtotaal	145	83	20	-
T5 Programma Sport, Cultuur en Recreatie				
Gezond in de stad	25	25	-	-
Snippergroen	120	-	-	-
Meer groen	100	100	-	-
Uitreiken jaarlijkse sportprijs	7	7	7	-
Uitreiken jaarlijkse cultuurprijs	7	7	7	-
Subtotaal	259	139	14	
T6 Programma Sociaal Domein				

Burgerinitiatieven	25	-	-	-
Huurgarantie wijkcentrum Blauwe Tram	35	-	-	-
Maatschappelijke begeleiding statushouders	150	-	-	-
Participatie & Integratie Statushouders	330	-	-	-
Transitie DSW	410	-	-	-
Dagbesteding	30	30	30	-
Uitbreiden Ooievaarspakket	121	121	121	-
LHBTQI beleid	16	16	16	-
Vrijwilligersprijs	7	7	7	-
Subtotaal	1.124	174	174	-
T7 Programma Volksgezondheid en milieubeheer				
Wekelijks afval inzamelen	410	-	-	-
Mobiel afvalbrengstation	150	150	-	-
Subtotaal	560	150	-	-
T8 Programma Bouwen en wonen				
Implementatie omgevingswet	160	250	100	-
Implementatie omgevingswet	850	-	-	-
Capaciteit ruimtelijke initiatieven	250	250	-	-
Masterplan Damcentrum	75	-	-	-
Subtotaal	1.000	500	100	-
Totaal	4.157	1.904	1.511	1.975

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten	2020	2021	2022	2023
Alle programma's				
Gezond in de Stad (GIDS, decentralisatie uitkering)	25	25	-	-
Tentoonstelling over George Maduro	40	-	-	-
Inkomsten snippergroen	120	-	-	-
Maatschappelijke begeleiding statushouders (decentralisatie uitkering)	150	-	-	-
Aandelen Eneco	80.000	-	-	-
Participatie & Integratie Statushouders (decentralisatie uitkering)	350	-	-	-
Totaal	80.685	25	-	-

Bedragen x € 1.000

Incidentele verrekeningen met reserves	2020	2021	2022	2023
Stortingen in reserves				
Algemene reserve (Aandelen Eneco)	80.000			
Algemene reserve met bufferfunctie	2.404			
Reserve dekking afschrijvingslasten	9.265	8.493	-	-
Onttrekkingen aan reserves				
Reserve bereikbaarheid Stompwijk	9.331	7.508	-	-

Algemene reserve vrij besteedbaar	2.907	1.031		
Totaal	80.411	-46	-	-

Totaal saldo van incidentele lasten en baten	3.884	1.833	1.511	1.975

Bedragen x € 1.000

Structurele verrekeningen met reserves	2020	2021	2022	2023
Onttrekkingen aan reserves				
Reserve dekking afschrijvingslasten	850	948	996	1.008
Reserve herwaardering	450	350	350	350
Totaal	1.300	1.298	1.346	1.358

Bedragen x € 1.000

Meerjareninvesteringsplan 2020-2023 (details)

In deze tabel is het gedetailleerde meerjareninvesteringsplan opgenomen.

Nummer	Omschrijving	Investerings 2020		Investerings 2021		Investerings 2022		Investerings 2023	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
Bestuur en Ondersteuning									
20201031	Verv.softw.Bavak / zuilen klantvolgsyst.	42.000							
20211015	Verv.Basisreg.Incl.BGT			436.000					
20221029	Verv.wettelijke basisreg. (NHR)			160.000					
Totaal programma Bestuur en Ondersteuning		42.000	0	596.000	0	0	0	0	0
Veiligheid									
20211013	Vervang.Handhelds HH 2021			50.000					
Totaal programma veiligheid		0	0	50.000	0	0	0	0	0
Verkeer en Vervoer									
20181056	Duurzaamheid Fransstraat 16	120.000							
20171064	UVP- Vlietbruggen	540.000		500.000					
20159002	Bereikbaar Stompwijk/Dr. Van Noortstraat	15.000		1.831.467					
20159003	Veenpoldersweg	3.902.218		2.950.000					
20159004	Vat-kosten Bereikbaar Stompwijk	477.037		234.001					
20151038	UVP-Extra Oververbinding (1.6)	33.000							
20171041	UVP- Fietsroute Weigelia	325.000	150.000						
20201013	Verv.reconstr.div.asfaltwegen 2020	381.500							
20201019	Groot onderhoud Kunstwerken 2020	163.500							
20201036	Fietspaden asfaltvervanging 2020	163.500							
20211009	Verv.reconstr.div.asfaltwegen 2021			381.500					
20211010	Groot onderhoud Kunstwerken 2021			163.500					
20211025	Fietspaden asfaltvervanging 2021			163.500					
20221023	Verv.reconstr.div.asfaltwegen 2022					381.500			
20221024	Groot onderhoud Kunstwerken 2022					163.500			
20231004	Verv./reconstr.div.asfaltwegen 2023							381.500	
20231005	Groot onderhoud Kunstwerken 2023							163.500	
20191013	OV armaturen 2019	81.750							
20191014	Ov lichtmasten 2019	81.750							
20201005	OV armaturen 2020	218.000							
20201006	OV lichtmasten 2020	218.000							
20211001	OV armaturen 2021			218.000					
20211002	OV lichtmasten 2021			218.000					
20221001	OV armaturen 2022					218.000			
20221002	OV lichtmasten 2022					218.000			
20231006	OV armaturen 2023							218.000	
20231007	OV lichtmasten 2023							218.000	
20201048	Herinrichting openbare ruimte Strabolaan	475.000		325.000					
20191011	Verkeersregelinstallaties 2019	490.500							
20201012	Verkeersregelinstallaties 2020	490.500							

20211006	Verkeersregelinstallaties 2021			490.500					
20231015	Verkeersregelinstallaties 2023							490.500	
20191027	Veegmachine Schmidt Swingo wpnr. 26	141.700							
20201010	Veegmachine Schmidt Cleango wpnr. 27	179.850							
20201011	Veegmachine Schmidt Cleango wpnr. 28	179.850							
20221031	Veegmachine Schmidt Swingo wpnr. 31					147.150			
20181060	Aanleg parkeerterrein Venestraat	82.000							
Totaal programma verkeer en vervoer		8.759.655	150.000	7.475.468	0	1.128.150	0	1.471.500	0
Onderwijs									
20091083	PO Nieuwbouw Dijsselbloem fase 1	43.054							
20071155	Nieuwbouw VO Veurs Voorburg	3.625.420		2.484.414		2.000.000			
20081125	Nieuwbouw PO Trampoline / Elzenheuvel	3.710.144							
20161041	Uitbr 2 groepen PO-school Montessori			297.083					
20161042	Nw.bouw PO-school de Wegwijzer	3.814.867							
20161043	Nw bouw PO-school Pius X incl.gymnastiek	2.500.000		1.853.000					
20191048	Nieuwbouw Vijverhof PO-school	266.575		1.931.602		2.198.177			
20201037	Nieuwbouw Bernadette PO-school	1.012.319		2.169.254		1.156.936			
20209510	Stelpost IHP PO	850.000		2.655.314		4.956.612		2.074.012	
20209530	Stelpost IKC's			700.000					
20209520	Stelpost IHP VO							5.000.000	
20191061	Schoolplein Veurse Voorburg			62.500					
Totaal programma Onderwijs		15.822.379	0	12.153.167	0	10.311.725	0	7.074.012	0
Sport, cultuur en recreatie									
20161014	SP "t Loo beschoeiing veld 4+5+6+7	66.550							
20171007	Sportpark Duyvesteijn kunstgras veld 3	340.797							
20181049	Sp.Westvliet vervanging atletiekbaan	176.418							
20201039	SPP Kastelenring renovatie veld 6	97.562							
20209001	Aanpassing akoestiek binnensport acc 202	93.325							
20219001	Aanpassing akoestiek binnensport acc 202			63.912					
20229001	Aanpassing akoestiek binnensport acc 202					57.065			
20201043	SP Kastelenring alg. inrichting 2020	33.106							
20231001	Meerh. Topl.asv. Handb. V4 + div. inr.							82.776	
20231002	't Loo Topl.ren. Kv 3							309.760	
20201042	SP Westvliet alg. inrichting 2020	32.162							
20231003	Westvliet algemene inrichting							42.834	
20201046	Westvliet Korfb kunstg.hoofdveld	123.856							
20131064	Gymzaal met turnvoorz. (Delflandlaan)	84.398							
20161074	Nieuwbouw Maartens / Novumhal	929.073							
20201017	Vervangen speelvoorzieningen 2020	457.800							
20211007	Vervangen speelvoorzieningen 2021			457.800					
20231014	Vervangen speelvoorzieningen 2023							457.800	
Totaal programma Sport, cultuur en recreatie		2.435.047	0	521.712	0	57.065	0	893.170	0
Sociaal domein									

20171049	Duurzaamheid Dobbelaan 4	168.138							
Totaal programma Sociaal domein		168.138	0	0	0	0	0	0	0
Volksgezondheid en milieu									
20171042	Rioolvervanging Strabolaan eo	2.435.000		2.130.700					
20181050	Rioolvervanging Prinsenhof Laag	4.305.500							
20181051	Rioolvervanging v. Pabstlaan e.o.	1.090.000							
20181054	Aansluitingen gemeentelijke openbare geb	54.500							
20191043	Rioolvervanging Voorburg West	75.000		1.035.500					
20201016	Vervangen rioolinstallatie 2020	545.000							
20201022	Vervanging rioolbesturing 2020	109.000							
20201023	Aanleg/ Verv. grondwaterstelsel 2020	98.100							
20201032	Rioolvervanging Voorburg-Noord oud	1.090.000		1.090.000					
20201033	Onvoorzien & Incidentele rioolerv.2020	263.500							
20201034	Maatregelen tbv bui van de eeuw 2020	368.000							
20201035	Levensduur verlengende rep.en ren.2020	27.250							
20211003	Vervanging rioleringen 2021					1.945.650			
20211004	Vervanging rioolbesturing 2021			109.000					
20211005	Vervanging rioolinstallatie 2021			545.000					
20211008	Aanleg/ Verv. grondwaterstelsel 2021			98.100					
20211016	Rioolvervanging Stompwijk 900m			545.000					
20211017	Levensduur verlengende rep.en ren.2021			545.000					
20211018	Onvoorzien & Incidentele rioolerv.2021			127.250					
20211019	Maatregelen tbv bui van de eeuw 2021			313.500					
20221017	Vervanging rioleringen 2022					2.799.120			
20221018	Vervanging rioolbesturing 2022					109.000			
20221019	Vervanging rioolinstallatie 2022					545.000			
20221022	Aanleg/ Verv. grondwaterstelsel 2022					98.100			
20221036	Onvoorzien & inc. rioolerv. 2022					127.250			
20221037	Maatregelen bui van de eeuw 2022					313.500			
20231008	Vervanging rioleringen 2023							5.049.992	
20231009	Vervanging rioolbesturing 2023							109.000	
20231010	Vervanging rioolinstallatie 2023							545.000	
20231011	Aanleg/ Verv. grondwaterstelsel 2023							98.100	
20231012	Onvoorzien & inc. rioolerv. 2023							127.250	
20231013	Maatregelen bui van de eeuw 2023							313.500	
20161002	Hogedrukreiniger Rior wpnr.196	38.150							
Totaal programma Volksgezondheid en milieu		10.499.000	0	6.539.050	0	5.937.620	0	6.242.842	0
Overhead									
20171050	DMO Gegevensmanagement software	100.000							
20201027	Verv. 2e deel thin clients en monitoren	127.500							
20211021	DMO Applicaties en automatisering	0		70.000					
20211022	DMO KCS - Geheugen van LV	100.000		100.000		200.000			
20211023	DMO Informatieveiligheid en privacy	100.000		131.000					

20211024	DMO Organisatie, beheer en ondh.Adm.			150.000		150.000			
20221030	DMO Gegevensmanagement					100.000		100.000	
20231022	Verv. 1e deel grafische werkplekken 2023							40.000	
20181035	Storage 2018			200.000					
20231019	Wifi vervangin bestaande accespoints							120.000	
20181044	Verv. Netwerkswitches niet corb./RP1/KW2	25.000							
20231021	Verv. Netwerkswitches niet corb./RP1/KW2							25.000	
20231020	Verv. 2e deel grafische werkplekken 2023							40.000	
20191033	Verv. Netwerkswitches RP1/KW2	40.000							
20191038	Verv. Audio-visuele app. Vergaderruimte			75.000					
20201001	Verv.Core Switches							125.000	
20201003	Netwerk interne locaties 2020			75.000					
20201004	Oracle / Unix 2020	300.000							
20201007	Server hardware SBC	25.000							
20201025	Verv. Audio-visuele app. Vergaderruimte	0		125.000					
20201026	Verv. 1e deel grafische werkplekken 2020	40.000							
20201028	Mobile device management 2020	127.500							
20211011	Verv. 2e deel grafische werkplekken 2021	25.000							
20211012	Back-up tape drivers			40.000					
20211014	Vervanging netscalers 2021			30.000					
20211028	Vervanging mobiele telefonie voorb			25.000					
20211026	Oracle / Unix 2021					300.000			
20221025	Upgrade serverruimte			25.000					
20221032	Oracle / Unix 2022					25.000			
20231018	Oracle / Unix							25.000	
20201024	Vervanging tablets 2020	0		350.000					
20211020	Vervanging mobiele telefonie			450.000					
20161017	Tractor Massey Ferguson wpnr.15	32.700							
20171017	VW Caddy wpnr. 10	32.700							
20181017	Pick-up VW Transporter wpnr.37	54.500							
20181019	Pick-up VW Transporter wpnr.39	54.500							
20181020	Pick-up VW Transporter wpnr.41	54.500							
20181023	Pick-up VW Transporter wpnr.44	54.500							
20181026	Pick-up VW Transporter wpnr.47	54.500							
20181027	Pick-up VW Transporter wpnr.54	54.500							
20181028	Pick-up VW Transporter wpnr.55	54.500							
20181030	Pick-up VW Transporter wpnr.57			54.500					
20181032	Pick-up VW Transporter wpnr.60	54.500							
20191026	Ford Ranger wpnr.63			43.600					
20201008	Tractor John Deere wpnr.61	43.600							
20201018	VW Caddy max wpnr.74	32.700							
20211027	Vervanging 5 personenauto's			109.000					
20221003	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 23					54.500			

20221004	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 24					54.500			
20221005	Pick-up VW transporter bus wpnr. 33					54.500			
20221006	Pick-up VW Caddy wpnr. 34					32.700			
20221007	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 71					54.500			
20221008	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 73					54.500			
20221009	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 86					54.500			
20221010	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 87					54.500			
20221011	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 89					54.500			
20221012	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 91					54.500			
20221013	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 98					54.500			
20221014	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 99					54.500			
20221015	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 100					54.500			
20221016	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 101					54.500			
20231016	Pick-up Fiat Ducato wpnr. 51							54.500	
20231017	Vervanging 6 x personenauto's							130.800	
Totaal programma Overhead		1.587.700	0	2.053.100	0	1.516.200	0	660.300	0
Totaal generaal		39.313.919	150.000	29.388.497	0	18.950.760	0	16.341.824	0

Begroting naar taakvelden

Nr.	Taakveldnaam	Lasten	Baten	Saldo
T01	Bestuur	3.498	40	-3.458
T02	Burgerzaken	4.859	1.258	-3.601
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	2.457	1.677	-780
T04	Overhead	28.579	0	-28.579
T05	Treasury	-768	84.818	85.586
T07	Algemene en overige uitkeringen	78	111.893	111.815
T08	Overige baten en lasten	-68	-10	58
T09	Vennootschapsbelasting	0	0	0
T010	Mutaties reserves	92.649	13.538	-79.111
T061	OZB Woningen	233	8.759	8.525
T062	OZB Niet-woningen	133	3.514	3.381
T063	Parkeerbelasting	17	207	190
T064	Belastingen overig	259	911	652
T11	Crisisbeheersing en brandweer	5.918	0	-5.918
T12	Openbare orde en veiligheid	2.431	120	-2.311
T21	Verkeer en Vervoer	8.919	760	-8.159
T22	Parkeren	456	38	-418
T23	Recreatieve havens	7	4	-3
T25	Openbaar vervoer	50	0	-50
T31	Economische ontwikkeling	725	0	-725
T32	Fysiek bedrijfsinfrastructuur	3.915	3.800	-115
T33	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	161	79	-82
T34	Economische promotie	466	187	-279
T41	Openbaar basisonderwijs	0	0	0
T42	Onderwijshuisvesting	3.695	38	-3.658
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.846	1.604	-2.242
T51	Sportbeleid en activering	894	0	-894
T52	Sportaccommodaties	5.406	1.982	-3.424
T53	Cultuurpres.,productie&participatie	753	99	-654
T54	Musea	710	50	-660
T55	Cultureel erfgoed	337	0	-337
T56	Media	2.042	263	-1.779
T57	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.465	237	-6.228
T61	Samenkracht en burgerparticipatie	10.003	1.172	-8.831
T62	Wijkteams	1.673	0	-1.673
T63	Inkomensregelingen	36.280	28.434	-7.846
T64	Begeleide participatie	4.042	96	-3.946

T65	Arbeidsparticipatie	4.668	360	-4.308
T66	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.978	5	-1.972
T671	Maatwerk dienstverlening 18+	10.301	413	-9.888
T672	Maatwerk dienstverlening 18-	18.458	0	-18.458
T681	Geëscaleerde zorg 18+	445	0	-445
T682	Geëscaleerde zorg 18-	2.351	0	-2.351
T71	Volksgezondheid	2.585	0	-2.585
T72	Riolering	4.089	6.624	2.535
T73	Afval	10.034	12.638	2.605
T74	Milieubeheer	2.489	22	-2.468
T75	Begraafplaatsen en crematoria	912	1.031	119
T81	Ruimtelijke ordening	4.007	430	-3.576
T82	Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	8.442	8.442	0
T83	Wonen en bouwen	3.602	3.331	-270
Totaal van Taakvelden		305.481	298.865	-6.616

Verdeling personeelskosten over taakvelden

Programma/ taakveld	Begroting 2019	Begroting 2020
Programma Bestuur en Ondersteuning		
T01 Taakveld Bestuur	49	-
T02 Taakveld Burgerzaken	2.877	3.981
T03 Taakveld Beheer overige gebouwen en gronden	953	821
T063 Taakveld Parkeerbelasting	66	17
Programma Veiligheid		
T11 Taakveld Crisisbeheersing en brandweer	-	1
T12 Taakveld Openbare orde en veiligheid	1.669	2.095
Programma Verkeer en Vervoer		
T21 Taakveld Verkeer en Vervoer	2.005	1.967
T22 Taakveld Parkeren	117	99
T23 Taakveld Recreatieve havens	-	2
T25 Taakveld Openbaar vervoer	-0	18
Programma Economie		
T31 Taakveld Economische ontwikkeling	92	298
T32 Taakveld Fysiek bedrijfsinfrastructuur	94	88
T33 Taakveld Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	116	38
Programma Onderwijs		
T41 Taakveld Openbaar basisonderwijs	-11	-
T42 Taakveld Onderwijshuisvesting	344	331
T43 Taakveld Onderwijsbeleid en leerlingzaken	831	575
Programma Sport, cultuur en recreatie		
T51 Taakveld Sportbeleid en activering	204	135
T52 Taakveld Sportaccommodaties	348	369
T53 Taakveld Cultuurpres.,productie&participatie	29	99
T54 Taakveld Musea	46	27
T55 Taakveld Cultureel erfgoed	351	234
T56 Taakveld Media	17	54
T57 Taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.498	2.538
Programma Sociaal domein		
T61 Taakveld Samenkracht en burgerparticipatie	1.472	1.587
T62 Taakveld Wijkteams	613	855
T63 Taakveld Inkomensregelingen	3.566	3.763
T64 Taakveld Begeleide participatie	377	273
T65 Taakveld Arbeidsparticipatie	2.725	2.162
T66 Taakveld Maatwerkvoorzieningen (WMO)	434	511
T671 Taakveld Maatwerk dienstverlening 18+	1.103	1.326
T672 Taakveld Maatwerk dienstverlening 18-	777	894
T681 Taakveld Geëscaleerde zorg 18+	-1	57
T682 Taakveld Geëscaleerde zorg 18-	317	394
Programma Volksgezondheid en milieu		
T71 Taakveld Volksgezondheid	17	54
T72 Taakveld Riolerings	455	325
T73 Taakveld Afval	39	137
T74 Taakveld Milieubeheer	681	865

T75 Taakveld Begraafplaatsen en crematoria	186	208
Programma VHROSV		
T81 Taakveld Ruimtelijke ordening	1.945	2.075
T82 Taakveld Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	365	463
T83 Taakveld Wonen en bouwen	2.762	2.702
Programma Overhead		
T04 Taakveld Overhead	13.270	14.312
Programma Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien		
T061 Taakveld OZB Woningen	95	53
T062 Taakveld OZB Niet-woningen	66	69
T064 Taakveld Belastingen overig	388	224
T07 Taakveld Algemene en overige uitkeringen	-	78
T08 Taakveld Belastingen overig	-	91
Eindtotaal	44.345	47.265

(bedragen x € 1.000)

Verplichte indicatoren

Indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
1	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2018	8,0	Eigen gegevens
2	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2018	7,93	Eigen gegevens
3	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2018	€ 787	Eigen gegevens
4	Externe inhuur	Inhuur regulier t.o.v. totale kosten	2018	10,2%	Eigen gegevens
5	Overhead	% van totale lasten	2017	14,3%	Eigen gegevens
6	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	Aantal per 10.000 inwoners 12-17 jaar	2018	106 (landelijk 119)	Bureau Halt
8	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	Aantal per 1.000 inwoners	2018	1,9 (landelijk 2,1)	CBS - Diefstallen
9	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2018	4,2 (landelijk 4,8)	CBS - Criminaliteit
10	Diefstallen uit woningen	Aantal per 1.000 inwoners	2018	2,4 (landelijk 2,5)	CBS - Diefstallen
11	Vernieling	Aantal per 1.000 inwoners	2018	4,6 (landelijk 5,4)	CBS - Criminaliteit
14	Functiemenging	%	2018	37,0 (landelijk 52,8)	CBS BAG / LISA - bewerking ABF Research
16	Vestigingen van bedrijven	per 1.000 inwoners 15-65 jaar	2018	127 (landelijk 145,9)	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA
17	Absoluut verzuim (niet op school ingeschreven leerplichtigen)	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	2,16 (landelijk 1,82)	DUO/Ingrado
18	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	22,46 (landelijk 26,58)	DUO/Ingrado
19	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2018 (schooljaar 2017/2018)	2,0 (landelijk 1,9)	DUO/Ingrado
20	Niet-sporters	%	2016	50,4 (landelijk 48,7)	Gezondheidsmonitor volwassenen, GGD'en, CBS en RIVM
21	Banen	per 1.000 inwoners 15-65 jaar	2018	469,4 (landelijk 774,0)	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA
22	Jeugdcriminaliteit	% 12 t/m 21 jarigen	2015	1,93 (landelijk 1,45)	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
23	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2015	6,7 (landelijk 6,58)	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

24	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2018	66,5 (landelijk 67,8)	CBS - Arbeidsdeelname
26	Werkloze jongeren	%	2015	2,48 (landelijk 1,52)	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
27	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder	2018 (2e halfjaar)	41,5 (landelijk 39,0)	CBS - Participatiewet
28	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15 – 65 jaar	2018 (1e halfjaar)	64,5 (landelijk 30,5)	CBS - Participatie Wet
29	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2018 (2e halfjaar)	10,1 (landelijk 10,4)	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
30	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2018 (2e halfjaar)	0,8 (landelijk 1,1)	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
31	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2018 (2e halfjaar)	0,4 (landelijk 0,3)	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
32	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	2018 (2e halfjaar)	36 (landelijk 60)	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
33	Omvang huishoudelijk restafval	Kilogram per inwoner	2016	237 (landelijk 189)	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
34	Hernieuwbare elektriciteit	%	2017	1,6 (landelijk 16,9)	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor
35	Gemiddelde WOZ waarde woningen	1.000 euro	2018	248 (landelijk 230)	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
36	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2016	1,2 (landelijk 7,2)	ABF - Systeem Woningvoorraad
37	Demografische druk (verhouding tussen enerzijds jongeren en ouderen en anderzijds bevolking 20-65 jaar)	%	2019	79,2 (landelijk 69,8)	CBS - Bevolkingsstatistiek
38	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2019	655 (landelijk 669)	COELO, Groningen
39	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2019	716 (landelijk 739)	COELO, Groningen

Toelichting op de indicatoren

1   Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari.

Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

2   Bezetting

Het gaat hier om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan.

Terugkijkend naar een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Venters voor Bedrijfsvoering is berekend de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

3   Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

4   Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.

5   Overhead

De overheadkosten betreffen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

6   Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

8   Winkeldiefstal per 1.000 inwoners

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

9   Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

10 Diefstallen uit woningen

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

11 Vernieling

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

14 Functiemenging

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

16 Vestigingen van bedrijven

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

17 Absoluut verzuim (niet op school ingeschreven leerplichtigen)

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

18 Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatieplichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

19 Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2017" staat voor schooljaar "2017/2018"

20 Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

21 Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

22 Jeugdcriminaliteit

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

23 Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

24 Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

26 Werkloze jongeren

Cijfers worden medio september geactualiseerd

27 Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

28 Lopende re-integratievoorzieningen

Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

29 Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

30 Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.

In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

31 Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

32 Cliënten met een maatwerkarrangement WMO

Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

33 Omvang huishoudelijk restafval

Niet gescheiden ingezameld restafval dat te groot of te zwaar is om op dezelfde wijze als het huishoudelijk restafval te worden aangeboden.

34 Hernieuwbare elektriciteit

-

35 Gemiddelde WOZ waarde woningen

De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

36 Nieuw gebouwde woningen

Het aantal nieuwbouwwoningen.

37 Demografische druk (verhouding tussen enerzijds jongeren en ouderen en anderzijds bevolking 20-65 jaar)

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

38 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

39 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.